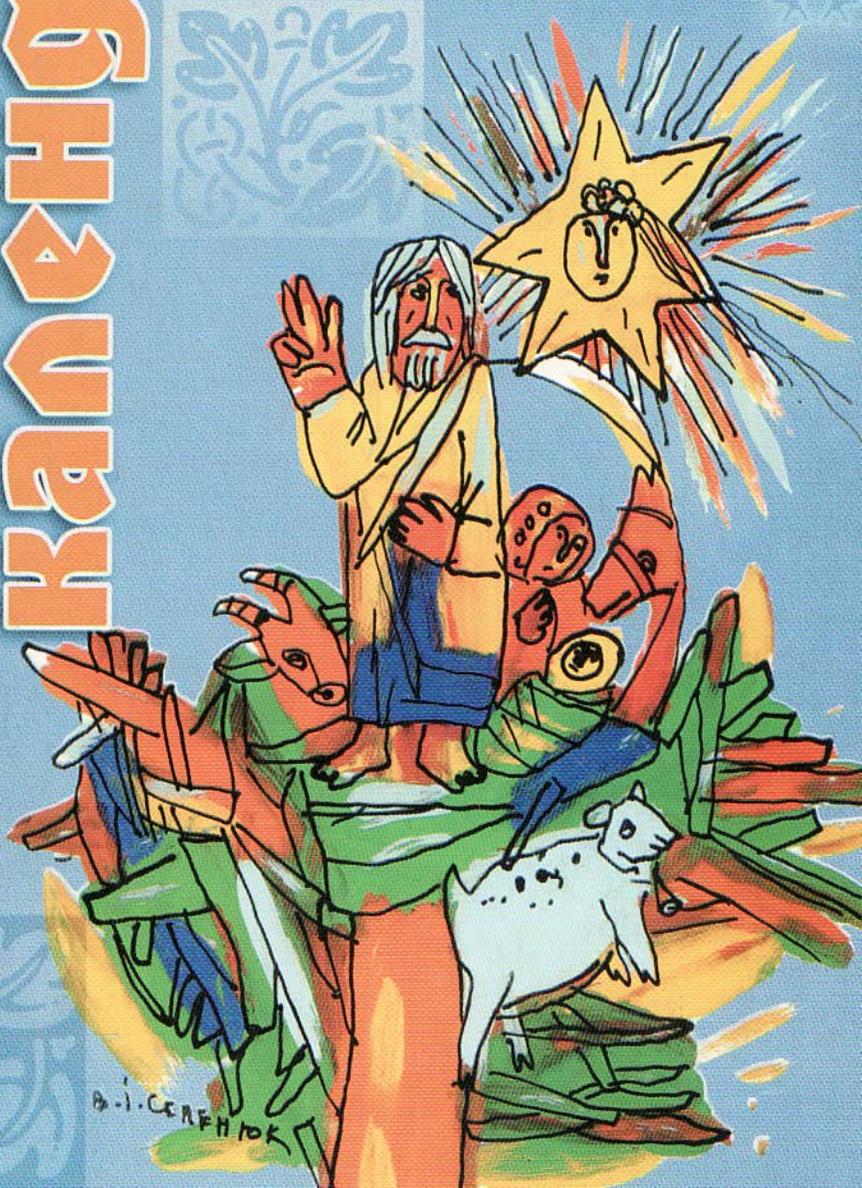

Аемкисчкуну Канеҥгап 2007

©.И.СЕРЕНКО

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО "ЛЕМКІВЩИНА"
ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ У ЛЬВОВІ
Бібліотека Лемківщини, Ч. 38

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР

2007

Л Ъ В І В
2 0 0 6

УДК 082 (477) (059)

ББК 92.5

Л 44

Лемківський календар на 2007 рік / Упор. І.Д.Красовський. –
Л 44 Львів: НВФ “Українські технології”, 2006. – 176 с.

ISBN 966-345-107-6

ББК 92.5

Упорядник: *Іван Красовський*

Редактор: *Петро Козут*

Відповідальний за випуск: *Петро Гандяк*

Рецензенти: *Олена Сурмяк*

Ярослав Швягла

Андрій Тавнаш

Ольга Кровицька

На 1-й стор. обкладинки: Василь Семенюк. Ілюстрація до вірша
Б.-І. Антонича “Різдво”. Малюнок на склі. Львів, 2002.

На 4-й стор. обкладинки: “Лемки”. Фотоетюд з Шевченківського гаю.

ISBN 966-345-107-6

© Красовський І., упоряд., 2006

Дорогі Читачі, Друзі!

З великим задоволенням пропонуємо Вам чотирнадцятий випуск щорічного “Лемківського календаря”. Ми віримо, що ця “маленька енциклопедія” приносить Вам задоволення і радіємо, що маємо змогу допомогти Читачам глибше пізнати історію, культуру, мистецтво, літературу рідного краю.

Цей випуск присвячений, в основному, трагічній річниці депортації і зокрема печальній “Акції Вісла” 1947 року. Поширено літературний розділ та розділ про мистецтво Лемківщини.

Ми щиро вдячні співавторам і рецензентам. Бажаємо Читачам, Друзям і всім лемкам в Україні і поза нею щасливого 2007 року, прекрасного здоров'я і Многая Літа!

Правління ФДЛ

Редколегія “Лемківського календаря”

15 років ФДЛ

Багато визначених, важливих дат є в історії, культурі лемків, які мали більший або менший вплив на їхні долі і життя. Такою скромною датою на, нашу думку, є 12 квітня 1992 р. — дата офіційної реєстрації у Львівській міській раді Фундації дослідження Лемківщини (ФДЛ) у Львові.

У цьому році виповнюється 15 років життя і продуктивної праці фундації. Вона, вважаємо, активно впливала на свідомість і патріотизм лемків. Сорок одиниць друкованих видань, збудована у Львові Лемківська церква, відкритий офіс до 50-річчя початку депортації, — ось такі основні віхи діяльності правління фундації і фундаторів.

З нагоди нашого свята скромного п'ятнадцятиріччя, — Редакція Лемківського календаря сердечно вітає лемківську громаду, фундаторів, членів правління ФДЛ, всіх доброзичливців, прихильників і сим патиків нашої славної Фундації персонально в.ш. папа І. Красовського — історика, першого голову ФДЛ.

Редакція ЛК бажає усім доброго здоров'я, свіжості духу і патріотизму, щоби наші надії і сподівання збувалися, наші внуки і правнуки в Лемківщину поверталися, щоб вітцівськи земля нас пам'ятала з материнською любов'ю дітей своїх зустрічала.

З повагою, любов'ю до всіх членів ЛК

Член редколегії
Я. Швягла

ЦЕРКОВНИЙ
КАЛЕНДАР

2007

ПАСХАЛІЯ ДО 2010 РОКУ (за новим стилем)

Дата	Неділя Митаря і Фарнсея	Початок великого посту	Пасха	П'ятидесятниця	Початок Петрівки
2007	28 січня	19 лютого	8 квітня	27 травня	4 червня
2008	17 лютого	10 березня	27 квітня	15 червня	23 червня
2009	8 лютого	2 березня	19 квітня	7 червня	15 червня
2010	24 січня	15 лютого	4 квітня	23 травня	31 травня

2007 РІК

ПОСТИ:

Великий піст: 19.02 – 07.04; Петрівка: 04.06 – 11.07;

Спасівка: 14.08 – 27.08; Пилипівка: 28.11 – 06.01;

Кожна п'ятниця, крім загальниць;

Строгий піст: 06.01; 18.01; 19.02; 06.04; 11.09; 27.09.

ЗАГАЛЬНИЦІ:

Звільнення від посту в п'ятницю: 07.01 – 17.01;

28.01 – 03.02; 09.04 – 14.04; 28.05 – 02.06.

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОСТУ:

01.01 (Новий рік); 24.08 (День незалежності України)

* Євангельські читання подано для уптрени.

СІЧЕНЬ

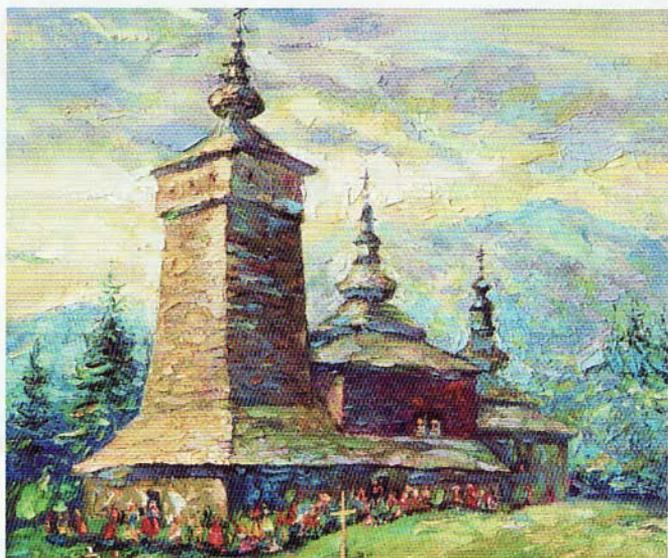
- 1 19 П Боніфатія мч.
2 20 В Ігнатія Богоносця свщмч. (Передир. Різдва Хр.)
3 21 С Юліянії мчц.
4 22 Ч Анастасії влкмчц.
5 23 П 10-ти мчч. у Криті
6 24 С Перед Різдвом. Навечір'я Різдва (піст). Євгенії прпмчц.
7 **25 Н РІЗДВО ХРИСТОВЕ**
8 **26 П Собор Пресвятої Богородиці**
9 **27 В Св. Первомч. Стефана**
10 28 С 20000 мчч. у Нікомидії
11 29 Ч Свв. младенців, убитих у Вифлеємі, Маркелла прп.
12 30 П Анісії мчц.
13 31 С Меланії прп. (віддання Різдва)
14 **1 Н По Різдві, Обрізання Г.Н.І.Х., Василя Великого.**
*Гл. 6, Єв. 9**
15 2 П Сильвестра св. (передир. Богоявлення)
16 3 В Перед Богоявл. Малахії прор., Гордія мч.
17 4 С Собор 70 апостолів, Теоктиста прп.
18 5 Ч Навечір'я Богоявлення (піст).
19 **6 П БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЄ**
20 7 С † Собор св. Йоана Хрестителя
21 **8 Н По Богоявл. Закхея, Юрія Хозев., Еміліяна ісп. Гл.7, Єв.10**
22 9 П Полієвкта мч.
23 10 В Пратулінських мчч. Григорія еп. Ниського, Маркіяна прп.
24 11 С † Теодосія Великого прп.
25 12 Ч Татіяни мчц.
26 13 П Єрмила і Стратоніка мчч.
27 14 С Отців у Синаї і Раїті (віддання Богоявлення)
28 **15 Н Митаря і Фарисея, Павла Тиверського і Йоана Кущника**
Гл.8, Єв. 11
29 16 П Поклін чесним оковам св. ап. Петра
30 17 В † Антонія Великого прп.
31 18 С Атанасія і Кирила свв.

ЛЮТИЙ

- 1 19 Ч Макарія Єгипетського прп.
 2 20 П † Євтимія Великого прп.
 3 21 С Максима Ісп. прп., Євгенія й ін. мчч.
4 22 Н Блудного сина, Тимотея ап., Анастасія *Гл.1, Єв. 1*
 5 23 П Климента свщмч., Агатагела мч.
 6 24 В Ксенії Римлянки прп.
 7 25 С † Григорія Богослова св.
 8 26 Ч Ксенофонта, Марії, Аркадія, Йоана прп.
 9 27 П † Перен. мощів св. Йоана Золотоустого
 10 28 С Заупокійна. Єфрема Сирійця прп.
11 29 Н М'ясопусна. Перен. мощів св. Ігн. Богоносця *Гл. 2, Єв. 2*
12 30 П Трьох святителів
 13 31 В Кира і Йоана свв. безсрібників
 14 1 С Трифона мч. (передпр. Стрітення)
15 2 Ч СТРИТЕННЯ ГОСПОДНЕ
 16 3 П Симеона прав., Анни прор.
 17 4 С Ісидора прп.
18 5 Н Сиропусна. Агафії мчц. (відданця Стрітення) *Гл.3, Єв.3*
 19 6 П **Поч. Великого посту**, Вукола прп., Сільвіна свщмч.
 20 7 В Партенія прп.
 21 8 С Теодора Стратилата, Захарії прор.
 22 9 Ч Никифора мч.
 23 10 П Харлампія мч.
 24 11 С Власія свщмч.
25 12 Н 1 посту, Православ'я. Мелетія св. *Гл.4, Єв.4*
 26 13 П Мартинійана прп.
 27 14 В † Кирила рівноап., Марона прп.
 28 15 С Онисима ап.

Марія Янко.
“Лемківський
вертеп”.
Полотно, олія.

Марія Янко.
“Лемківська церква
у с. Потоки
(Словаччина)”.
Фрагмент.
Полотно, олія.

Марія Янко. “Богородиця - “яблуневий цвіт”. Полотно, олія.

БЕРЕЗЕНЬ

- 1 16 Ч Памфила єрея і Порфирія мчч.
- 2 17 П Теодора Тирона, Маріанни мчч.
- 3 18 С Заупокійна. Льва св. Папи Римського
- 4 19 Н 2 посту. Архина ап.** *Гл. 5, Єв. 5*
- 5 20 П Льва прп., єп. Катанського
- 6 21 В Тимогея і Євстахія прпш.
- 7 22 С Знайдення мощів мчч. в Євгенії
- 8 23 Ч Полікарпа свщмч., єп. Смирнського
- 9 24 П †1 і 2 знайд. голови св. Йоана Хрестителя
- 10 25 С Заупокійна. Тарасія св.
- 11 26 Н 3 посту, Хрестопокл. Порфирія св. єп. Газького Гл. 6, Єв. 6**
- 12 27 П Прокоція Декаполіта прп. ісп.
- 13 28 В Василія прп. ісп.
- 14 1 С Євдокії прпмчц.
- 15 2 Ч Теодота свщмч., єп. Киринейського
- 16 3 П Євтропія, Клеоніка й Василица мчч.
- 17 4 С Заупокійна. Герасима прп.
- 18 5 Н 4 посту. Конона мч.** *Гл. 7, Єв. 7*
- 19 6 П 42 мчч. Аморійських
- 20 7 В Василія, Єфрема, Євгенія й ін. свщмчч.
- 21 8 С Теофілакта прп. ісп. **(поклони)**
- 22 9 Ч †40 мчч., замучених у Севастійському озері
- 23 10 П Кондрата мч. і тих, що з ним
- 24 11 С Акафістова субота. Софронія св.
- 25 12 Н 5 посту. Теофана прп., Григорія св.** *Гл. 8, Єв. 8*
- 26 13 П Перен. мощів св. Никифора
- 27 14 В Венедикта прп.
- 28 15 С Агапія й ін. мчч.
- 29 16 Ч Савина і Папи мчч.
- 30 17 П Олексія прп.
- 31 18 С Лазарєва субота. Кирила св.

Христос Воскрес!

З нагоди Великого християнського свята Воскресіння Христового сердечно вітаємо Шановних Читачів і бажаємо Їм здоров'я, родинного і особистого щастя, успіхів у творчій праці, житті.

*Правління ФДЛ
Редакція "Лемківського календаря"*

КВІТЕНЬ

- 1 19 Н КВІТНА НЕДІЛЯ. ВХІД ГОСПОДНІЙ У ЄРУСАЛИМ**
 2 20 П Прпмч., убитих у монастирі св. Сави
 3 21 В Якова прп., еп. Катанського.
 4 22 С Василя свщмч. Анкирського
 5 23 Ч Великий четвер (**страсті**). Никона прпмч. і його учнів
 6 24 П Велика п'ятниця (**плащаниця**). Захарії прп.
 7 25 С **Велика субота. БЛАГОВІЩЕННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ**
 8 26 Н **ВОСКРЕСЕННЯ ХРИСТОВЕ. ПАСХА**
 9 27 П **Світлий понеділок. Матрони Солунської**
 10 28 В **Світлий вівторок. Іларіона Нового прп., Стефана Чудотв.**
 11 29 С Марка прп., Кирила й ін. мчч.
 12 30 Ч Йоана Лівичника прп.
 13 31 П Іпатія прп.
 14 1 С Марії Єгипетської
 15 2 Н **Томіна. Тита Чудотворця прп.** *Гл. 1, Єв. 1*
 16 3 П Микити прп. ісп.
 17 4 В Йосифа і Юрія прпп.
 18 5 С Теодула, Агатопода й ін. мчч.
 19 6 Ч † Методія рівноап., Євтихія св.
 20 7 П Юрія прп.
 21 8 С Іродіона, Агава й ін.
 22 9 Н **Мироносиць. Євсихія мч.** *Гл. 2, Єв. 3*
 23 10 П Терентія, Максима, Зенона й ін. мчч.
 24 11 В Антиши свщмч.
 25 12 С Василя прп. ісп.
 26 13 Ч Артемона свщмч. й ін.
 27 14 П Мартина ісп., папи Римського.
 28 15 С Аристарха, Трохима прп.
 29 16 Н **Розслабленого. Агапії, Ірини, Хіонії мчцц.** *Гл. 3, Єв. 4*
 30 17 П Симеона прп., Акакія прп.

ТРАВЕНЬ

- 1 18 В Йоана прп., учня св. Григорія Декаполіта
2 19 С Йоана Ветхопечерника прп. (переполов. П'ятдесятн.)
3 20 Ч Теодора Трихіни прп.
4 21 П Януарія свщмч. й ін. мчч.
5 22 С Теодора Сикеота прп.
6 23 Н Самарянки. † Юрія Побідоносця св. влкмч. *Гл. 4, Єв. 7*
7 24 П Сави Стратилата мч.
8 25 В † Марка апостола і євангеліста
9 26 С Василя свщмч. (віддання Переполовненя)
10 27 Ч Симеона свщмч., Стефана прп.
11 28 П Кирила св., Ясона і Сосіпатра св. апп. й ін. мчч.
12 29 С 9 мчч. у Кізіці, Мемнона прп.
13 30 Н Сліпородженого. † Апостола Якова *Гл. 5, Єв. 8*
14 1 П Єремеї прор.
15 2 В Атанасія Великого прп.
16 3 С † Теодосія Печерського (віддання Пасхи)
17 4 Ч ВОЗНЕСІННЯ ГОСПОДНЕ
18 5 П Св. мчц. Ірини, Никифора прп.
19 6 С Йова Многострадального
20 7 Н Св. Отців. † Унів. ік. Богородиці. Явл. Чес. Хр. *Гл. 6, Єв. 10*
21 8 П † Св. Йоана Богослова, Арсенія Всл. прп.
22 9 В † Перенесення мощів св. Миколая Чудотворця
23 10 С † Симеона Зилота ап.
24 11 Ч † Кирила й Методія рівноапп.
25 12 П Епіфанія і Германа свв. (віддання Вознесення)
26 13 С Заушокійна. Гликерії мчц.
27 14 Н ЗІСЛАННЯ СВ. ДУХА. П'ЯТДЕСЯТНИЦЯ
28 15 П Святого Духа. Пресвятої Тройці. Пахомія Великого прп.
29 16 В Теодора прп.
30 17 С Андроніка ап. й ін.
31 18 Ч Теодота, Петра, Діонісія й ін. мчч.

ЧЕРВЕНЬ

- 1 19 П Патрікія свщмч. й ін.
- 2 20 С Талалея мч. (віддання П'ятдесятниці)
- 3 21 **Н Всіх святих. † Костянтина й Олени рівноап.** *1, Гл.8, Єв.1*
- 4 22 П **Поч. Петрового посту.** Василиска мч.
- 5 23 В Михаїла прп. ісп., еп. Синадського
- 6 24 С Симеона Дивногорця прп.
- 7 25 Ч † Пресв. Євхаристі (на нед.) 3-те знайд. голови Йоана Хрестителя
- 8 26 П Карна ап.
- 9 27 С Терапонта свщмч.
- 10 28 **Н Микити прп.** *2, Гл. 1, Єв. 2*
- 11 29 П Теодосії прпмчц.
- 12 30 В Ісакія Далматського прп.
- 13 31 С Єрмія ап., Єрмея мч.
- 14 1 Ч Юстина мч. й ін.
- 15 2 П † Христа Чоловіколюбця (на нед.). Никифора св. ісп.
- 16 3 С Лукиліяна мч. й ін. Состр. Богородиці
- 17 4 **Н Митрофана св.** *3, Гл. 2, Єв. 3*
- 18 5 П Доротей свщмч.
- 19 6 В Висаріона й Іларіона прпп.
- 20 7 С Теодота свщмч., еп. Анкирського
- 21 8 Ч Теодора Тирона
- 22 9 П Кирила св., архієп. Олександрійського
- 23 10 С Тимотея свщмч.
- 24 11 **Н Всіх св. укр. нар., † Вартоломея й Варнави апп.** *4, Гл.3, Єв.4*
- 25 12 П Онуфрія Великого прп., Петра Атонського прп.
- 26 13 В Акилини мчц., Трифілія св.
- 27 14 С Миколая (Чарнецького) свщмч. еп. й ін. мучч., Омеляна (Ковча) свщмч., Єлисея прор.
- 28 15 Ч Амаса прор., Єропіма прп.
- 29 16 П Тихона св.
- 30 17 С Мануїла й ін. мчч., Іпатія прп.

ЛИПЕНЬ

- 1 18 Н Леонтія мч. *5, Гл. 4, Єв. 5*
- 2 19 П † Юди ап., брата Господнього
- 3 20 В Методія свщмч., еп. Патарського
- 4 21 С Юліяна мч.
- 5 22 Ч Євсевія свщмч.
- 6 23 П Агриппи мчц.
- 7 24 С **Різдво св. Йоана Хрестителя**
- 8 25 Н **Доротія свщмч., Февронії прмчц.** *6, Гл. 5, Єв. 6*
- 9 26 П Давида Солунського прп.
- 10 27 В Самсона прп.
- 11 28 С Кира і Йоана безсрібників
- 12 29 Ч **Св. верховних апп. Петра й Павла**
- 13 30 П † Собор дванадцяти апостолів
- 14 1 С Косми і Дам'яна чудотворців і безсрібників
- 15 2 Н † **Положення чесної ризи Пресв. Богородиці 7, Гл.6, Єв.7**
- 16 3 П Якипта мч.
- 17 4 В Андрея св., архиеп. Критського, Марти прп.
- 18 5 С † Атанасія Атонського прп.
- 19 6 Ч Сисоя Великого прп.
- 20 7 П Томи з Малї прп., Акакія прп.
- 21 8 С Прокопія влкмч.
- 22 9 Н **Панкратія свщмч.** *8, Гл.7, Єв.8*
- 23 10 П † Антонія Печерського прп.
- 24 11 В † Блаженної кн. Ольги, Євфимії мчц.
- 25 12 С Прокла й Іларія мчч.
- 26 13 Ч Собор Арх. Гавриїла, Стефана прп.
- 27 14 П Акили ап., Онисима прп.
- 28 15 С † Св. кн. Володимира Великого
- 29 16 Н **Св. Отців 6-ти соборів. Атеногена свщмч. і 10-х його учнів**
9, Гл. 8, Єв. 9
- 30 17 П Марини влкмчц.
- 31 18 В Якипта й Еміліяна мчч.

СЕРПЕНЬ

- 1 19 С Макрини прп., сестри св. Василя Вел., Дія прп.
2 20 Ч † Св. Пророка Іллі
3 21 П Симеона і Йоана прпп., Єзекиїла прор.
4 22 С Марії Магдалини
5 23 **Н Трофіма, Теофіла й ін. мчч.** *10, Гл. 1, Єв. 10*
6 24 П † Св. мчч. Бориса і Гліба, Христини мчц.
7 25 В † Успення св. Аїни, матері Пресв. Богородиці
8 26 С Єрмолая свщмч., Параскеви прпмчц.
9 27 Ч † Пантелеймона влкмч., Климента, архиеп. Охридського
10 28 П Прохора, Никанора й ін. апп.
11 29 С Каленика мч.
12 30 **Н Сяли і Силуана та ін. апп.** *11, Гл. 2, Єв. 11*
13 31 П Євдокима праведного (передпр. Походу Ч. Хреста)
14 1 В **Поч. Успенського посту.** Похід Ч. Хреста. Макавеїв
15 2 С Переп. мощів св. Стефана первомч.
16 3 Ч Ісаакія, Далмата, Фавста прпп.
17 4 П 7 мчч. Ефеських, Євдокії прпмчц.
18 5 С Євсигнія мч. (передпр. Преображення)
19 6 **Н ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЕ**
20 7 П Дометія прпмч.
21 8 В Еміліяна ісп.
22 9 С † Матія ап.
23 10 Ч Лаврентія архидиякона мч.
24 11 П Євпла архидиякона мч., Сусанни мчц.
25 12 С Фотія й Аникити мчч.
26 13 **Н Максима Іспов. прп., (відд. Преображення)** *13, Гл. 4, Єв. 2*
27 14 П † Переп. мощів Теодосія Печ. (передпр. Успення)
28 15 **В УСПЕННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ**
29 16 С Перенесення Нерукотворного образу Г.Н.І.Х.
30 17 Ч Мирона мч.
31 18 П Флора і Лавра мчч.

ВЕРЕСЕНЬ

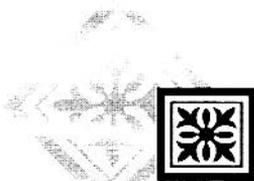
- 1 19 С Андрея Стратонедарха мч.
- 2 20 Н **Самуїла прор.** *14, Гл. 5, Єв. 3*
- 3 21 П Тадея ап., Васси мчц.
- 4 22 В Агатоніка, Северіяна й ін. мчч.
- 5 23 С Лупша мч. (віддання Успешя)
- 6 24 Ч Євтихія свцмч.
- 7 25 П Повернення мощів ап. Вартоломея, Тита ап.
- 8 26 С Андріяна і Наталії мчч.
- 9 27 Н **Пімена прп.** *15, Гл. 6, Єв. 4*
- 10 28 П Августина, Мойсея Мурина, отців Печерських
- 11 29 В † **Усікновення чесної голови св. Йоана Хрестителя (піст)**
- 12 30 С Олександра, Йоана, Павла свв. патр. Царгородських
- 13 31 Ч † Полож. Чесн. пояса Пресвятої Богородиці
- 14 1 П † Поч. Церк. року, Симеона Стовпника прп.
- 15 2 С Маманта мч., Йоана Посника прп.
- 16 3 Н **Антима свцмч., Теоктиста прп.** *16, Гл. 7, Єв. 5*
- 17 4 П Вавили свцмч., Мойсея прор.
- 18 5 В Захарії прор. і Єлизавети прав.
- 19 6 С Пам'ять про чудо Арх. Михаїла
- 20 7 Ч Созонта мч. (передпр. Різдва Богородиці)
- 21 8 П **РІЗДВО ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ**
- 22 9 С Йоакима й Анни свв.
- 23 10 Н **Минодори, Митродори й Німфодори мчцц.** *17, Гл. 8, Єв. 6*
- 24 11 П Теодори прп.
- 25 12 В Автонома свцмч. (віддання Різдва Богородиці)
- 26 13 С Корпелія сотн. (передпр. Воздвиження)
- 27 14 Ч **ВОЗДВИЖЕННЯ ЧЕСНОГО ХРЕСТА (піст)**
- 28 15 П Микити влкмч.
- 29 16 С Євфримиї влкмчц.
- 30 17 Н **По Воздв. Софії, Віри, Надії, Любови мчцц.** *18, Гл. 1, Єв. 7*

ЖОВТЕНЬ

- 1 18 П Євримія прп.
- 2 19 В Трофима і Савватія, Доримседонта мчч.
- 3 20 С Євстахія влкч. і тих, що з ним
- 4 21 Ч Кондрата ап. (віддання Воздвиження)
- 5 22 П Фоки свщмч. Йони прор.
- 6 23 С Зачаття св. Йоана Хрестителя
- 7 24 Н Теклі первомчч. 19, Гл. 2, Єв. 8**
- 8 25 П Євфросинії прп.
- 9 26 В † Св. ап. Йоана Богослова
- 10 27 С Калістрата мч. й ін.
- 11 28 Ч † Харитона прп., Собор Отців Печерських
- 12 29 П Киріяка Самітника прп.
- 13 30 С Григорія свщмч.
- 14 1 Н † Покров Пресвятої Богородиці 20, Гл. 3, Єв. 9**
- 15 2 П Кипріяна свщмч., Юстини мчч.
- 16 3 В Діонісія Арсепакіта свщмч.
- 17 4 С Єротея свщмч.
- 18 5 Ч Харитиши мчч.
- 19 6 П † Ап. Томи
- 20 7 С Сергія і Вакха мчч.
- 21 8 Н Свв. Отців 7-го Собору. Пелагії прп. 21, Гл. 4, Єв. 10**
- 22 9 П † Ап. Якова
- 23 10 В Євлампія і Євлампії мчч.
- 24 11 С Филипа ап., Теофала прп.
- 25 12 Ч Прова й ін. мчч., Косми прп., Мартина св.
- 26 13 П Карна та ін. мчч.
- 27 14 С Назарія й ін. мчч., Парасквії Терновської прп.
- 28 15 Н Євтимія прп., Лукіяна прпмч. 22, Гл. 5, Єв. 11**
- 29 16 П Лонгіна сотника мч.
- 30 17 В Осії прор., Андрея Критського прпмч.
- 31 18 С † Св. ап. і єв. Луки

ЛИСТОПАД

- 1 19 Ч Теодора (Ромжі) свццмч. єп., Йоїла прор.
- 2 20 П Артемія влкмч.
- 3 21 С Іларіона Великого прп.
- 4 22 Н Аверкія рівноап., св. 7-х отроків у Ефесі 23, Гл.6, Єв.1**
- 5 23 П Якова ап., брата Господнього
- 6 24 В Арети та ін. мчч.
- 7 25 С Маркіяна й Мартирія мчч.
- 8 26 Ч Св. влкмч. Дмитрія Мироточця**
- 9 27 П Нестора мч. й ін. мчч.
- 10 28 С † Параскеви П'ятниці мчч.
- 11 29 Н Анастасії Римлянки прпмчц. 24, Гл. 7, Єв. 2**
- 12 30 П Зиновія і Зиновії мчч.
- 13 31 В Стахія, Амплія й ін. апп.
- 14 1 С Косми і Дам'яна безсрібників
- 15 2 Ч Акиндина та ін. мчч.
- 16 3 П Акепсима та ін. мчч.
- 17 4 С Йоанікія Вел. прп., Никандра мч.
- 18 5 Н Галактіона й Єпистимії мчч. 25, Гл. 8, Єв. 3**
- 19 6 П Павла ісп., патр. Царгородського
- 20 7 В Йоасафати (Гордашевської) прп., 33-х мчч. в Мелітійі, Лазаря прп.
- 21 8 С Собор Архистратига Михаїла**
- 22 9 Ч Описима і Порфирія мчч.
- 23 10 П Ераста, Олімпа, Родіона та ін. апп.
- 24 11 С Теодора Студита, Віктора й ін. мчч.
- 25 12 Н † Св. свццмч. Йоасафата 26, Гл. 1, Єв. 4**
- 26 13 П † Св. Йоана Золотоустого
- 27 14 В † Св. ап. Филипа
- 28 15 С **Поч. Різдвяного посту.** Гурія й ін. мчч.
- 29 16 Ч † Св. ап. і. єв. Матєя
- 30 17 П Григорія св. чудотворця

ГРУДЕНЬ

- 1 18 С Платона й Романа мчч.
- 2 19 Н **Авдія прор., Варлаама мч.** *27, Гл. 2, Єв. 5*
- 3 20 П Григорія Декаполіта (передпр. Введення)
- 4 21 В **ВВЕДЕННЯ У ХРАМ ПРЕСВ. БОГОРОДИЦІ**
- 5 22 С Филімона ап.
- 6 23 Ч Амфілохія і Григорія свв.
- 7 24 П Катерини влкмщ., Меркурія влкмч.
- 8 25 С Климента папи (віддання Введення)
- 9 26 Н **Аліція Стовпника прп.** *28, Гл. 3, Єв. 6*
- 10 27 П Якова Персіянина, Палладія прп.
- 11 28 В Стефана Нов. Примч., Іринарха мч.
- 12 29 С Парамона, Філумена мчч., Акакія прп.
- 13 30 Ч † Св. ап. Андрія Первозваного
- 14 1 П Наума прор.
- 15 2 С Аввакума прор.
- 16 3 Н **Софонії прор.** *29, Гл. 4, Єв. 7*
- 17 4 П Варвари влкмщ.
- 18 5 В † Сави Освященного прп.
- 19 6 С **Св. Миколая Чудотворця**
- 20 7 Ч Амвросія св., єп. Медиоланського
- 21 8 П Патапія прп.
- 22 9 С **Зачаття Пресв. Богородиці св. Анною**
- 23 10 Н **Мини, Єрмогена, Євграфа мчч.** *30, Гл. 5, Єв. 8*
- 24 11 П Даниїла Стовпника прп.
- 25 12 В Сширидона Чудотворця прп.
- 26 13 С † Ореста, Авксентія, Євгенія й ін. мчч.
- 27 14 Ч Филімона, Левкія, Аполлонія й ін. мчч.
- 28 15 П Єлевтерія свщмч., Павла прп.
- 29 16 С Аггея прор.
- 30 17 Н **Св. Праотців. Даниїла прор.** *31, Гл. 6, Єв. 9*
- 31 18 П Севастіяна мч. й ін.

**Шановним Читачам “Лемківського календаря”,
нашим симпатикам, всім лемкам в Україні та поза її межами з
нагоди Нового 2008 року бажаємо щастя.**

*Правління Всеукраїнського Товариства “Лемківщина”
Правління ФДЛ
Редакція “Лемківського календаря”*

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

I. СІЧЕНЬ

- 3.01.1907** — Народилася Миколая Божук - закарпатська поетеса і письменниця. Прожила лише 31 рік.
- 7.01.1837** — Народився у с. Тарнавці Сяніцького повіту Василь Чернецький - історик, журналіст і громадський діяч (+ 5.04.1990).
- 13.01.1927** — Народився у с. Прусик Сяніцького повіту Юрій Амбіцький - скульптор і різьбяр (+ 18.07.2000 у Львові).
- 21.01.1477** — Помер Григорій з Сянока - один з визначних вчених русинського походження.

II. ЛЮТИЙ

- 20.02.1937** — Народився у с. Бережаві на Сяні Омелян Мазурик - відомий маляр.
- 7.02.1932** — Народилася у с. Туринсько біля Сянока Марія Стахів — народна письменниця.
- 20.02.1917** — Народився у Перемишлі Анатолій Гпатишак - професор медицини, громадський діяч лемків.

III. БЕРЕЗЕНЬ

- 3.03.1932** — Народився у с. Біянка Горлицького повіту Павло Стефанівський — етнограф, поет і різьбяр, громадський діяч.
- 21.03.1922** — Народився у с. Балутянка Сяніцького повіту Василь Шалайда — відомий лемківський різьбяр (+ 21.06.1978, м. Одеса).

IV. КВІТЕНЬ

- 9.04.1922** — Народився у с. Межилабірці (Словаччина) Іван Мадцинський — український письменник у Словаччині.
- 28.04.1917** — Народився у с. Балутянка Сяніцького повіту Іван Оришук — лемківський різьбяр суспільний діяч (+ 1957, м. Бережани).

- 28.04.1947** – На Сянїччинї почалася акція “Вїсла” (у повіті Новий Санч відбувалася 27.06 – 16.07, у Новоторзькому повіті почалася 1.07.1947).

V. ТРАВЕНЬ

- 9.05.1922** – Народився у с. Вїлька Сянїцького повіту Андрій Орисик - відомий лемківський різьбяр, син найвидатнішого різьбяра Михайла Орисика (+ 16.03.1998).
- 25.05.1987** – Помер у Нью-Йорку Степан Пельц з Вороблика -культурний діяч серед лемків США.

VI. ЧЕРВЕНЬ

- 6.06.1992** – У м. Тернополї відбувся Перший Всеукраїнський зїзд лемків.
- 21.06.1932** – Початок селянського повстання у Лїському і Сянїцькому повіті на східній Лемківщинї.
- 22.06.1917** – Народився у Мансин (США) Василь Мадзелян – відомий лемківський скульптор, маляр і різьбяр. Батьки з с. Бїльцарева (+ 3.06.2005).

VII. ЛИПЕНЬ

- 6.07.1937** – Помер у Львовї Богдан-Ігор Антонич – видатний талановитий український поет і публіцист з Лемківщини (народився 5.10.1909, с. Новиця).

VIII. СЕРПЕНЬ

- 5.08.1912** – Народився у с. Ждиня Горлицького повіту Трохим Шевчик – автор мапи Лемківщини, педагог (+ 1.07.1979, м. Львів).
- 10.08.1927** – Народився у с. Волосатому Лїського повіту Лука Біганич – скульптор (+ 26.09.1995, м. Львів).
- 10.08.1947** – Народився у с. Парховї (Польща) Петро Трохановський (Петро Мурянка) – лемківський поет.
- 17.08.1872** – Галичину (з Лемківщиною) приєднано до Австрії.
- 24.08.1992** – У Львовї відкрито пам'ятник Т. Шевченку. Автори – брати Сухорські, сини різьбяра з Лемківщини Андрія Сухорського.

ІХ. ВЕРЕСЕНЬ

- 12.09.1992** — Єпископ Филімон Курчаба освятив Лемківську церкву в Шевченківському гаю.
- 15.09.1817** — Помер Йосиф Ярина — вчений, літературознавець (народився 1789, с. Радоцана).
- 20.09.1902** — Народилася скульптор лемківського походження Олена Мандич (+ 13.03.1975, м. Кошиці (Словаччина)).
- 28.09.1977** — Помер у м. Торонто (Канада) Юліян Тарнович — історик, маляр і громадський діяч Лемківщини (народився 2.01.1903).

Х. ЖОВТЕНЬ

- 4.10.1902** — Народився у с. Радоцана Горлицького повіту Павло Юрковський — один з засновників львівської хорової капели "Лемковина" (+ 11.12.1982).
- 6.10.1887** — Народився Іван Панькевич — діалектолог, вивчав говори лемків Словаччини (+ 25.02.1968).
- 22.10.1927** — Народився у с. Дошно Сяницького повіту Іван Красовський — історик, етнограф, публіцист.

ХІ. ЛИСТОПАД

- 7.11.1997** — Помер у Львові Петро Смереканич — лемківський письменник і редактор (народився 20.08.1909, с. Свіржова Руська).
- 30.11.1927** — Народився у с. Мисцова Короснянського повіту Степан Кітик — хірург і громадський діяч.

ХІІ. ГРУДЕНЬ

- 16.12.1867** — Народився у с. Кралева (Чехія) Францішек Ржегорж — етнограф, дослідник культури лемків (+ 6.04.1899, Прага).
- 24.12.1857** — Народився у м. Старий Санч Северин Удзеля — етнограф, дослідник культури лемків (+ 26.09.1937, Краків).

Іван Красовський

СТАРОДАВНІ ЛЕМКІВСЬКІ КОЛЯДКИ

Серед скарбів духовної культури народу провідне місце посідає усна його творчість. В історичних думках, колядках, щедрівках, легендах, переказах оспівується любов, праця, природа, історичне минуле. Пам'ятки фольклору, немов у дзеркалі, розкривають душу народу, його думки, мрії, сподівання.

Славляться багатством усної народної творчості лемки. Особливе захоплення викликають стародавні лемківські народні колядки. Вони милозвучні, багаті формою і змістом, подібно, як чарівна і багата навколмиши природа. Лемківські колядки змальовують картину далеких часів, коли на світанку історії культури слов'янські племена обожнювали явища природи, зокрема сонце, місяць, зірки.

Понад 170 років тому зібрав серед лемківських селян Сянниччини священик Іван Бірецький (1815-1883) — перший фольклорист Лемківщини, для І. Вагилевича.

Серед скарбів духовної культури лемків колядки, зібрані І. Бірецьким, займають, без сумніву, провідне місце. Вони є свідченням високої, багатогранної культури наших предків, багатства їх традицій.

В колядці “Ци дома буваш, пане господарю” сили природи виступають як близькі людям істоти, що приходять до господаря у гості, чинять йому добро.

Ци дома буваш, пане господарю,

Встань горі. Дав ті біг добра в твоїм дворі.

Встань горі! *

Твої ринойки позамітаны

Твої столойки понакриваны.

За твоїм столом трої гостейки,

Гостейки трої не єднакіі

* Приспів. Повторюється після кожної стрічки. Подібні приспівні є також в інших колядках.

Єден гостейко — світле сонейко,
Другий гостейко — ясен місячок,
Третій гостейко — дрібен дожджейко.
Сонейко гварит: ніт як над мене,
Бо я осьвічу горы, долины.
Ясен місячок: ніт як на мене,
Бо я освічу темну пічейку
Возрадуются гості в дорозі,
Гості в дорозі, волойки в возі.
Дрібен дожджейко: ніт як на мене,
Бо я перейду три разы на яр
Три разы на яр, місяця Мая
Возрадується жито, пшениця,
Жито, пшениця. Всі ярениці.

(с. Кам'янка)

У колядці “Коли не было спочатку світа” ідея творіння світу адресува-
лася не релігійному Богові, а реальним природним істотам.

Коли не было спочатку світа,

Подуй же. Подуй Господи із духом
Сьвятим по землі!

Втоди не было неба і землі,
Неба ні землі, лем синє море,
А серед моря та два дубайкы,
Сіли упали два голубайкы,
Два голубайкы на два дубайкы.
Почали собі раду радьги,
Раду радьги і гуркотати:
Як ми маеме сьвіт основати?
Спустиме ми ся на дно до моря,
Винесеме сі дрібного піску,
Дрібного піску, синього камінця,
Дрібен пісочок посіеме ми,
Синій камінець подунеме ми.

З дрібного піску чорна земляця,
Студена водиця, зелена травиця.
З синього камінця — синее небо,
Синее небо, світле сонейко,
Світле сонейко, ясен місячок,
Ясен місячок і всі зьвіздойки.

(с. Кам'янка)

Вплив давніх язичеських вірувань та народне гумористичне забарвлення збереглися в колядках християнської тематики. Наприклад, у колядці “Ей, в раю, раю ангели грають”, в якій розповідається, що жодні старання не допомогли св. Петрові витягнути з пекла душу матері.

Ей, в раю, в раю, ангели грают
Лем святий Петро такой не грає
Бо його мати аж на дні в пеклі
Позвідуй же ся, ти святий Петре
Ти святий Петре своєю матічки
Ци сила (скільки) дала во ім'я Боже?
Ей, я не дала, лем пів повісма
Лем пів повісма, пів плосконого
Складуй же ти їх на дно волокенця
Та дай же ти їх на дно до пекла.
Стала ся она того хапати
Стали ся на ню душі вішати,
Стала ся она стрішувати.
Ей, идте, идте, бо ви не дали
Бо ви нєли во ім'я Боже.
Став святий Петро, гірко заплакав
Ей, мати моя, тай проклятая
Не творилас добрі, то ю ніж не будеш
Не вишлас з пекла, то ніж не вивідеш.

(с. Кальниця)

Гірська земля не завжди давала потрібну кількість хліба для прогодування численної родини. Тому лемки переходили Карпати і подавалися в

Угорщину на заробітки. Врожайна угорська долина захоплювала лемків і вони в колядках запитували, чому там земля більш врожайна. А тому, що “венгерська земля вся поорана, засіяна, заволочена павляним пером, а від злої хмари обгороджена ясними мечами”. В приспіві до колядки “В нашого пана” закликається не задростити багатим, бо, мовляв, усім “Бог дасть”.

В нашого пана господарейка

Біг му дав. Гей, Біг му дав, не задростіме,
Панове браття, даст і вам.

Ей красьні в нього і добрі в нього,
Тисовы стіны, яворовы східці,
Ходит мі по них молода княгиня (господиня),
На сій княгині кований пояс,
На тім поясі золоты ретязкы
На тых ретязках мідяны ключы
Мідяны ключы тихо дзвеніте,
Тихо дзвеніте, пана збудите.
Бо тепер пан наш з Венгер приїхав
Ей з Венгер, з Венгер, з венгерскої землі,
Зошли ся к нему всякы панове,
Всякы панове, його братове.
Стали ся єго вивідувати:
– Ей пане, пане, што там чувати,
Што там чувати в венгерській землі?
Добрі чувати в венгерській землі.
– Венгенрська земля преч поорана.
Преч поорана і засіяна,
Павлиным пером заволочена,
Ясныма мечами обгороджена
Ясныма мечами от злої тучы.

(с. Вислік)

Переважна більшість лемківських народних колядок має загальний характер. В них вихваляється господар, господиня, діти, щоб тим самим

всіх “задобрити” і отримати коляду. Господар, здебільша, насипав у мішок колядникам горнець вівса, або давав гроші, син частував горілкою, господиня пряничками, пампушками, а дівчата - горіхами і яблуками. Всім на радість!

А ци дома єс, пане господарю?

Біг в тебе. Отвор Оленко, покаж
лицейко, наші сердейка до тебе!

Мы бы не раді вас обходити,
Лем бы мы раді вас потішити,
Вас потішити, коляду взяти,
Коляду взяти, хоц мацу вівса,
А кед не мацу, то хоц півмацы
Кед не півмацы, хоц стара фаска
А кед не фаска, што ваша ласка.

(с. Кальниця)

Подібні колядки співалися всім членам родини. Ці народні перли повні щирого гумору, оптимізму, віри в краще майбутнє. Життєрадісний характер лемків, їх гостинність і щирість знайшли повне втілення в усій народній творчості, зокрема колядках.

Мова лемківських колядок багата характерними давньослов'янськими зворотами (“сватове”, “братове”, “пташкове” тощо), порівняннями, мелодійними заспівами. І хоч в діалекті лемків зустрічається ряд давньослов'янських елементів, він повністю зберіг ознаки української мови.

Лемки сім сторіч були відірвані від України-Русі. Незважаючи на чуже оточення, ця горстка русинів не тільки зберегла чудову давньоукраїнську словесність, але й постійно збагачувала її ароматом гірської природи, дбайливо плекала від покоління до покоління.

Лемківські народні колядки — цінні перлини в скарбниці української культури.

СТЕЖКАМИ ІСТОРІЇ

проф. С. Заброварний

АКЦІЯ “ВІСЛА” 1947 р.

Акція “ВІСЛА” - військова операція Польської держави, що полягала у примусовому виселенні українців з історично українських земель Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя, які після 2-ї світової війни опинилися в межах Польської держави, на повернуті в результаті 2-ї світової війни малозаселені північно-західні території Польщі. Акція “Вісла” Проводилася від кінця квітня до середини серпня 1947. Після завершення 1946 р. примусового переселення українців з Польщі до України (згідно з договором між Польщею і Радянською Україною від 9 вересня 1944 про обмін населенням) на території Польщі залишилося ще близько 200 тис. українців. Прагнучи до побудови однопольської держави, націонал-комуністична, влада в Польщі вирішила докорінно розв'язати українське питання в країні, виселяючи рештки українського населення з південно-східних земель. Метою Акції “Вісла” було очищення південно-східних територій Польщі від залишків автохтонного українського населення, розпорощення його на північно-західних землях та повна асиміляція (полонізація). Перші спроби реалізації цього плану припадають на листопад 1946, коли начальник 3-го відділу генштабу Війська Польського генерал О. Стеца у звіті для генерального секретаря Польської робітничої партії (ПРП) пропонував розв'язати українські питання шляхом примусового переселення українців на терени повернутих земель. У січні 1947 військовим, частинам доручено підготувати списки українських та мішаних сімей (понад 20 тис. сімей). Того ж року 20

лютого заступник начальника генштабу генерал С. Моссор звітував голові Державної комісії безпеки (ДКБ) міністрові оборони М. Жим'єрському, що слід весною провести енергійну акцію переселення цих людей окремими сім'ями, розпорозити їх по всіх повернутих землях, де вони швидко асимілюються. 27 березня генерал С. Моссор подав концепцію депортації на нараді Державного Комітету Безпеки (ДКБ), яка уповноважила міністра безпеки генерала С. Радкевича представити її на засіданні політбюро ЦК ПРП. 28 березня у сутичці з відділом УГІА загинув віце-міністр оборони генерал К. Сверчевський, що прискорило прийняття рішення про депортацію українців. 29 березня на засіданні політбюро ЦК ПРП вирішено: 1) у швидкому темпі переселити українців та мішані сім'ї на повернуті території, однак не ближче, ніж за 100 км від кордону, не створюючи при цьому об'єднаних груп; 2) акцію виселення узгодити з урядами СРСР та Чехословаччини; 3) підготовку даних про українське населення у Польщі та опрацювання проекту переселення доручити М. Спихальському і С. Радкевичу. 11 квітня згідно з рішенням

Василь Мадзелян. Акція "Вісла". Гравюра

політбюро ЦК ПРП створено операційну групу (ОГ) "Вісла" на чолі з генералом С. Моссором, а 16-го затверджено її організацію; 17-го з'явилось "Розпорядження ДКБ для ОГ "Вісла". Мотивовано цей крок необхідністю ліквідації українського підпілля на території Люблінського, та Ряшівського воєводств. Проте справжньою метою ОГ було викорінення українського етносу в межах Польської держави, що знайшло підтвердження у всій національній політиці польської комуністичної влади і методах здійснення переселення, а також у багатьох інших адміністративних заходах (нищення пам'яток української культури, зміна назв місцевостей, ліквідація українських шкіл, греко-католицької церкви та всього громадсько-культурного життя українців у Польщі). Згідно з директивами ДКБ основними завданнями Акції "Вісла" були: виселити все українське населення з південно-східних воєводств Польщі; розпорошити його на нових місцях поселення з метою швидкої асиміляції та денаціоналізації (полонізації); заселити поляками землі, з яких депортовано українців. Усе це дає підставу трактувати Акцію "Вісла", здійснювану вкрай жорстокими методами - переселення супроводжувалося мордуванням невинного населення та вбивствами, - як етноцид українського населення у Польщі. Операція розпочалася 28 квітня силами п'яти піхотних дивізій Війська Польського, полку саперів, автомобільного полку, полку міліції, ескадри літаків, дивізії Корпусу публічної безпеки - разом бл. 20 тис. військовиків. Сили УПА на Закарзонні нараховували в той час 1390 вояків (за даними ОГ "Вісла", 1770 вояків і 720 членів цивільної мережі).

Акція "Вісла" проводилась у такий спосіб: на світанку військовий відділ оточував село, не випускаючи з нього нікого. Мешканцям наказували протягом двох годин спакувати своє рухоме майно, після чого їх під конвоєм зганяли на збірний пункт, що переважно становив собою огорожений залізною сіткою відкритий майданчик на кілька тисяч людей, які товпилися там із своїм майном та худобою. На збірному пункті складали списки депортованих, за участю працівників служби безпеки ділили людей на категорії (А, В, С - більш чи менш небезпечних). Зі збірних пунктів такими групами людей транспортували на залізничну станцію для завантаження в товари вагони. Всі ешелони проходили через дві залізничні станції - Освенцім і Люблін. В Освенцімі всіх "небезпечних", серед них

представників інтелігенції (священиків і вчителів), арештовували і відправляли до Центрального табору праці в м. Явожно, що був під час німецької окупації філією концтабору Аушвіц (Освенцім). Дехто з них відразу ж на збірному пункті був засуджений військово-польовим судом - переважно до страти, інші потрапляли до в'язниці. На північно-західних землях ешелони прибували до двох залізничних станцій - Щецінек і Ольштин (пізніше також Познань і Вроцлав), тут депортованих розділяли по повітах, а потім розвозили по селах. Відповідно до вказівок евакуаційного плану, в одній місцевості можна було поселити лише одну сім'ю, зараховану до категорії А, і тільки декількох категорій В і С. Загалом українці не могли становити більше як 10 % усього населення даної місцевості, віддаленої від великих міст та державних кордонів. За даними ОГ Акцією "Вісла" за час від 29 квітня, коли виїхав перший ешелон зі Щавного, до 16 серпня, коли прибув до Члухова останній ешелон, на північно-західній землі виселено 140 575 осіб. Оскільки виселення тривало і в наступні роки, хоч і в дещо менших розмірах, то можна вважати, що під час Акції "Вісла" було депортовано бл. 150 тис. осіб.

Кінцевим акордом операції була депортація 34 родин (103 особи) з чотирьох найзахідніших лемківських сіл - Шляхтової, Явірок, Білої і Чорної Води. Депортованим в Акції "Вісла" заборонялося змінювати місце поселення без згоди Повітового уряду безпеки, а такої згоди нікому не давали. На нових місцях поселення — українців-лемків було позбавлено своєї церкви, школи та ін. можливостей розвивати власне суспільно-культурне життя. Польська влада переслідувала найменші прояви навіть домашнього культивування українських національно-культурних традицій. У поясненні до евакуаційного плану було сказано "Основною метою переселення поселенців з акції "Вісла" є їх асиміляція в новому польському середовищі. Треба докласти будь-яких зусиль щоб досягти цієї мети. Не вживати до цих поселенців назви "українець". У випадку, якщо з поселенцями на повернуті землі пробрався інтелігентський елемент, слід його поселити окремо і далеко від громад, де живуть поселенці з Акції "Вісла".

Щоб унеможливити українцям нелегальне повернення на рідні землі, декретом польської влади 1949, їх було позбавлено права на залишені

господарства, навіть тоді, коли господаства не зайняли нові власники, і вони перейшли у державна власність. Ухвалою від 3 серпня 1990 Сенат Речі Посполитої Польщі засудив Акцію "Вісла", але Сейм і досі цього не зробив; також депортовані не отримали відшкодування заподіяних кривд, навіть ті, хто був невинно ув'язнений у таборі Явожно.

Іван Челак

З ІСТОРІЇ ЛЕМКІВСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ

На жаль, в історії надто багато трагічних сторінок. Багато їх і в історії українського народу. Сучасним політикам потрібно немало мужності, щоб перегорнути ці сторінки. Але перегорнути - не значить забути! 60 років минає операції "Вісла". А все почалося набагато раніше.

Репресивні переселенсько-депортаційні процеси в Україні і загалом в Радянському Союзі тривалий час належали до тих, особливо затаюваних проблем, на які більшовицька система наклала суворе табу для дослідників, не кажучи вже про інформацію для широкого загалу.

Репресивно-депортаційні акції щодо українців, а також поляків у західній частині України розпочалися тут з кінця 1939 року і продовжувалися до 50-х років. Згідно таємного протоколу до німецько-радянського договору від 28 вересня 1939 року було передбачено депортацію населення, зокрема осіб українського та білоруського походження. Вже в січні 1940 року постановою політбюро ЦК визнано 800 кілометрову смугу, де підлягали виселенню 229 населених пунктів загальною чисельністю понад 100 000 осіб. Не зупинились репресивно-депортаційні акції за часів німецько-фашистської окупації.

Як свідчать документи, уряди країн-переможниць абсолютно не рахувались з народом, коли встановлювали західний кордон Радянського Союзу. Якщо для держави це роздільна смуга з колючим дротом, стовпами з державним гербом, то для тих, хто звик розпоряджатися долею мільйонів - просто лінія на карті.

Встановивши післявоєнну польсько-радянську границю, Сталін робив

все в угоду польським комуністам, і одним розчерком пера залишив за межами України її велику частину, в тому числі Лемківщину, Надсяння, Холмщину, Підляшшя, взявши за основу так звану лінію Керзона. 9 вересня 1944 року була підписана міжурядова угода, яка стала початком нищення українського населення, яке залишилося за межами Радянського Союзу. Депортація почалася 12 жовтня 1944 року.

Якщо в Польщу відправлялися поляки, євреї, українці, які вважали себе громадянами Польщі добровільно, то так названі "польські українці" насильно виселялися зі своїх споконвічних етнічних земель. Люди, прив'язані до своєї землі, не хотіли покидати її, тому влада проводила виселення насильно, з людськими жертвами. Влада не реагувала на злочини банд, які нищили майно, вбивали людей.

До кінця 1945 року було виселено біля 500000 людей, але 150000 так і не покинули своєї землі. Тому комуністичний уряд Польщі вирішив раз і назавжди розв'язати українське питання - виселити українців з їх етнічних земель. Для цього було використано боротьбу з УПА.

28 березня 1947 року в битві з УПА загинув зам. міністра оборони Польщі Кароль Сверчевський. В цей же день на засіданні Політбюро ПОР було прийнято рішення про виселення українців. Операція отримала кодову назву "Вісла". Для її проведення в приграничні райони були введені 6 дивізій війська польського, відділи служби безпеки. Крім того, в Закарпаття прибула Радянська танкова дивізія і кілька відділів НКВД.

Вночі 28 квітня 1947 року частини Польського війська оточили населені пункти, де проживали українці. Зі світанком війська ввійшли в села, де люди ще спали. Метою акції було переселення українців в північні та західні райони Польщі, розселивши їх невеликими групами (не більше однієї, двох сімей в населений пункт), з надією повністю колонізувати їх.

Оточивши села, переляканим мешканцям давалося декілька годин на збори, після чого їх заганяли в спеціальні місця, огорожені парканом з колючим дротом. В цей час служба безпеки виявляла всіх підозрілих в зв'язках і співпраці з ОУН-УПА, потім людей конвоювали на найбільші станції і грузили в ешелони. Перший такий поїзд під кодом Р-10 відправився зі станції Щавне Сяноцького повіту 29 квітня 1947 року. Очевидці

розповідали: “Завели нас до вагонів, задротували вікна колючим дротом, забили двері. Люди в вагонах душилися, бо було тісно, неможливо було повернутися. В такому стані нас везли до Любліна, а потім до Явожно”.

УПА хотіла зірвати акцію, але сили були перівні, повстанці несли величезні втрати. У відповідь польське військо посилювало репресії. Горіли села, сотні підозрілих віддавались під суд, вирок якого був, як правило, розстріл. У польського війська були також проблеми з населенням, яке втікало і поверталось в свої рідні місця.

Сама акція складалася із трьох етапів. Війська рухалися з Лемківщини на північ і захід, залишаючи за собою спустошені, спалені села. Особливу неприязнь виконавці акції мали до Української Греко-католицької церкви і її служителів. Храми цієї церкви попросту руйнувались або передавались під костели. Така ж доля і церкви в селі Завадка Риманівська, в якій мене хрестили. Священиків греко-католицької церкви заарештовували і відправляли концтабір Явожно, який в роки німецької окупації був філіалом концтабору Освенцім.

Отець Степан Дзюбина був заарештований під Перемишлем, коли шукав свою родину. Його схопили і відразу відправили в Явожно. Священик Степан Дзюбина розповідав: “Там були малі діти, вагітні жінки, німечні старці. Разом було біля 4 000 людей. Голод був гірший, ніж в Освенцімі. Люди пухли від голоду. Цілі вагони з їжею для в'язнів зникали, продукти продавались. Наглядачі били людей нагаями, робили нічні обшуки, знущалися. Гірше за всіх було тим, кого підозрювали в зв'язках з УПА. Страшенно катували на слідстві. Йшов здоровий, а назад не давав ради сам йти - його несли”.

Не дивлячись на всі зусилля польської влади, закінчити операцію Вісла у встановлені терміни не вдалося. І не дивлячись на те, що офіційно останній ешелон відправився з переселенцями 8 серпня 1947 року зі станції Звіринець, переселення продовжувалося ще кілька років.

На очищені від українців землі прийшли польські поселенці. Після 1956 року тисячі українців нелегально вернулися в свої рідні краї, але це вже нічого не змінило. Єдине, чого не досягла комуністична Варшава - асиміляції українців. Вони збереглися як нація, зберегли свою культуру, свою віру.

Василь Хомик
(1933-2002)

ПРОЩАННЯ

Ми покидали батьківський поріг
І виїжджали у незнаний світ,
Востаннє в хаті помолились Богу
І зупинились аж біля воріт.

Упала бідна мати на коліна
Заплакав батько, дідо зарідав,
І я заплакав, як мала дитина
А пес завив, аж ліс десь застогнав.

Заголосили зболені сусіди
Прибитим горем і яремним злом ...
Ми йшли в світи на муки і на біди
І тужно вітер плакав за селом.

Петро і Степан Антонів

ТРАГЕДІЯ ЛЕМКІВСЬКОГО СЕЛА ОСЛАВИЦЯ

Кажуть, якщо загине плем'я в 100 чоловік - це світова катастрофа, а якщо внаслідок насильницьких змін етнічних границь українського народу в 1944-1947 рр. було насильно виселено і розсіяно по світу біля мільйона українців, в тому числі одну з найдревніших гілок українського народу - лемків з її одвічних карпатських теренів - Лемківщини та Надсяння, Підляшшя, Холмищини, то це трактувалось Совецькою владою і деякими істориками (С. Кульчицький, ж. "Наука і суспільство", № 11, 1991 р.) як добровільне переселення.

Це зовсім не так! По-перше, свою Батьківщину автохтонний корінний народ добровільно ніколи не покидає!

Польська демократична громадськість, зокрема, Збігнев Ковальський (зб. "Україна. Наука і культура", вип. 25, 1991 р. Київ с.76-81) твердить, що існував злочинний намір на основі договору від 9 вересня 1944 року між радянським урядом і їх Варшавськими сателітами про виселення українців, що опинилися за так званою лінією Керзона до Радянського Союзу. До серпня 1945 р. виселено 220 тисяч українців, а протягом наступного року - майже 500 тисяч. На початку переселення (1944-1945 р.) в СРСР мало, до певної міри, добровільний характер. Виїжджали елементи малосвідомі і прокомуністичні, що піддалися облудливій пропаганді про заможне життя в СРСР "де ковбаси висять на плотах" (сумнозвісна "ковбасна ідеологія"). Однак незабаром українських селян почали змушувати до еміграції за допомогою страхітливого терору. Проходив цей геноцид проти української людності протягом 1945-1947 рр. і завершився теж ганебною і злочинною операцією "Вісла", внаслідок якої вивезено і розсіяно рештки українців (більше 150 тис.), що якимсь чином уціліли від попередніх акцій, на західні і північні приєднані терени Польщі. Ця акція здійснювалась з участю трьох держав - СРСР, Польщі, Чехословаччини.

Останній етап цих злочинних акцій, а саме операцію "Вісла", сенат республіки Польща визнав злочинною, а попередні акції 1945 -1946 рр. або замовчуються, або трактуються, зокрема, п. Станіславом Кульчицьким, як "в основному добровільне переселення".

Живі свідки цього страхітливого злочину твердять, що це не так, не з власної волі, раптово і немилосердно сотні тисяч вихідців із північних Карпат (Лемківщини), Надсяння, Холмщини, Підляшшя були вигнані

Лемко з с. Осливиця
Сяноцького повіту. 1931 р.

із рідного гнізда, із своїх споконвічних земель, забрали нелюди рідну хату, потічок, сплюндрували й спалили села, церкви.

“Добровільне” переселення здійснювалось регулярним польським військом з допомогою танків і літаків під загальним керівництвом совєцьких офіцерів НКВС, які переодягались в польську уніформу. Поляки їх між собою називали “ПОП” (пельньонцій) - виконуючий обов’язки поляка. Із нашого села Ославиця добровільно у 1945 році виїхали до СРСР лише три родини із більше як 140, що проживали у селі.

ПРОВІДНА НЕДІЛЯ 1946 РОКУ (27 квітня) - ця дата в історії села Ославиця Сянського повіту Ряшівського воєводства, що розташоване на берегах чарівної річки Ослави, є чорною і кривавою.

Наше село було в останній хвилі вигнання. Так, Сміляк був спалений на Великдень (20 квітня), Воля Сенькова - у квітну неділю, а наша рідна Ославиця, яка була розташована на самому півдні Польщі, поблизу Словацького кордону, попала під меч палія-уряду тодішньої Польщі в Провідну неділю (27 квітня) 1946 року. Невеликі загони УПА, які діяли на наших теренах, намагалися протидіяти цьому запланованому злочину проти українського населення.

УПА старалась захистити цей маленький народ від державного бандитизму гегемона (Москви) і васала (Варшави). Захищати, чинити на своїй землі опір так званим “визволителям” вважалось бандитизмом, злочинном, а насправді злочинні дії Московсько-Варшавської комуністичної кліки проти цілого народу “визволенням від рідної землі”.

Всі залізничні станції і мости від Ославиці аж до Загір’я були розібрані, або підірвані, В Кومانьчі вночі був запалений ешелон, який готували для примусового виселення із рідних місць.

Але це не могло зупинити акцію, а, мабуть, це ускладнило долю безневинних людей. Внаслідок варварської акції “Вісла”, організованої комуністичними режимами Москви і Варшави, ціле Закарзоння (Західна Галичина і Західна Волинь), тобто споконвічні українські землі за р. Сяном і Лемківщина опинилися в повній руїні, а все українське населення (97,2%) знищене, або викинуте на Совєцьку територію та на західні польські терени. Все це робилося при мовчазному потуранні цивілізованих західних держав. Як назвати цю дикунську акцію в середині ХХ століття у центрі Європи?

“Визволитель”, як тільки прийшов, почав наводити свої порядки, виправляти границі і нас, українців, - корінних жителів виганяти із рідних

земель під дулами автоматів та танків. Тоді як поляки, нація, що мала свою державу, могли добровільно без примусу і за бажанням виїхати із теренів України в Польщу. І цей виїзд продовжувався аж до 60-х рр. А українців виганяли “за п’єнцдесяць мінут” протягом 1944-1947рр., села, хати, культові споруди були сплюндровані і спалені.

Як говорять наші няньове “то так було файно в Ославиці, люди співали, гудаци грали на ціле село. А які були голоси!!! А які слічні співали пісні! І що з того? Вигнали нас, як худобу, із своєї землі тільки через те, що ми були українці, а не поляки!”

Перед обідом в суботу 27 квітня 1946 року село було оточене польським регулярним військом з танками і одним літаком. На збір було дано п’ятдесят хвилин. Багато людей в цей весняний день працювали в полі, садили картоплю (бандурку), сіяли ячмінь (ярець).

З моменту оголошення поляками “заберайсе за пянцдзєсянц мінут на Україну” почалось насильство над невинним народом. Один характерний епізод з цієї трагедії: дівчинка років десяти, Шарак Юля (по вуличному Брилова) бігла на кольонію (хупр) до Пістуна, щоб повідомити батька про біду. В що дівчинку вояк із війська Польського вистрілив і прострелив її ногу.

А інший епізод: йшов по стежці листоноша і ніс пошту. Вояк спленив його, командою, але він не почув, чи не замітив й не зупинився, а пішов далі, то був ними застрілений. Пізніше виявилось, що то був поляк.

Для так званої допомоги при евакуації українців польська влада залучала цивільних поляків, які старались не допомагати, а якнайбільше нашкодити.

Якщо хто-небудь з наших людей був гарно одягнений або взутий в добротне взуття, то його роздягали, забирали речі, а при опорі навіть убивали.

Збір для евакуації був призначений в центрі села, біля церкви. Табір був оточений військом. Цілу ніч наш нарід під дулом автоматів тримали під відкритим небом.

Вранці на Провідну неділю всіх погнали в напрямку Загір’я до села Радошиць. Це не встигли далеко вийти за село, як рідна Ославиця палаала в огні. Із сльозами на очах люди прощались з вітцівщиною. На рідній землі залишилось роками нажите добро.

Жителі Радошиць якимось чином були повідомлені, що їх хочуть висе-

лити, і втекли у ліс. У селі залишилися тільки старі й немічні люди, над якими польські вояки знущались і вбивали. Так загинув наш родич Куцинда Василь від удару пістолетом по голові.

Війта цього села по-звірячому було закатовано за те, що люди втекли до лісу. Його били, відливали водою, а потім потягли у хлів, відрубали руки, якими він тримався за одвірки, коли польські регіментарі запихали його у стайню, щоб там з ним розправитись без свідків. Люди з Радошиць через кілька днів вернулись у село, похоронили жертви терору. Потім знову зайшло військо, і їх теж вигнали з рідних місць. всюди нищпорили п'яні солдати в рогатувках, дороги забиті людьми, возами, кіньми, худобою. Чути плач дітей і стогін покалічених та ранених односельчан.

Дорога страждань пролягла далше через села Команьчу, Репедь, Куляшне, Чайшин вздовж річки Ослави до Загір'я. По цій дорозі був облитий нафтою і спалений наш односельчанин Автанас, п'яні в рогатувках вояки побили прикладами гвинтівки Антонів Федора. В Команьчі під залізничним мостом по-звірячому була замордована молода дівчина, наша родичка Текля Лапігуска (від Козачкових), яка ціною свого життя врятувала свого коханого від розстрілу. На парубка, який чомусь не сподобався воякам, було наставлено дуло карабіна, що мав ось-ось вистрілити. Дівчина підбігла і різким рухом підбила карабін, який вистрілив вверх. Після цього її згвалтували, викололи очі, відрізали груди і закололи по-садистьки. Її коханий прожив до старості, ніколи не женився, пам'ятаючи про це.

Підійшовши по полудню до річки Ослави в селі Мокрому, міст через яку в Загір'я був розібраний, часу було вдосталь, щоб за дня переправити людей через річку. Але треба було ще познуцатись над невинним мирним людом. Вода в Ославі в цей час була бистра і глибока. У тій воді мали місце дикі оргії польських жовнірів до мирного, вже пограбованого народу. Вночі людей з возами загнали в воду, осліплювали ракетами, грабували їх, крали худобу. В кого корова була прив'язана шнурком, а не ланцюгом, то перерізали шнур і таким чином викрадали її.

Вся дорога від Ославиці до Зягір'я була встелена трупами невинно замучених чи розстріляних людей.

В Загір'ї, куди нас пригнали як бидло, була змішана польсько-радянська комісія, що керувала формуванням виселених ешелонів до Совецької України. Це ще раз підтверджує про спланованість депортації українців.

Деякі люди, що мешкали близько станції в Загір'ї, жили в тимчасово

зроблених шатрах місяцями і чекали Божого спасіння, що їх не виселять. А в тих, хто опинився далеко від рідного дому, запаси харчів вичерпувались. Їсти не було що, тому були змушені негайно “добровільно” виїжджати в Совецьку Україну, аби не вмерти з голоду.

Від Загір'я до кінцевої станції Підволочиськ Тернопільської області нас везли більше тижня у брудних, подірваних, холодних товарних вагонах. Всю дорогу та й перші роки на чужині нас мучив голод і холод. Наш ешелон з переселенцями із Закарзоння прибув один з останніх в Україну. На цей час в селах Підволочиського району вільних хат для проживання майже не було. І на початках доводилось жити по 2-3-и родини в одному будинку. Пізніше багато односельчан переїхало ближче до кордону (Рудно, Зимна Вода, Комарно, Самбірщина) з надією повернутися додому на свою вітчизнину. Але марно...

І жоден Ославицький лемко не вірив, що поселився тут, на Галицькій землі, навечно. Навіть ті родини, які в 1944 році добровільно виїхали в Совецький Союз, піддавшись облудній пропаганді сумнозвісної “ковбасної ідеології”, зрозуміли, що їх підло обманули. Вони теж мріяли повернутись у рідні місця.

В Лемківській тихій стороні
Ще й досі не кінець війні.
Хоч не бринять, не свищать кулі,
Та не кують в гаях зозулі.
Не квітнуть в Ославиці сади,
Бо повсихали від журби.
І не зозулі винні в тім,
Що більше не кується їм
Не в пошуках земного раю,
А вигнанцем з отчого краю
Йшов нарід від своїх осель
У світ за тридев'ять земель.

Хоч пролетіли роки і все можна забути, але цю трагедію Лемківщини необхідно й далі розкривати, щоб про неї знали всі, особливо, молодше покоління, наші діти, широкий загаль в Україні та у всьому світі.

Щороку Ославичани їдуть на Лемківську ватру в Ждиню (Польща). Під час поїздки обов'язково відвідуємо свій вітцівський край, свої рідні села, щоб поклонитися могилами своїх предків, відчутти дух рідної землі, напитись з потічка чистої водиці, згадати хто ми і чиї ми діти.

Антонів Андрій, Петро
і Степан біля дорожнього
хреста в селі Ославиця.
2000 р.

Ярослав Швягла

ПАМ'ЯТЬ ПОКОЛІНЬ

Ріка часу з кожним днем несе нас все далі й далі в безмежність вічності і віддаляє лемків від трагічних днів депортації 1944-1946 рр. з рідної землі, та все більше й більше щемить серце тим, котрі там народилися, і тим, що народилися за її межами. Кожний лемко марить рідними порогами, стежками, лісовими ягодами, луками і мріє повернутися туди, або хоч відвідати Рідну Землю та залишити по собі пам'ять на цій землі. Такі сліди-пам'ятники в різних формах лемки-автохтони і ті, що народилися поза Лемківщиною, постійно творять. Наприклад, Галина Василівна Щерба вишиває рідні-місця її батьків, Олег Іванусів видав унікальну книжку про сакральну архітектуру лемків – "Церква в руїні", Марія Вавричин видала книжку про своє село Мішана, Володимир Шуркало огородив цвинтар,

відбудував капличку в родинному селі своїх батьків - Радощині, Іван Мердак вирізьбив триметрові фігури лемкині і лемка для музею в Зиндранові. Статті, спогади, наукові дослідження багатьох авторів, зокрема І. Красовського, П. Когута, в газетах, журналах, виступи на радіо, телебаченні, численні хори, ансамблі в Польщі, Словаччині, Україні, Ватри, фестивалі і багато-багато інших виявів туги за рідним краєм вихлюпує лемківське серце.

На мою думку, унікальний слід зробив у рідному селі Святкова Велика на обійстю своїх батьків А. Тавпаш. Цей знаний чоловік не тільки у Львові, де живе тепер, але й далеко за його межами своєю подвижницькою працею, добрими справами як громадський діяч, меценат, філантроп, спонсор.

У липні 2005 р. п. Андрій разом із сусідом Іваном Грацонем, що мешкає в Святковій Великій на межі їхніх обійсть, встановили пам'ятний родинний знак. Цей пам'ятник витесав з каменя-пісковика майстер с. Демня, що на Львівщині, Степан Янів за проектом скульптора, заслуженого діяча мистецтв України В. Ропецького. Пам'ятник становить собою в основі квадрат висотою 3 м., складається з трьох частин. Нижня частина епітафальна, на ній напис: "З незгасимою любов'ю до рідної землі родини Тавпашів і Грацонів" 2005 р. На середній частині висічений горельєф скорботної Диви Марії, яка молиться за наш; народ на верхній частині висічені по боках хрести. Капітель шатрової форми увінчана кулею, що символізує нашу планету і вічність життя. Весь пам'ятник мережаний канелюрами.

Пам'ятник символізує зв'язок поколінь, тяглість традицій, культури, генетичну пам'ять лемків про свій рід і свій край.

Століттями завойовники багатьох націй намагалися знищити український народ і фізично, і духовно. На їх рахівниці мільйони замордованих на палях, у тюрмах, розстріляних, винищених голодоморами, на будовах соціалізму, на освоєнні Сибіру, тайги і тундри.

Ми неодноразово мали можливість здобути волю і незалежність, але через свою довірливість і доброту її втрачали. Ось і зараз ми відкриті для всього світу. В Україну всі в'їжджають без візи, а ми мусимо вистоювати в багатогодинних чергах, щоб "друзі поляки" великодушно дали візу на шість місяців, щоби ми могли відвідати могили своїх родичів і зарослі

чагарниками, бур'янами рідні села. Вони і надалі “люблять” нас по-польськи. Президент А. Кваснєвський декларує любов і дружбу до українського народу, а на кордоні зустрічаємо холод, неприязнь і зневагу до нас із боку польських чиновників. Запитую в Президентів двох країн: допоки це буде? Невже лемки в чомусь повинні каятися, почувати себе винними перед своїми кривдниками? Але я впевнений, що Помаранчева Перемога назавжди, і наші захланні сусіди мусять нас полюбити і навчитися нас поважати. Сподіваємося, що Президент України подбає про це. Я також упевнений, що такі будемо перетинати кордони безперешкодно і не будемо стояти чотири-п'ять годин в бензинових чергах, щоби відвідати могили рідних, помолитися в церкві, в котрій мене хрестили.

Коли нас брутально виганяли під дулом автоматів, на залізничній станції два тижні під відкритим небом люди сиділи на клунках в очікуванні телятників, тоді ніхто не думав, що творять ЗЛО. До цього часу ніхто не вибачився перед нами ні Жонд, ні КГРС, але й далі знуцаються і зневажають весь наш народ. За що? Доки?

Ярослав Швягла

ЛЕМКІВЩИНА: СТОРИНКИ ІСТОРІЇ І СУЧАСНОСТІ

До двох масових українських загибелей у ХХ сторіччі - запланованого голоду в Україні в тридцятих роках та багатомільйонних втрат українського народу в Другій світовій війні і після неї, зокрема, в часі боротьби УПА, долучилась третя, регіональна - масова загибель Лемківщини. Кого і що не знищено раніше, силою виселено, в результаті злочинної співпраці варшавського і московського урядів, поза межі Лемківщини. Значна частина краю й досі стоїть облогом. Ця “нічия земля” залишилась у пам'яті її одвічних мешканців та їхніх нащадків на ближчих і дальших поселеннях.

Сотні, а може тисячі написано статей, досліджень, спогадів на тему депортації українців з Надсяння, Любачівщини, Холмщини і Лемківщини. Чому це сталося? Відомо. Сумнозвісна сталінська доктрина “нема людини - нема проблеми” була спрямована на українців тогочасної Польщі з єдиною метою - позбутися на території післявоєнної Польщі автохтон-

ного українського населення згідно з політикою і практикою нетерпимості і нетолерантності стосовно національних меншин.

Використовуючи боротьбу з УПА, як причину застосування збройного насильства супроти цивільного населення Лемківщини, варшавський і московський уряди вирішили позбутися лемківської гілки українського народу, вигнавши людей з-під рідних стріх і розселивши їх малими групами в різних областях України, а після 1947 р. - на західні і північні землі Польщі між польським населенням, як злочинців без громадянських прав, з метою їхньої швидкої асиміляції і колонізації. Після 1947 р. Лемківщина залишилась без свого предковичного власника і господаря — лемківського газди і газдині, а вікові надбання етнічної культури лемків опинились без їхніх опікунів, адже їх не можна було переселити з людьми, то ж найближчим способом їх позбутися стало знищення.

За 60 років чимало пам'яток зруйнувала сама природа, а багато свідомо знищили людські руйнівні руки. Тодішня польська влада була зацікавлена у тому, щоб замести за собою сліди злочинів, тому в Низьких Бескидах руйнувала пам'ятки лемківської культурної спадщини.

На сучасному етапі з кожним роком залишається все менше слідів української цивілізації на Лемківщині. Подібна ситуація на всіх українських етнічних територіях під Польщею. Унаслідок колонізації змінені назви поодиноких лемківських сіл, що залишились. Адже відомо, що більше 70 наших сіл не існує із 320 (за статистикою 1935 року), а ті, що залишились, мають дуже приблизний вигляд лемківського села і лемківської говірки тут не чути. Коли ж до цього додати факт, що на згарищах багатьох сіл тепер уже ростуть ліси, і немає в них нащадків лемківських автохтонів, то це витворює доволі сумний образ нинішньої Лемківщини. Заростають і самі дороги, якими їздили предковичні господарі цих земель, а біля доріг нищаться каплички і хрести, до яких наші батьки і дідуся хрестилися, молилися. Ніхто не опікується цвинтарями, а часто й вони стають жертвами грабунку та вандалізму й нищення українських написів.

Поодинокі вчені пишуть, так, для годиться, про потребу охорони і збереження матеріальної і духовної культури лемків, навіть є приватний лемківський музей в селі Вільховець біля Дуклі, зорганізований поляком, а насправді державними органами, владою, майже нічого не робиться. Ми мусимо самі про себе дбати, боротись, нагадувати про себе урядам двох держав, що ми не покидали добровільно свою рідну Лемківщину, що ми

хочемо залишатись лемками, хочемо відродити свою культуру. Поза територією Лемківщини це надзвичайно трудно. Безповоротно втрачена мова, матеріальна культура. Але... Жартуючи якось я казав, що наше відродження почалося з повернення із вигнання Никифора Дровняка в Криницю в 1947-948 рр. Відомо, що його виселяли три рази, а він весь час повертався пішки за сотні кілометрів, босий і голодний. День 26 березня 2003 р. вписався великими буквами в історію Лемківщини: цього дня, на дванадцятому судовому засіданні, після семи років судової тяганини! - польський суд нарешті повернув славному лемкові-маляру з Криниці - Никифору його справжній метрикальний родовід.

15 червня 1956 р., по дев'яти роках після акції "Вісла", група українських патріотів почала випуск газети "Наше слово", з 23 червня 1957 р. - додаток до газети "Лемківське слово", потім "Лемківська сторінка". Саме ці факти говорять про ту безмежну нашу любов до свого, що ми не - знищені. І, не дивлячись на шістдесятилітню відстань, ця любов не згає. Сьогодні за Лемківщиною тужать покоління, народжені в Україні, на заході і півночі Польщі. Однак справжнє відродження може відбутися тільки на етнічних територіях Лемківщини. Що для цього потрібно? Перше, визнання Україною і Польщею акту депортації лемків 1944-1946 рр., та акцію "Вісла" незаконними і злочинними як етноцид проти українського народу. Друге. Створити механізм повернення бажаючих на Лемківщину, Холмщину, Любачівщину, Надсяння, Підляшшя, тобто польська держава повинна матеріально відшкодувати потерпілим і надавати бажаним землю, ліс для господарювання.

До речі, в Польщі вже є два прецеденти повернення лісу. Павло Стефанівський звернувся до Міжнародного суду з цього приводу. Об'єднання лемків в Польщі опрацювало правничу експертизу про повернення державою майна депортованим за акцією "Вісла".

22 жовтня 1994 р. учасники наукової конференції у Львові, присвяченій 50-річчю депортації, схвалили три документи:

1. Ухвала учасників Днів Пам'яті і Скорботи, присвячених 50-річчю початку депортації українського населення із споконвічних українських земель Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя.

2. Звернення до Президента України Л. Кучми, Голови Верховної Ради України О.Мороза.

3. Звернення до Президента Польщі Леха Валенси, Сейму Польщі.

Усі три документи мають 16 пунктів, що містять прохання і вимоги до президентів і урядів обох держав. Але жодного пункту за десять років не виконано! Натомість багато ініціатив з'явилося саме у громадському русі. Ось деякі знакові події:

У листопаді 1969 р. у Львові створюється хорова капела "Лемківщина", котра заявила про лемків на весь світ. У 1988 р. група патріотів засновує товариство "Лемківщина". Смію запевнити, що це було перше у Львові, а може і в Україні громадське об'єднання, створене з ініціативи громадян без "направляючої і керівної ролі партії". У 1988 р. ще ніхто не міг подумати, що імперія незабаром розвалиться, вона ще була міцною. За нашим прикладом почали виникати товариства євреїв, вірмен. Організувались товариства "Надсяння", "Любачівщина", "Холмщина" та інші. Започаткували свою діяльність товариства "Лемківщина" в Тернополі, Івано-Франківську і в багатьох районних містах Західної України.

У 2003 році зареєстровано Всеукраїнське товариство "Лемківщина" (ВУТЛ), яке заговорило про себе на повний голос. Голова товариства п. Венгринович О.І. є талановитим, енергійним і дієвим організатором. Під його орудою при активній допомозі здібних керівників Львівської і Івано-Франківської обласних організацій В. Ропецького, С. Криницького, редактора газети "Дзвони Лемківщини" І. Дуди та інших, ВУТЛ досягло великих результатів: внесено доповнення до Закону України "Про статус учасника війни", розроблено Програму етнічного відродження Лемківщини, ставиться питання про безвізовий перехід кордону уродженцям Лемківщини і їхніми прямими нащадками для відвідання рідних місць, могил предків. У м. Монастириська на Тернопільщині проходять щорічні фестивалі лемківської культури, а місту надано статус "Центр лемківської культури в Україні".

У Львові 9,10,11 січня 2005 року домінувала лемківська культура. У Львівській галереї мистецтв була відкрита виставка "Лемківський Єрусалим". 10 січня наша громада (понад 300 осіб) святкувала Різдво, а на завершення в оперному театрі ім. Соломії Крушельницької три і півгодина в шаленому темпі лунали пісні і танці лемків. Приємно відзначити, що про ці події повідомляли газети, радіо і телебачення України, ЗМІ Польщі, радіо "Свобода". І сьогодні лемківські організації в авангарді культурного розвитку та сподвижницької праці на благо рідного краю.

Петро Кітук

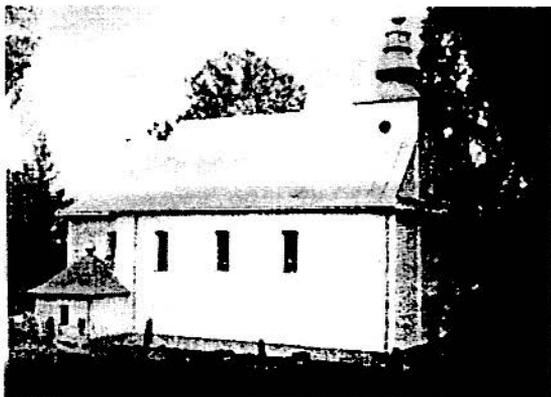
СЕЛО ДОШНИЦЯ НА ЛЕМКІВЩИНІ

Мальовниче село Дошниця розташоване у південному напрямі, на віддалі 27 км від повітового центру - міста Ясло, колишнього Краківського воєводства. Віддаль до найближчого містечка Змигорода - 9 км, а на південь, до словацької границі - 15 км. Село знаходиться біля карпатських гір Колянин - 707 м і Камінь - 712 м (Гальбівський верх). Дошницю оточують села: з півночі - Брезова і Скальник, зі сходу - Кути, Гальбів, з півдня - Святкова Велика і Котань, із заходу - Явіря. Через село протікає річка Рий (тепер її називають Дошничанка), вона впадає у річку Віслоку, яка протікає через село Кути на відстані 3 км від села Дошниця. Перші відомості про село Дошниця зустрічаються в 14 столітті. Своє становлення Дошниця завдячує власникам Змигорода. В 1581 р. село належало до громади Стадницького. В цей час солтисами були Теодор Шеманський і Іван Даниляк. У 1884 р. була проведена розпарцеляція паіських земель між селянами.

На початок 1940 року у селі налічувалось приблизно 109 господарів, які мали свої дерев'яні хати, накриті бляхою, черепицею, гонтами і соломою. До села Дошниця прилягали два маленьких села: із сходу - Гальбів, із заходу - Явіря, у яких налічувалось, приблизно, по 40 господарств. Ці три села мали свої управи - солтисів і організували одну парафію з греко-католицькою церквою, яка була збудована в честь святого великомученика Димитрія в 1710 р. Найдавніша Дошницька дерев'яна церква згоріла. У 1790 р. збудовано нову церкву з каменя, яку в 1884 р. відновив і прикрасив місцевий уродженець Сильвестр Сембратович - Галицький Митрополит. Відновлення церкви проводилось також в 1898, 1901 і 1930 роках. Відпуст проводився на свято "Воздвиження Чесного Хреста". Православна церква була побудована з дерева в 1926 році. Обидві церкви знаходились в центрі села Дошниця, там же розташована і початкова школа (4кл), збудована в 1888 році. Навчання у школі проводилось при Польщі, в основному, польською мовою і трохи лемківською, а при німецькій окупації тільки українською. У селі проживали лише українці; була одна

жидівська сім'я, яка мала корчму, паралельно працював магазин, який утримував місцевий житель.

Сусідні села - Брезова, Скальник і Кути, також були заселені українцями і мали свої церкви, але після епідемії холери в 19 столітті, там загинуло багато людей, і ті села заселили поляки; з цер-

Церква св. великомученика Димитрія в с. Дошниця, повіт Ясло. Побудована 1790 р.

ков поробили костели, тому ті українці, які ще залишились, вимушені були ходити до церкви в село Дошниця.

Культурне, духовне й національне виховання проводилось, в основному, священиками греко-католицької церкви, такими як Микола Ліськевич (вбитий польськими шовіністами в 1944 р.), Чолач, Ключка, Пляцко, Сілецький Олександр, який боровся за національне відродження, за що був запроторений у австрійську тюрму в Талергофі, де і помер в 1914 р; а також православної церкви - Бичук, Спірідон, Швайка і Семенюк. Тут необхідно згадати і вчителів: Хом'як, Дорікевич, Бичук (українські вчителі при німецькій окупації), Кава, Гвіщ, Гарбачік, Янішевський (в основному поляки, які вчили при Польщі).

У селі Дошниця народився в 1835 р. Галицький Митрополит, пізніше Кардинал Сильвестр Сембратович, помер 1898 р. і похований у крипті Святоюрської церкви у Львові.

Укінці 19 і на початку 20 століть багато людей із села виїжджали на заробітки до Америки, де працювали, в основному, на вугільних шахтах. Заробивши гроші, повертались додому, купували поле, будували нові хати і займались сільським господарством.

Під час Першої світової війни в 1914-18 роках, деякі односельці були забрані до австрійської армії. Солтисом був Василь Габовський - мій дід

по мамі. Коли на терени Лемківщини вступила російська армія, а пізніше змушена була відступити, то майже всі молоді хлопці призовного віку, повтікали в Росію, щоб не служити в австрійській армії. Під час жовтневого перевороту в 1917 році, комуністична влада вигнала всіх лемків, а хто, якимось чином, залишився і пізніше переписувався з рідними в Польщі їх зробили ворогами народу, вивезли до Сибіру, де вони і загинули. Після смерті Сталіна їх реабілітували. Тих хлопців, які повернулись додому, австрійська влада забрала до війська і примусила воювати на італійському фронті. Однак, скоро Австро-Угорська Монархія розпалась, хлопці попали в полон, де їх в Італії морили голодом і, не витримавши знущань, багато з них загинули.

Під час Другої світової війни в 1939-45 роках село Дошниця, як і Лемківщина попали під німецьку окупацію. Солтисом був Антоній Терпак. В 1944 році, коли лінія фронту проходила на відстані 5км від села Дошниця, німецьким солдатам необхідно було укріпити лінію оборони (фронт там стояв півроку), тому в один день, за дві години фашистські солдати вигнали із домівок всіх жителів чотирьох сіл: Дошниця, Гальбів, Явіря і Котань. У кого не було маленьких дітей і німецьких старців, ті родини погнали на примусові роботи до Німеччини, а решта заставили будувати дороги і різні укріплення в Карпатах.

Після війни, хто залишився живим, повернулись додому. У селі Дошниця було багато спалених і розібраних хат, в тому числі і православна церква. Люди не мали де жити, що їсти. І тоді нам сказали, що ми повинні згідно міжурядової Угоди переїхати до України, де є багато хліба, пусті хати, та ще і рідна українська мова. Так ми добровільно-примусово покинули батьківську землю і тепер живемо в багатій, але так збіднілій Україні.

У нашій, тепер рідній лемківській церкві, яка побудована лемками у 1992 р. у Шевченківському гаї міста Львова, знаходиться Євангелія із церкви села Дошниця, яку зберіг і передав житель цього села, а тепер міста Самбора Афтан Констанкевич. Ця церква - точна копія церкви села Котань, що біля Дошниці, споруджена як пам'ятник з нагоди 1000-ліття об'єднання земель сучасної Лемківщини з Київською Руссю, що його здійснив у 992 році Київський князь Володимир.

Список господарів села Дошниця Ясельського повіту (Польща)

(станом на 1940 рік)

1. Терпак Дмитро	37. Старапкевич Василь	73. Лялюсь Василь
2. Ревак Демян	38. Саямон Василь	74. Онушак Дмитро
3. Вапенський Бахтомір	39. Качмарик Адам	75. Терпак Антоній
4. Сенькович Андрій	40. Малик Михайло	76. Халас Андрій
5. Суда Іван	41. Лялюсь Данило	77. Биндас Ілля
6. Парій Костянтин	42. Ліпкенич Микола	78. Дзядош Василь
7. Костяк Михайло	43. Серняк Михайло	79. Гарат Василь
8. Термак Павло	44. Грабан Михайло	80. Шестопапець Петро
9. Саламон Прокон	45. Їжікевич Степан	81. Сосенко Василь
10. Старапша Левко	46. Сосенко Михайло	82. Нагдрвський Данило
11. Фігура Трохим	47. Владика Миколай	83. Шемапський Григорій
12. Фігура Мілько	48. Бичук	84. Костяк Василь
13. Кобан Пилип	49. Цурко Онуфрій	85. Стах Степан
14. Сосенко Петро	50. Фринцько Михайло	86. Драган Іван
15. Гуресь Василь	51. Баган Теодозія	87. Шеманський Андрій
16. Кобан Тимофій	52. Стах Василь	88. Цюнак Степан
17. Яцко Петро	53. Фринцько Семен	89. Владика Іван
18. Горни Петро	54. Гельб Гершко	90. Бадвак Петро
19. Нестер Клементій	55. Крохта Степан	91. Сосенко Асафат
20. Обух Андрій	56. Хомик Михайло	92. Терпак Теофіль
21. Терпак Федір	57. Роздільський Степан	93. Крохта Миколай
22. Обух Семен	58. Драган Михайло	94. Габовський Павло
23. Качмарчик Федір	59. Рак Дмитро	95. Крохта Іван
24. Їжікевич Микола	60. Крохта Михайло	96. Лялюсь Микола
25. Гузій Асафат	61. Кітж Григорій	97. Даниляк Антоній
26. Качмарчик Данило	62. Шостак Василь	98. Псяк Василь
27. Суда Теодозій	63. Драган Ілля	99. Терпак Теофіль
28. Суда Павло	64. Шестопапець Василь	100. Судик Михайло
29. Суда Онуфрій	65. Хомяк Ілля	101. Сосенко Петро
30. Чухран Іван	66. Сишкович Іван	102. Сосенко Андрій
31. Чухран Трохим	67. Вапенський Описій	103. Сосенко Дмитро
32. Гузій Тимко	68. Станьчак Василь	104. Терпак Іван
33. Демчак Василь	69. Крохта Микола	105. Сосенко Юрій
34. Бучинський Іван	70. Владика Теофіль	106. Шеманський Степан
35. Владика Данило	71. Крохта Михайло	107. Шкимба Гаврило
36. Костапкевич Афтаназій	72. Крохта Андрій	108. Драган Юрій
		109. Ревак Федір

Ярослав Швягла

ЛЕМКИ ЗА СВОБОДУ І НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

У 1991 р., місяці серпні, 24 дня воскресла Україна! Після багатолітнього мороку, тьми і рабства! Україна, неначе вулкан вирвалася з глибоких темних печер і удушливих залізних обіймів російсько-більшовицької імперії “старшого брата”. На олтар свободи українська нація поклала мільйони життів кращих своїх дочок і синів. Треба пам’ятати, що українські землі були розшматовані сусідами-загарбниками, та й сьогодні велика територія наших етнічних земель і надалі залишається поза нашими кордонами в межах інших держав.

Кожна нація-поневолювач люто ненавиділа нас, українців, і різноманітними способами намагалась асимілювати, повернути в свою віру, позбавити мови, культури, видумували теорії нашого походження: білі хорвати, волохи, українізовані поляки, малороси, хохли і т.д. і т.п.

Вище написані сентенції сьогодні всім відомі і не викликають жодних сумнівів і заперечень.

Мені ж хочеться розповісти читачам про участь лемків в боротьбі за волю і державність України, їх історичну роль і вклад в боротьбу за віру, за національну свідомість, за свою мову, врешті територію.

Ця боротьба розпочалася тисячу років тому, відколи розпалася Київська Русь, відколи лемки, Лемківщина опинилась в чужому оточенні, в оточенні недружелюбних до себе, агресивних націй і народів. І весь цей період лемки боролись за свою незалежність, за виживання, зберігаючи свою віру, мову, культуру. Лемки завжди дивились на схід на своїх єдинокровних братів на Великій Україні, ототожнюючи себе з ними.

Внесли свій вклад лемки у Визвольну боротьбу українського народу за свою волю під проводом Б.Хмельницького. Селяни з Лемківщини втікали від своїх панів-поневолювачів у військо Максима Кривоноса і інших полководців Б.Хмельницького.

Збройні повстання проти шляхти були і на території Лемківщини. У 18-19 ст. організовувались збройні загони для боротьби з панами-гнобителями, які пересувались по території Лемківщини, що охоплювала Словаччину, Польщу.

Передові люди Лемківщини, священники, інтелігенція розуміли, що збройним шляхом не здобути свободу. Треба було шукати інші шляхи боротьби.

Важливим інструментом, методом боротьби стала освіта, наука, культура. Лемки здобували освіту. Провідниками були, в основному, священники, вчителі, лікарі, адвокати і ін. В цьому Лемківщина досягла значних успіхів. Відкривались школи при церквах (вчителями, в основному, спочатку були дяки), читальні "Просвіти", кооперативи, курси і т. ін. Сільські священники організовували драматичні гуртки, хори, танцювальні колективи. Все це робилось на українському патріотичному ґрунті. Лемки ідентифікувались як українці. Поширювались твори І.Котляревського, Т.Шевченка, М.Лисенка і інших видатних українців-письменників, художників, політичних діячів. Про значення патріотичного просвітницького руху на Лемківщині свідчить протест, боротьба не тільки польської влади, але й російської. Загально відоме поширення москвофільства і перехід декількох греко-католицьких парафій на православний обряд. На це Росія через свого посла у Австрії і численних агентів тратила величезні кошти на підкуп священників, відкриття читалень ім. Качковського, використовувала і інші методи впливу на лемків.

Польські шовіністи, які завжди марили про свою мононаціональну державу, долучаючи чужі землі, народи, застосовували від давніх часів розмаїті морально-психологічні, релігійні й фізичні екзекуційні методи та засоби. Лемки втримували цей шалений асиміляційний натиск завдяки генетичній опірності, побудованій на вірності традиціям батьків, релігії та національній свідомості і патріотизмові.

Відомий вчений дослідник Лемківщини і виходець з Лемківщини Володимир Кубійович у своїй праці "Лемківщина, Посяння, Холмщина й Підляшшя" писав: "Хоч Лемківщина - це найбільш на Захід висунена територія, все таки є вона одною з найчистіших, під національним оглядом, наших земель. Границя між Лемківщиною та польською етнографічною територією є дуже остра і ярка".

Лемки зберігали вірність своїй вірі - східному обряду. Це була наймогутніша їхня оборона і зброя одночасно.

Зміна обряду розцінювалась, як зрада народу. Тих, хто прийняв католицький обряд, вважали поляками, тобто людьми іншого походження, іншого племені, не допускалися й змішані шлюбів. Свідченням цьому є той факт,

що в чотирьох деканатах Перемишльської єпархії у другій половині XVIII ст. зареєстрований лише один змішаний шлюб з-понад 3620 шлюбів. З цього приводу є цікаві статистичні матеріали, які опублікував польський вчений З.Будзинський у монографії "Ludnosc pogranicza Polsko-Ruskiego w drugiej polowie XVIII wieku".

В цьому процесі важливу роль грали греко-католицькі священники. Вони переймалися не тільки обрядовістю, ритуалом, дотриманням церковних догматів, а й світським життям, вихованням національної гідності, потреби "глянути за Сян", на східні обшири, де живе такий же єдинокровний нарід, тільки дещо раніше утвердився у самоназві український замість руський, русин, бо з незапам'ятних часів живе на своїй землі, ім'я якій Україна.

Священники, сільські вчителі у співпраці із дяками, сільськими старостами організовували для селян хори, драматичні гуртки, сільськогосподарські, куховарські, кондитерські курси. На курси запрошували фахівців зі Львова, Сянока і інших міст Лемківщини. В 1937-1938 рр. інтелігенція Лемківщини організувала загальнопольський фестиваль під назвою "Свято гір" в Кракові і Львові. В багатьох лемківських селах працювала "Прогресіта", яка активно впливала на духовність, національну свідомість лемків.

На Лемківщині народились такі визначні постаті всеукраїнського значення як Михайло Вербицький - автор гімну України, Йосиф Сембратович - митрополит УГКЦ, Б.І. Антонич - поет, Никифор (Епіфаній Дровняк) - художник, сестри Байко - народні артистки України, Володимир Ярема - митрополит УАПЦ, Микола Мушинка - академік НАНУ, Дмитро Блажейовський - священник, вчений, художник, Микола Горбаль - дисидент, письменник, депутат ВР, Володимир Масляк - лікар, професор, учений і багато інших відомих і менш відомих вихідців з лемківського краю, котрі клали свою цеглинку у будівництво української держави.

Культуру, мистецтво, народну пісню і фольклор досліджували, збирали, вивчали, популяризували відомі вчені: Олексій Торонський, Іван Франко, Філарет Колеса, Олена Кульчицька, Станіслав Людкевич, Яків Головацький, Михайло Грушевський, Володимир Гнатюк і багато-багато інших.

Все вище написане говорить про лемків, як свідомих українців, які завжди були з Україною, боролись за її свободу і самостійність. Про це свідчить участь тисяч молодих лемків у боротьбі за самостійну республіку Карпатська Україна.

Серед 28 тис. українців, розстріляних мадярами, було багато лемків із Лемківщини на території Польщі, в тому числі п'ять хлопців із с. Завадка-Риманівська. 55 тис. чоловік загинули в ГУЛАГ'ах СРСР.

У 1939-1944 рр. загинуло 80 тис. закарпатських українців в тому числі і лемків. Відомо, що в п'ятих районах Закарпаття живуть лемки (лемаки).

Про збройну боротьбу лемків проти фашизму, більшовизму і інших ворогів описали автори Адам Барна, Федір Гоч в книжці "Лемки в боротьбі за свою і не свою свободу" (Лігниця-Зиндранова Республіка Польща - 2005), а також Іван Дмитрик в книжці "У лісах Лемківщини" (Сучасність 1982 р.).

Після трагічного виселення із рідних земель лемки розселились в багатьох областях України. Не дивлячись на роз'єднаність родин, сіл, територіально переселені лемки не опустили руки. Вони гуртувалися в хори, драматичні, фольклорні колективи. Так, в шістдесятих роках минулого століття створюються хори, музикальні, хореографічні колективи в Тернопільській, Івано-Франківській, Львівській областях. Згодом багатьом колективам присвоїли звання "Народний".

Переселені лемки активно включаються в культурне, наукове, громадське і політичне життя в Україні. Серед них Анатолій Гнатишак - лікар, професор Львівського медінституту, Любомир Олескевич - кандидат наук, завідувач відділу інституту економіки АНУ, автор 88 наукових праць. Василь Кітик - геолог, професор, член-кореспондент НАНУ, Володимир Масляк - лікар, професор, Петро Мошнич - професор, головний педіатр України, автор 350 наукових праць, лауреат Державної премії України.

Андрій Тавлаш - юрист, економіст, державний і громадський діяч, депутат Львівської міської і обласної рад багатьох скликань, нагороджений багатьма державними нагородами.

Ігор Дуда - викладач історії мистецтва, директор художнього музею в Тернополі, автор декількох путівників, більше 200 статей, рецензій, нарисів, член спілки журналістів і художників.

Це далеко не повний перелік відомих вчених, державних і громадських діячів з Лемківщини, що свою працю, життя присвячували рідній Україні, внесли великий вклад в розбудову держави.

Цим матеріалом мені хотілось порушити тему скромної участі лемків в борні за волю, свободу і незалежність України. Адже ми не були остеронь

тих процесів, що відбувались у суспільному житті Польщі, Чехословаччини, України на протязі тривалого часу, навіть століть.

Надіюсь, що дослідників, науковців зацікавить ця тема і її розвинуть до ґрунтовної наукової статті, або й дисертації. До речі, промінчиком невисвітленої теми є стаття в журналі “Дзвін” № 2, 2006 р. стр. 105 Івана Пасемка “Подвижник українства з Лемківщини” про священника з Лемківщини та збирача фольклору Никифора Лещишака. Стаття написана на підставі книжки вище згадуваного академіка НАН України, доктора філології Пряшівського університету Миколи Мушинки “Стоїть липка в полі”.

УКРАЇНСЬКІ ВЧЕНІ, ДІЯЧІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА ПРО ЛЕМКІВЩИНУ

Великий вклад для розвитку історії лемків, їх культури і мистецтва внесли українські вчені, діячі культури не лемківського походження. Серед них Іван Франко, Василь Яварський, Володимир Гнатюк, Іван Данькевич, Олена Кульчицька, Франц Коконський, Лев Гец, Філарет Колесса та інші. Ми не маємо змоги подати в календарі на 2007 рік характеристики на всіх заслужених осіб. Ми вибрали лише тих, чия дата народження чи смерті є круглою у цьому році.

60 років тому (3 березня 1947 р.) відійшов від нас визначний український вчений-фольклорист, музикознавець, композитор і літературознавець, академік академії АН України **Філарет Колесса**, який народився 17 липня 1871 р. в Ходовичі Стрийського району на Львівщині.

Працював з Іваном Франком, М. Лисенком, Лесею Українкою. Від 1939 р. — професор Львівського університету, від 1940 р. — директор Львівського етнографічного музею.

Постійно цікавився Лемківщиною, вивчав пісенне мистецтво лемків, записував лемківські пісні. Видав збірку пісень південних схилів Західних Карпат (1923) як також “Народні пісні з галицької Лемківщини” (1929). У збірку ввійшло понад 800 текстів пісень з нотами, зібраних вченим у лемківських селах Бліхнарка, Висова, Ганчова, Квятонь, Маластів, Лосе, Паніпа, Ропиця Руська, Устя Руське, Брунари Вижні, Ставиша, Андріївка, Поворозник, Волтушова, Дошно, Кам’янка, Шкляри, Чистогорб, Ростайне.

130 років тому в м. Бережанах на Тернопільщині (15 вересня 1877) народилася славна українська художниця **Олена Кульчицька**. Вихавши перед Першою світовою війною до Перемишля, вона у міжвоєнному періоді здійснювала часті творчі виїзди в Карпати, на терен Лемківщини.

Серед її творів карпатської тематики милає око грав’юра “Мелодія гір”, глибокі змістом “Мелодії гір і лісів” (1936). Неодноразові виїзди з сестрою Ольгою в лемківський край принесли небувалі плоди. В селах Команча, Поляни Суровичні, Вислічку та інших художниця змальовувала народний одяг селян, пам’ятки церковної архітектури.

Гравюри і акварелі на лемківську тематику увійшли до циклів “Народне будівництво західної України”, “Західноукраїнський одяг”. Ряд гравюр склали цикл “Ліське повстання” 1932 року.

У 1938 р. художниця переїхала до Львова.

Померла 8 березня 1967 року.

120 років тому, 6 жовтня 1887 року народився у с. Цеперів на Львівщині відомий дослідник фольклору і діалектів лемків **Іван Панькевич**. Дослідивши мову і фольклор селян майже 300 сіл Закарпаття і Словаччини, видав монографію “Українські говори Підкарпатської Русі і суміжних областей” (Прага, 1938). Він автор багатьох статей з лемківської тематики.

Помер 25 лютого 1968 р. у Празі.

Іван Красовський

В ІНТЕРЕСАХ ДРУЖБИ ЛЕМКІВ (до 15-ліття відвідин США)

У цьому, 2007 році минає 15 років від часу мого перебування з візитом у США. А відбувалася ця немаловажна подія між 15 квітня і 15 травня 1992 р. Але розповідь поведу з подій більш раннього часу, які мали відношення до моєї поїздки у США.

У 70-х роках у Львові відкрито новий Музей народної архітектури і побуту (скансен) з сектором лемківської архітектури. На кожній етнографічній зоні заплановано будівництво типового дерев'яного храму. Найбільше труднощів спричинила ідея побудови (властиво перевезення з місця і складання) лемківського храму.

В Україні церкви такого типу існували у Закарпатській обл. і на той час не збереглися. Перевезення лемківської церкви з Польщі виявилось нездійсненним.

У липні 1988 р. у Львові створено обласне відділення товариства "Лемківщина", керівники П. Когут, І. Красовський. Частина членів правління Товариства, разом з директором скансену, добилася дозволу від Міністерства культури відбудувати на зоні з нового дерева точну копію типової лемківської церкви, яка існує в Польщі. Новозбудована церква буде передана лемківській громаді для культового використання. На жаль частина членів правління Товариства виступила проти будівництва церкви за кошти лемків в особливо трудний час.

Все ж експедиція виїхала до Польщі і ухвалила відбудувати для лемків в Україні церкву 1841 р. з села Котань Ясельського повіту.

Ідею будівництва у Львові лемківської церкви гідно підтримала родина Іванусівих з Канади, яка пожертвувала на церкву 1500 примірників книги п. Олега Іванусіва "Церква в руїні". На виручені гроші закуплено лісоматеріал.

7 квітня 1991 р. Блаженний глава УГКЦ Мирослав Іван кардинал Любачівський і архієпископ Володимир Стернюк в присутності великої кількості народу освятили місце під будову лемківського храму. Саме у той час був створений Комітет будівництва церкви.

І.Красовський в дорозі до Статуї Свободи.
Вдалинні Торгівельний центр, знищений
терористами у 2001 р.

І. Красовський біля Статуї Свободи.

Для організації додаткових коштів п. Олег Іванусів запросив мене, як голову Комітету будівництва церкви відвідати Канаду. У зборі коштів діяльну участь прийняли М. Маслей, П. Лопата, І. Оленич та інші. Поїздка моя відбулася у вересні-жовтні 1991 р. Але, як виявилось, коштів, перевезених з Канади ще було замало для будівництва церкви, бо більша їх частина призначалася для видавничих цілей.

У грудні 1991 р. з метою кращої організації праці на зоні "Лемківщина" у скансені найактивніші прихильники будівництва церкви створили Фундацію дослідження Лемківщини, маючи на увазі надійну співпрацю з правлінням і активом Товариства "Лемківщина". Але окремі члени правління Товариства, на чолі з І. Чуликом сприйняли наші добрі наміри негативно, трактуючи ФДЛ, як "сепаратизм", навмисна трагедія "Лемківщини".

Зібраних коштів явно не вистачало на побудову лемківської церкви у скансені, музею культури лемків і розгортання видавничої справи, і мене

запросив до США голова Світової Фундації Лемків др. Іван Гвозда.

Змушений відзначити, що ця подія викликала “дипломатичну” протидію для мого виїзду. До США відіслано від правління Товариства лист з “порадами” не приймати мене за океаном. Але, не дивлячись на протести, я виїхав до США.

Прибув до Нью-Йорку 15 квітня 1992 р. Тут я був здивований тим, що мене ніхто не зустрів, хоч я своєчасно відіслав телеграму. Незабаром я вияснив, що це був результат “дружніх старань” деяких моїх львівських колег. У нервовому стані я чекав у залі аеропорту до вечора. Наближалася скандальна розв’язка. Дуже добре, що справу полагодила п. Марія Дупляк – голова Крайової Організації Оборони Лемківщини (ООЛ) у США.

Надалі мене під свою опіку взяли п. Марія Дупляк і голова I відділу ООЛ у Нью-Йорку п. Теодор Малиняк.

Саме вони створили найбільш сприятливі умови для творчих контактів між мною і вихідцями з Лемківщини у США. Велику допомогу надали мені Володимир Кікта та Іван Сорока.

У перші дні з п. Дупляк відвідали осередок наукового Товариства ім. Т.Шевченка (НТШ) в Нью-Йорку, згодом, 9 травня, я виступив перед багаточисельною аудиторією з доповіддю про історичне минуле лемків і сучасний стан культури лемків в Україні, надалі побували у редакції тижневика “Національна трибуна”, познайомились з редактором п. Є. Бановським, І. Дябогою, журналісткою Галиною Полтавою-Євсен. Цікавою була зустріч з працівниками редакції щоденника “Свобода” в Джерсі Сіті 22 квітня.

Під час відвідання греко-католицької церкви в Нью-Йорку зустрівся з відомим митцем з с. Стежниця Ліського повіту Михайлом Черешньовським (1911-1994), з дружиною. Дуже шкодую, що не скористав з запрошення відвідати їх оселю.

З великою приємністю гостював у родині Івана Сороки і його гостинної дружини Юлії. Тут нас відвідував п. Володимир Кікта та інші краяни. 13-го травня познайомився з експозицією Українського музею в Стенфордї та експозицією Лемківського музею.

Приємне задоволення справили останні зустрічі з п. Анною Войтович та її сином Міреком, зокрема відвідання Статуї Свободи, екскурсія на вершину висотних споруд (здається 110 поверхів) Світового торгового центру. Як жаль, що у вересні 2002 року ці висотні споруди були зруйно-

вані терористами. Незабутніми залишилися нічні прогулянки небувалої краси тунелями і мостами Нью-Йорку з Теодором Малиняком і його дружиною.

Хочу зазначити, що зібрано кошти 3600 дол. на будівництво церкви, біля 500 дол. на музей і 3000 дол. (завдяки допомозі В. Кікти та І. Сороки) на видавничі видатки. З приємністю стверджую, що І. Сорока допомагає нам до цього часу.

Ми домовились не лише підтримувати добрі контакти, але й допомагати собі взаємно. Зокрема американська сторона погодилася надати додаткову фінансову допомогу лемкам в Україні, згідно затвердженого розміру необхідної допомоги.

У серпні 1992 р. завершено будівництво лемківської церкви. Ми звернулися до правління Товариства "Лемківщина" допомогти впорядкувати навколо церкви. Але нам було відмовлено та ще й у дуже образливій формі. Всі роботи здійснили члени правління ФДЛ без допомоги друзів з "Лемківщини".

Ініціатором наших роздорів був, на жаль, І. Чулик, з яким ми раніш дружили. Він людина вчена і розсудлива. Важко сказати, що з ним сталося? Ми надалі не відповідали невдячністю, а спокійно працювали в інтересах усіх лемків.

Згідно з домовленістю, ми вислали до ООЛ в США копію договору на будівництво іконостасу з проханням допомогти нам фінансово в межах 4-х тис. доларів.

Наші друзі в США запросили додаткове пояснення у Товаристві "Лемківщина", звідти надійшла вимога не надавати жодної допомоги, бо, мовляв, сепаратисти з Фундації розкрали церковні гроші, пожертвовані в Канаді і США.

Оцінюючи у наших відносинах 15-ти річний відрізок часу, хочу висловити жаль з того приводу, що наші контакти замість зміцнюватися, поступово слабшали, завдяки старанням деяких "друзів" з "Лемківщини". Мені шкода, що так сталося, бо був впевненим, що наші зустрічі 1992 року принесуть нам лише взаємну радість і загальну користь.

Дуже шкода, що за час 15 років окремі мої друзі в США відійшли на вічний відпочинок. Серед них Володимир Кікта, Теодор Малиняк, Іван Лико, Михайло Черешньовський.

Нехай американська земля буде їм легкою.

Не зважаючи на окремі неполадки в стосунках нашої Фундації і ООЛ, як також між активом лемків у Львові, ми спільно здійснюємо помітну роботу у справі розвитку культури лемків. Радий, що ми, тут у Львові, зблизилися, зокрема з часу, коли головою правління Товариства "Лемківщина" став п. Володимир Ропецький. Все ж у душі жевріє ще гіркий осадок.

Лемки в Україні признали заслугу активу з ФДЛ, що завершив побудову лемківської церкви, яка стала осередком нашого релігійного єднання. Ми також спорудили експозицію невеличкого музею історії і культури лемків, розгорнули видавництво лемкознавчої літератури. Без участі наших краян з Канади і США здійснити ці всі задуми навряд чи вдалось би.

Отже, відвідання мною гостинних вихідців з Лемківщини у США принесло помітну користь на всіх ділянках нашого життя. Моя поїздка до США була, без сумніву, однією з кращих сторінок в історії взаємних контактів, у справі розвитку культури лемків.

Для більш детального ознайомлення про розвиток контактів між лемками України, США і Канади радимо ознайомитись з книжкою Івана Красовського "До земляків за океан" (Львів, "Край", 1993).

15 РОКІВ ЛЕМКІВСЬКІЙ ЦЕРКВИ У ШЕВЧЕНКІВСЬКОМУ ГАЮ

Одним з найбільш вагомих досягнень у роботі членів Фундації дослідження Лемківщини у Львові, її активу та лемківської громади України є, без сумніву, завершення у серпні 1992 року будівництва Лемківської церкви у Шевченківському гаю (Львів). Ця єдина у наш час діюча в Україні церква лемківського типу, стала осередком духовного і національного відродження, осередком зближення лемків різних християнських конфесій, осередком розвитку культури лемків.

Серед типів українських храмів лемківська дерев'яна церква відзначається самобутнім, високомистецьким архітектурно-декоративним стилем, що свідчить про оригінальність і досконалість її форм. У своїй основі

тридільної зрубно-каркасної конструкції лемківський храм зберіг голвні ознаки давньої української церкви.

Починаючи з XIII-XIV ст. конструкція верхів українського храму в Західних Карпатах зазнала засадничих змін. Зодчі повністю відійшли від канонів колишньої симетрії верхів. Очевидно, під впливом західної готичної культури одна з нижчих бань, що над бабинцем, перетворюється на високу вежу-дзвіницю. І хоч лемківську церкву позбавлено симетрії верхів, зате знайдено прекрасне вирішення у розподілі мас. Тягар попереднього храму з його центральної частини — нави переноситься на передню — бабинець з високою вежею-дзвіницею. Церква набуває у своїй новій формі небувалої мальовничості. Від найнижчої бані над захристією, через середню вищу і до найвищої дзвіниці, розподіл мас створює незабутню ілюзію різкого устремління до висоти, до небес. За технікою будівництва стіни захристі та нави складаються з ялицевих або смерекових протесів у зруб, а дзвіниця (бабинець) набуває каркасно-стовпової конструкції, хоч відомі рідкі випадки, коли дзвіниця теж будувалася “у зруб”. Початково у високій вежі-дзвіниці підвішувалися дзвони, і вежа відповідала своїй назві. Зазнаючи руйнівної дії від звукових і технічних коливань, конструкція вежі поступово розхитувалася і вимагала передчасної перебудови. У XVIII-XIX ст. дзвони в більшості церков переносили до окремої прибудови поруч з церквою, хоч вежа і надалі зберегла свою початкову назву.

У 1966 р. у Львові розпочато забудову Музею народної архітектури та побуту (скансену). Генеральним планом передбачено відтворення у кожній етнографічній зоні характерної для даного регіону церкви. Вирішення цієї проблеми для лемківської зони було пов'язане з поважними труднощами, бо в Україні храми лемківського типу на той час не збереглись. Спроби домовитися з державними урядовими колами Польщі про передачу для Львівського скансену лемківської церкви були безрезультатними.

Група культурних діячів-лемків, в кінці 1988 року виступила перед дирекцією Музею народної архітектури та Вченою радою музею з пропозицією збудувати на лемківській зоні скансену лемківську церкву — точну копію існуючої. Після отримання відповідного дозволу, влітку 1990 р. до Польщі відряджено наукову експедицію в складі Б. Рибак

(директор музею), І. Красовського, П. Когута, Д. Солинка. В Польщі до українських науковців приєднався завідуючий лемківського музею в с. Зиндранова Федір Гоч. Члени експедиції прийняли рішення, що найкращим зразком для відтворення є церква 1841 року святих Кузьми і Дем'яна в селі Котань Ясельського повіту. Згодом архітектор Львівського скансену Марія Матвіїв, науковий працівник Роман Родович, при допомозі працівників Короснянського воевідського відділу реставрації та консервації пам'ятників, склали відповідну науково-технічну документацію. 20 грудня 1990 р. на засіданні Вченої ради і дирекції скансену затверджено Комітет по будівництву церкви в складі: Іван Красовський (голова), Борислав Рибак, Петро Когут, Дмитро Солинка, Ярослав Швягла, Марія Матвіїв.

Головними спонсорами будівництва стали Олег і Божена Іванусіви (Канада), які пожертвували для потреб церкви 1500 примірників власної книги "Церква в руїні". Кошти від реалізації цього видання та гроші, виділені Управлінням культури, використано для закупівлі лісоматеріалів. Було вирішено надати новозбудованій церкві ім'я святих Володимира і Ольги та трактувати храм як пам'ятник на честь 1000-ліття об'єднання земель теперішньої Лемківщини з Київською Руссю (992-993).

7 квітня 1991 р. Його Блаженство Мирослав Іван кардинал Любачівський та архієпископ Володимир Стернюк, при участі численної групи духовенства і великої кількості віруючих, освятили місце під будівництво лемківської церкви.

На запрошення О. Іванусіва для збору додаткових коштів голова будівельного комітету церкви перебував 14 вересня – 25 жовтня 1991 р. у Канаді. Крайова управа Об'єднання Лемків Канади допомогла у зборі коштів для закуплення лісоматеріалів. За зібрані кошти проведено велику початкову роботу. Для кращої організації праці за згодою дирекції скансену Вченої ради 25 грудня 1991 р. створено Фундацію дослідження Лемківщини (ФДЛ).

Зріст цін на будівельні матеріали і роботи по будівництву поставили перед ФДЛ і Комітетом по будівництву церкви завдання знайти додаткові кошти. На запрошення голови Світової Федерації Лемків у США

др. Івана Гвозди 14 квітня 1992 р. вилетів до США голова будівельного комітету І. Красовський.

Чіткий облік і вдале розподілення коштів сприяли швидкому і якісному рівню будівельних робіт. Церкву зводила будівельна бригада в складі Віктора Уткіна (бригадир), Ігоря Бутакова, Богдана Вольфа, Олександра Супруна, Сергія Непом'ящого, Ярослава Луцика, Андрія Городоцького, Андрія Комаровського, Мирослава Ковалика, Володимира Бєсяди. Слід відзначити повсякденне керівництво будівельними роботами і допомогу бригаді з боку директора музею Б. Рибак. У завершенні основної фази будівництва також відзначилися члени правління ФДЛ і окремі активісти. У кінці серпня 1992 року будівництво церкви в основному завершено (крім іконостаса).

Посвячення церкви планувалося у неділю 6-го вересня. Але наймовірної сили буря перешкодила нам. Свято відкладено, хоч у цей день в церкві відправили перше Богослужіння о. Муха з Криниці (Польща) і о. А. Дуда з Монастириськ.

Наступної неділі, 13 вересня 1992 р., при великій кількості прихожан, зокрема лемків зі Львова і області, Тернопільщини, Івано-Франківщини, гостей з Канади, США, єпископ Филимон Курчаба освятив новозбудовану церкву святих Володимира і Ольги. Парохом лемківської церкви єпархія затвердила о. Анатолія Дуду, який походить з лемківської родини з Криниці. Єпископ Ф. Курчаба разом з о. Дудою і священниками-студентами відправили урочисту Літургію. Єпископ прочитав текст поздоровлення від Блаженнішого Мирослава Івана кардинала Любачівського.

У Богослужінні взяла участь хорова капела "Лемковина", а її керівник Іван Кушнір виконав функції дяка.

При вході до церкви, справа на стіні дзвіниці, вмонтовано бронзову пам'яткову таблицю, виготовлену скульпторами-братами Мироном і Юрієм Амбіцькими:

"Церква св. св. Володимира і Ольги, побудована 1991-1992 рр. в пам'ять тисячоліття об'єднання земель Лемківщини з Київською державою і є точним відтворенням церкви 1841 р. в с. Котань на Лемківщині.

Місце під церкву посвяtilи Патріарх Мирослав Іван кардинал Любачівський і Високопреосвященний владика Володимир Стершок 7 квітня

1991 р. Новозбудований храм освятив єпископ Филимон Курчаба 13 вересня 1992 р.

Головні спонсори Божена і Олег Іванусіви (Канада), автори книги "Церква в руїні".

Внесли кошти:

- Організація Оборони Лемківщини в США;
- Об'єднання лемків Канади;
- Музей народної архітектури і побуту;
- Окремі громади.

Нехай винагородить Вас Господь.

Комітет по будівництву церкви".

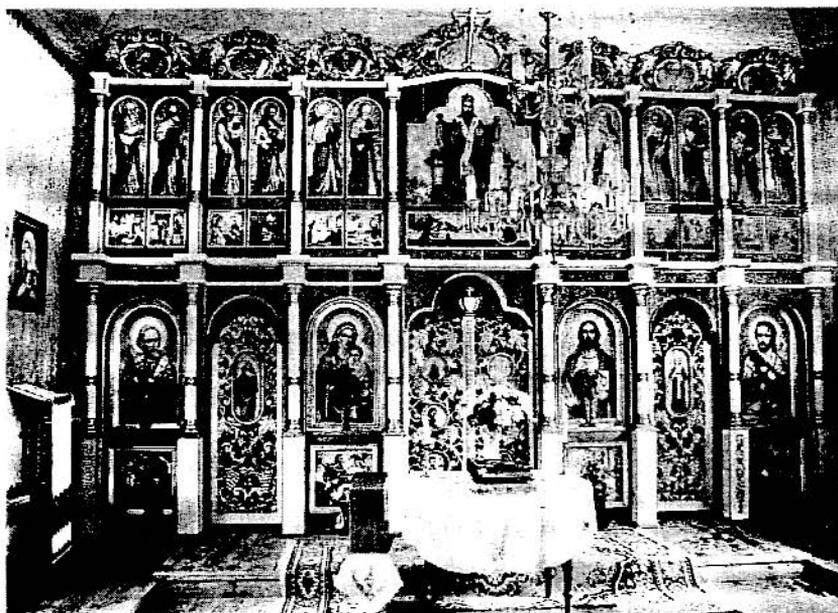
Про свято лемківської громади в Україні писала місцева і закордонна преса ("Високий замок", "За вільну Україну", "Наше слово" і ін.) Автори матеріалів К. Чавага, І. Гречко, Н. Кравчук, А. Данилюк, С. Христич.

У кінці листопада 1992 р. створено перший Церковний комітет. До його складу увійшли: Анатолій Петришак (голова), Андрій Сухорський (заступник) та інші. Поступово активність церковного життя стабілізувалося, і церква стала осередком духовного і національного відродження, розвитку почуття єдності в середовищі численних прихожан.

Приємно, що зникли різні застереження прихожан. Як греко-католики, так і православні трактують себе як одна родина

Лемківська церква у Львові.
Фото В. Косіва.

Іконостас Лемківської церкви у Львові. Фото Л. Криси

в рідному домі молитви. Визнавці обох конфесій входять у склад Церковного комітету. Взаємно сприяють збереженню храму.

Похвальним є той факт, що найактивнішу участь у церковних справах беруть члени Церковного комітету. Його голова А. Петришак виготовив шість підсвічників з бронзи, ряд хрестів, замків та інші атрибути церковного інтер'єру, як також сітку на вікна, був головним учасником будівництва церковної дзвіниці. Андрій Сухорський — незамінний церковний староста. Йому допомагають Петро Гандяк та Андрій Барна.

30 серпня 1993 р. укладено угоду між директором музею народної архітектури та побуту і головою правління ФДЛ, за якою церква святих Володимира і Ольги є історичною пам'яткою церковної дерев'яної архітектури лемків і належить музеєві. Для функціонального використання церква передається ФДЛ для відправ. На церковному майдані дозволяється організувати масові віче, концерти, продаж сувенірів, літератури.

Рік 1994 був, в основному, присвячений підготовці до 50-річчя на-

сильного виселення лемків з їх рідного краю. 23 жовтня з ініціативи правління товариства “Лемківщина” в лемківській церкві відправлено Богослужіння, присвячене 50-річчю депортації українського населення з Польщі – “Дні пам’яті і скорботи”.

Наступного року започатковано відзначення престольного свята (у лемків “Кермаш”), що проводиться у кінці липня на відзначення днів Володимира і Ольги – святих київських князів, чие ім’я носить наша церква. Того ж року продовжено внутрішнє обмалювання церкви та розпочато монтаж іконостасу, проведено роботи в ділянці електросистеми.

11 серпня 1996 р. в церкві відбулася Архієрейська Літургія з нагоди завершення монтажних робіт і освячення іконостасу, що здійснив владика Юліан Гбур з дияконом Миколою, ієромонахом о. Яківом та о. Анатолієм Дудюю. На початку жовтня Літургію відслужив о. др. Дмитро Блажейовський – лемко із села Вислік Великий (живе у Римі).

1997 рік став роком п’ятирічного ювілею Лемківської церкви, добра слава про яку розійшлася далеко по нашій планеті. Теплі поздоровлення для церковної громади і Церковного комітету надіслав з Риму архієпископ Мирослав Марусин.

21 грудня оголошено грамоту Патріаршої колегії про призначення о. Анатолія Дуди митрополічим делегатом для українців-греко-католиків лемківського походження, митрофорним протоєреєм.

2000 рік – рік великого ювілею християнства. Цей рік – свято для нашої церкви, парафіян. Вийшов з друку сьомий по черзі ювілейний “Лемківський календар – 2000” з матеріалами про історію християнства, церковного руху на Лемківщині.

Урочисто зустріла наша лемківська громада XXI сторіччя і III тисячоліття. У 2002 р. відсвятковано десятилітній ювілей церкви, видано з цієї нагоди пам’яткову книжечку.

У цьому, 2007 році церковна лемківська громада відзначатиме 15-літній ювілей рідного храму святих Володимира і Ольги, про який іде добра слава не лише в Україні, але далеко поза її межами. Велика подяка активістам: П. Гандяку, Я. Дуді, А. Сухорському, А. Петришаку, А. Барні та іншим, як також великій громаді жертводавців, завдяки яким збережена велич нашої рідної Лемківської церкви.

Іван Красовський

ВИБЕРЕМО ШЛЯХ У ДЕНЬ ЗАВТРАШНІЙ (культури лемків — всесторонній розвиток)

Лемки — етнографічна назва частини карпатських українців між ріками Сян і Боржава на Сході до Попраду з Дунайцем на заході. У національному розумінні мешканці західних Карпат до цього часу трактують себе як “русини”, “руські”, що є давнім історичним визначенням національної приналежності всього українського народу.

Предками лемків були мешканці Придніпров'я, що мігрували у Карпати ще до IV ст. Вони були східними слов'янами, які називали себе “русинами”. Це красномовно ствердив угорський літописець Анонім (еп. Петро), який розповів, що угорську армію супроводжували у VIII ст. в Карпатах “місцеві руські воїни та “русини” — члени їх родин”.

Деякі автори VII-IX ст. називають Карпатських русинів “білими хорватами”, хоч мешканці Карпат так себе не називали. Сумнівну назву підтримали також деякі польські історики, створивши легенду про існування деякий час держави “Біла Хорватія”. Існування “білих хорватів” історією не стверджено.

Міграція русинів західних Карпат відбувалося також в пізніші часи. Наприклад, в часі історичного об'єднання київським князем Володимиром у 992-993 рр. західних Карпат з Київською державою. Помітний вплив населення з Русі у західні Карпати відбувся в XI ст. — в часі розбудови західно-руської оборонної фортеці — Сянока, згодом могутнього культурно, оборонного і торговельного осередку на західній Русі.

Помітний зріст населення західних Карпат за рахунок русинів Подніпров'я мав місце 1240 року в часі татарської навали на Русь. Великі групи русинів Надніпров'я рятувалися втечею у Карпати, де значна їх частина залишилася тут назавжди.

Українське походження мешканців західних Карпат засвідчує не лише їх національна назва — русини, але також їхня культура, мова. Мешканці Карпат зберегли протягом століть елементи матеріальної культури мешканців Київської Русі, як зняряддя обробітку землі, зерна, народні промисли переробки прядива, вовни, будівництво давньоукраїнських церков з

пізнішим їх зовнішнім удосконаленням. Особливо довго збереглися в горах традиції давньоруського одягу (штани підперезані шнурком-гачником, святкові чоловічі сорочки, прикрашені вишивкою — стебнуванням білими нитками та інше).

Збереглися давньоруські традиції у духовній культурі русинів Карпат. Це прекрасний весільний обряд, хрестини, купальні та обжинкові свята, коляди.

Найбільш помітно збереглися давньоукраїнські традиції у мові русинів західних Карпат. Основною карпатських говірок є безперечно давня українська мова. Тут збереглося значно більше, аніж в інших діалектах української мови, давньоруських архаїзмів, зворотів, граматичних форм (гача, вигляд, гушлі, братове і безліч інших). І хоч русинські говірки західних Карпат зазнали впливів словацької і польської мов, вони залишилися діалектами української мови.

У XIV ст. західно руські землі підпали під вплив Угорщини і Польщі. Завойовники всіляко намагалися відірвати русинів від Русі, насаджуючи їм нові національні назви: “угророси”, “карпатороси”, “словакороси”, “рутенці” і інші. У XVIII-XIX ст. серед русинів західних Карпат поступово сформувалася етнографічна назва “лемки”. Це від мовної частки “лем”, що її вживали замість “лише”, “тільки”. Фактом походження етнографічної назви “лемки” (у Закарпатті “лемаки”) від мовної частки “лем”, як початкове подразнення з боку сусідів, яскраво свідчить виникнення етнографічної назви у Закарпатті. У теперішніх Перечинському і Великоберезнянському районах мешканці вживали і вживають частку “лем”, а їхні сусіди з півдня частку “лише”. Таким чином спочатку сусіди жартома передражнювали себе: ви лишаки, а ви — лемаки. Згодом ці назви поширилися і “узаконилися”.

Проживаючи в Карпатах, фактично в умовах географічної ізоляції, лемки, вельми талановиті, працелюбні, чесні, доброзичливі, поступово збагачували давньоруську культуру новими самобутніми, цінними елементами, створюючи заслужену велич рідної культури і культури всього українського народу.

Трагедія 1944-47 рр. і примусова депортація лемків з їх рідних земель, спричинили розпорошення лемків по різних державах планети, сприяли розриву їх національних і культурних зв'язків. За неповними даними

лемки опинились в Україні — 450 тис. з Закарпаттям, Польщі — 150 тис., Словаччині — 150 тис., колишній Югославії — 50 тис., в еміграції — 200 тисяч.

Трагічні події сповна загальмували розвиток культурної праці в середовищі лемків. Сприяла такому становищу також політична ситуація, зокрема політика комуністичних партій, як Радянського Союзу, так і інших країн Східної Європи.

У Польщі після виселення лемків у 1944-1946 рр. в Карпатах ще залишилося їх приблизно 100 тисяч. Але у 1947 р. горезвісною “Акцією Вісла” їх примусово депортовано на західні і північні понімецькі землі Польщі. Тут вони піддалися поголовній колонізації. Після 1956 р. незначна частина лемків повернула із західних земель в гори. Тоді ж було засновано український тижневик “Наше слово” з лемківською сторінкою. Згодом створено Об’єднання лемків Польщі (Горлиці) та Стоваришніня лемків русинського напрямку в Лігниці.

Але організації ці ще не піднялися на належну висоту культурного олімпу. Багато часу та енергії тратять на вияснення зайвих особистих амбіцій. Польським урядовим і політичним колам на руку непорозуміння серед лемків.

Колонізаційна політика успішно захоплює лемків. Наприклад, коли я відвідував Польщу на початку 70-х рр., тоді до церкви у Полянах приходило 100-150 осіб. Тепер у найбільшій святі приходиться не більше 10. Вже на лемківських святах заведено польську мову.

Подібне явище у Словаччині. Хоч русини-лемки проживають на своїх місцях, але спільної згоди і співпраці не добилися. Навпаки, поділилися на “українців”, “українців-русинів” і “русинів”. Число українців Словаччини у післявоєнні роки різко скоротилося. Їхня словакізація успішно перемагає.

Кращих часів очікує проблема життя лемків на еміграції, хоч тут помітні також гідні похвали здвини у культурному житті колишніх емігрантів з Лемківщини.

В Україні становище лемків є, без сумніву, найкращим. Український народ і уряд відносяться дуже позитивно до культури найбільш західної етнографічної групи. Але хочемо ми, чи не хочемо, все ж у безкрайому морі зникають поступово етнографічні особливості лемків. Зовсім майже зникла їх матеріальна культура. Лемки не виготовляють і не вживають давніх знарядь виробництва (плуги, борона, ступи, жорна і т.д.) побутових

предметів власного виробництва (терлиці, мядлиці, ступи, цебрики, нещки і т.д.). зникли народні промисли ткацтва, виробництва сукна, виходить з побуту народний одяг, народна архітектура селянського і церковного будівництва. Єдиною пам'яткою церковної архітектури, відтворена у Львові в 1992 р., є дерев'яна лемківська церква у Шевченківському гаю.

Трохи краще збереглася духовна культура лемків, завдяки тому, що календарні свята і звичаї перебувають під покровителем церкви, розвивається мистецтво різьби у дереві, співоче мистецтво. Забувається народна говірка лемків.

Незважаючи на більш сприятливі умови для розвитку культури лемків в Україні, культурі мешканців західних Карпат постійно загрожує небезпека через розпорошеність лемків і різнобію у їхніх політичних та національних поглядах.

Культура завжди була і є багатством народу. Отже, головним завданням лемків є їхнє об'єднання навколо розвитку культурних надбань. У протилежному випадку нас чекають болючі втрати на ділянці культурного життя.

До культури народу належить також багатство його мови. На жаль, мову лемків складають численні говіркові форми з власними особливостями чи не кожного села. Розпорошення лемків ще відчутніше ускладнило цю різноманітність. Роки пристосували лемків до вимог культурного життя, яке їх оточує і є домінуючим. І так, лемки в Польщі звикли до польської мови, у Словаччині до словацької, в Україні до української. Життя вимагає беззастережного вживання єдиної державної мови в усіх ділянках державного чи суспільного спілкування. У той час як мови польська, словацька є, так би мовити, не рідними мовами лемків, українська мова — єдина літературна мова усіх українців. Літературною мовою (залежно від держави, в якій живемо) мусять володіти всі лемки, зокрема молодь, яка навчається.

Можна зрозуміти щирі устремління тих лемків, які намагаються зберегти говірки лемків, особливо співчуваю трудній праці мовникам, які мріють об'єднати всі форми говірок лемків у "єдину лемківську мову". Та чи під силу це лемкам і чи варто тратити час для нездійсненої мети?

У другій половині ХІХ ст. діячі "руської" орієнтації Галичини доклали багато зусиль справі створення "єдиної мови" для галичан. Розробивши варіант мови із словесного запасу російської, української, польської, церковнослов'янської мов, вони посиляли створення нової мови, що її було названо "язичієм". Здійснили спробу опрацювання на цій "мові" окремих

на цій “мові” окремих видань. Але з тієї затії нічого не вийшло.

У лемків справа ще складніша. Яку говірку лемків обрати основою для нової “мови”. Припустімо, що вибрали одну з багатьох. А чи погодяться на такий вибір сусіди? Адже в околицях Криниці говорили “дзєцко”, “тераз” в Сянїччині “дітина”, “тепер”.

Нам не можна засмічувати літературну мову, а боротися за її чистоту. Буде похвальним той факт, що в родинному побуті якнайдовше збережеться говіркова форма мови лемків.

Виникає невідкладна проблема: лемки розсіяні по всій планеті і говорити про їхнє з'єднання не доводиться. Це ще не наступив такий сприятливий час. Але говорити про єднання їх ідей на віддалі необхідно. Для здійснення такої цілі мусимо пам'ятати, що врятувати рідну культуру, історію ми можемо лише під покровительством такого сильного народу, якому довіряємо власну долю. Який народ найближчий нам?

Візьмемо для прикладу російський народ. Сам народ дружній, добрий. Але його керівники неодноразово намагалися за рублі купити совість наших русинів Карпат і навчити їх вбивати брата брата. Ми переконались в їхній політиці XIX і XX ст., політиці нищення інших народів.

Керівники польського народу, зокрема його шовіністичні елементи чудово довели які вони “добрі друзі” лемків у 1944-1947 рр. Їхнє ставлення до інтересів лемків у наш час є доказом того, що лемкам разом з поляками не дійти до мети.

Як було сказано, незавидна доля лемків (як тих, що трактують себе русинами, так і тих, що українцями) склалася в Словаччині. Словацьке керівництво ставиться до лемків, як до чужого елемента. Повсюдно заборонені українські школи, установи. Покладатися лемкам на недобросовісність словаків вельми ризиковано.

У нас велика надія на рідний український народ. Саме в Україні бурливо розвивається культурне життя переселенців — лемків, як і лемаків Закарпаття. І лише під покровительством — Україні лемки можуть спокійно розвивати свої віковічні культурні здобутки.

У 90-х рр. XX ст. ситуація змінилася. Із проголошенням самостійної України, поживалася робота серед лемків. У 1988 р. у Львові було створено суспільно-культурне товариство “Лемківщина”, а у 1991 р. Фундацію дослідження Лемківщини. Діє в Україні кілька лемківських хорів, проводяться фестивалі “Лемківська Ватра”, Всеукраїнські і Світові конгре-

си лемків. Лише Україна, український народ по-справжньому зацікавлені у розвитку культури лемків — рідної етнографічної групи.

ЛЕМКІВСЬКА ТЕМАТИКА В “ЕНЦИКЛОПЕДІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ” (ЕСУ)

Лемківська тематика набирає щораз більшої популярності і у загально-українських наукових виданнях. Вельми поважне місце відведено лемківській тематиці в “Енциклопедії Сучасної України” (ЕСУ), яку видає Національна Академія в Києві, починаючи від 2001 року.

Лемківську тематику I тому (Київ, 2001) ЕСУ відкриває стаття С. Демчука присвячена діяльності архієпископа Перемисько-Новосанчівського Адама. Архієпископ Адам (Олександр Дубець) народився 14 серпня 1926 р. у західно-лемківському селі Фльоринка. Значний інтерес представляє стаття проф. С. Заброварного (Польща) Акція “Вісла”, яку подаємо у цьому ж “Календарі”.

Про письменницю і суспільного діяча Клавдію Алексович (1830-1916) з с. Красне поблизу Коросна написав М. Мороз. Творчій діяльності братів Юрія і Мирона Амбіцьких з с. Прусик біля Сянока присвятив статтю митець Володимир Одрехівський. П. Ведмедик — автор інформації про творчі здобутки відомого літографа і гравера з с. Устя Руське Горлицького повіту Андрейчина Андрія (1865-1914).

Ґрунтовну і вельми цікаву статтю про відомого, талановитого поета з с. Новиця коло Горлиць Богдана-Ігоря Антонича (1909-1937) написав літературознавець Микола Ільницький. Окремі цікаві твердження, що стосуються Лемківщини, знайде читач у ст. “Архітектура”, що подає короткий аналіз творчості історика і педагога Матвія Астряба (1843-1925) з с. Висова Горлицького повіту.

У II томі ЕСУ (Київ, 2003) дуже цікава стаття про славних співачок з с. Яблониця біля Коросна, народних артисток України сестер Даниїлу, Марію, Ніну Байко. Автор статті — музикознавець Богдана Фільц. З інтересом читається інформація про письменника лемківського походження Володимира Барну. Про науковця і педагога Миколу Барну, який народився у 1930 р. в с. Радощина Горлицького повіту, написав І. Григо-

рюк. Л. Кияновська – автор статті про Ольгу Бенч, батьки якої з с. Вілька на Лемківщині. Сама О. Бенч народилася у 1955 р. в с. Гутисько біля Бережан. Вона – професор Київської Національної філармонії, заступник міністра культури і туризму України. Про лемківських різьбярів з с. Вілька Василя Бенча, Григорія Бердаля, Івана Бердаля написав історик-етнограф Іван Красовський.

Діяльність історика Миколи Бескида, лемка зі Словаччини і лемка-русина з колишньої Югославії охарактеризував О. Мишанич. Про мистецьку творчість скульптура Луки Біганина з села Волосате ґрунтовну характеристику подав Д. Степовик.

У III томі ЕСУ читаємо про суспільного і культурного діяча на Лемківщині Василя Блавацького (автор І. Красовський). Незрівнянну цікаву статтю про активного церковного діяча, письменника і митця Дмитра Блажейовського з Вислока Великого (нар. у 1910 р.) опрацював Д. Степовик. Про суспільного і церковного діяча, науковця з устрик Долішніх Івана Брика (1879-1947) написав В. Кочкан.

ПЕТРО ПИСАРЧУК – ПАТРІОТ ЛЬВОВА!

Місто Львів унікальне, тут прекрасна архітектура, культура сходу і заходу, високий замок, старовинні храми різних релігійних конфесій свідчать про те, що ще в давнині тут жили народи різних національностей і віри. Коли йдеш старими вулицями Львова, то ніби крокуєш поруч з історією нашої держави глибини віків.

Місто Львів відоме у світі своєю архітектурою, історією, культурою і патріотизмом народу, який тут споконвіку живе і на протязі століть бороня з окупантами відстоюючи свою незалежність. Влади окупантів не були заінтересовані в популяризації Львова, його історії, культури, традиціях корінного народу.

Минали століття, мінялися окупанти, які гнобили нас, нищили нашу культуру, їх мета була асиміляція.

Але прийшов день і сонечко волі засвітилось нам, Україна стала незалежною, зраділи нані серця, і надія, що будемо жити в незалежній, демократичній, багатій країні.

Нажаль, не все так здійснилося, як мріяли. Поруч з патріотами у владі

опинилися ті, що в першу чергу думають про своє багатство, а доля народу, а тим більше культура, архітектура на другому місці.

Добре, що є патріоти, які своїм завданням вважають будувати незалежну демократичну державу, піднімати рівень життя народу, розвивати культуру, берегти архітектуру і закріпити за Львовом присвоєну їй назву “Львів – П’ємонт свободи”. До таких патріотів Львова належить Петро Писарчук, який добре розуміє роль культури, літератури і рівень життя народу, свої знання і організаційні здібності присвячує не політикам, а народу. За його ініціативою і організаційних здібностей збудовано у Львові “Торговельно-виробничий комплекс “Південний”, який забезпечив роботою 17 тисяч громадян. Тут йдуть львів’яни не тільки купувати щось потрібне, але й милуватися будовами і церквою.

Петро Писарчук народився 1955 році в селі Чемеринці на Львівщині. На “відмінно” закінчив середню школу, з відзнакою політехнічний інститут в 1977 р. і починає працювати по професії. Завдяки своїм знанням і професійним здібностям вже у 1986 році стає головним інженером і віцепрезидентом акціонерного товариства “Галичина”.

Новим етапом у трудовій діяльності Петра Писарчука став 1993 рік, коли разом з однодумцями започаткував розбудову ринку “Південний”, який є гордістю Львова.

Петро Писарчук як депутат Верховної Ради України вносить вагомий вклад в будову нашої держави, але головну увагу присвячує Львову. В нього розпрацьований план розвитку економіки життєвого рівня львів’ян, збереження архітектури, розвиток науки і культури. Лемки заворожені планами Петра Писарчука про розвиток Львова, опублікованими в журналі “Універсум” № 1-2, 2006 р., і вірять, що незважаючи на труднощі будуть здійснені.

ЮЛІАН ТАРНОВИЧ (до 30-ліття смерті)

Тридцять років тому (28 вересня 1977 р.) у м. Торонто (Канада) відійшов у вічність популярний лемківський історик, публіцист, культурний діяч, народний маляр Ю. Тарнович. Який народився 2 січня 1903 р. в с. Ростайне Ясельського повіту, в родині священника.

Закінчивши у 1921 р. гімназію в Сяноці, записався до українського підпільного університету. Писав статті до журналів “Бескид” і “Неділя”.

У 1920-1932 рр. навчався в торговельній академії у Львові, а у 1933 р. вступив на факультет філософії Львівського університету. У тому ж році увійшов до редакційної колегії двотижневика “Наш лемко”, спочатку співпрацівником потім редактором (1934-1939). Заснував редакційно-видавниче об'єднання “Бібліотека Лемківщини”. Першим випуском була його “Ілюстрована історія Лемківщини” (1936), надалі “Історичні пам'ятки в західних Карпатах” (1937), “Мова століть. Лемківщина в переказах” (1938), “Верхами Лемківського Бескиду” (1938) та інші. Проживаючи з 1940 року в Кракові, видав там “Матеріальну культуру Лемківщини” (1941). У 1941 р. переїхав до Львова, де редагував кілька тижневиків.

З 1944 р. перебував у еміграції. Жив у Відні, Мюнхені. З 1948 р. мешкав у Торонто (Канада). Тут з владикою Ізидором Борецьким видавав тижневик “Наша мета”, в 1949-1953 рр. редагував двотижневик “Лемківщина”, видав книжки “На згарищах Лемківщини”, “План і відбудова Лемківщини”. Від 1963 до 1970 року — редактор органу ООЛ “Лемківські вісті”. Впорядкував і редагував “Лемківські календарі”, створив велику галерею малюнків “Лемківські церкви” та інші.

У м. Торонто, з ініціативи голови Об'єднання Лемків Канади М. Масля, створено експозицію меморіального музею Ю. Тарновича.

БОГДАН-ІГОР АНТОНІЧ (1909-1937)

Лемківщина славиться багатьма талановитими діячами літератури. Одним з найвидатніших творців на поетичному ґрунті першої половини ХХ ст. був Антоніч Богдан-Ігор.

Народився 5 жовтня 1909 р. в с. Новиця Горлицького повіту в родині священика. Початкову освіту здобув приватно у родині брата матері Волошиновича в с. Липівець Сяниць-

кого повіту. Після закінчення у 1926 р. Сяніцької гімназії поступив на філософський факультет Львівського університету, який закінчив у 1933.

Любов до рідного краю дала Антоничу чудову зброю — слово.

...Літа плавуть, мов гірські води,
і про опришків дощ осінній
вже тільки спомини наводять.
Чимало бур так прогуло
Лиш ти однакове й незмінне
далеке лемківське село.

(з *"Елегії про співучі двері"*)

У 1931 р. вийшла у Львові перша збірка поета "Процвітання життя", у 1934 — друга "Три перстені", у 1936 — третя "Книга Лева", дві збірки "Зелене Євангеліє" та "Ротації" вийшли у 1938 р. Помер поет 70 років тому 6 липня 1937 р. у Львові. Похований на Янівському цвинтарі. У 2009 році громадськість відзначатиме 100-ліття від дня народження поета, який відійшов у вічність на 28 році життя.

Про творчість поета і його значення в літературі українського і взагалі слов'янських народів справедливо писав проф. М. Неврлі (Словаччина): "Ніхто ще перед Антоничем і ніхто після нього не оспівав так любовно Лемківщину, як він". (Вступ до зб. "Перстені молодості" Прага, 1966).

Далеко за межами України відома творчість великого поета, співця незбагненого таланту, юнака з далекого гірського лемківського села. Його твори друкувалися в альманасі "День поези" (1963). У журналі "Жовтень" (тепер "Дзвін") 1964, №2 була вміщена стаття С. Трофимука "Поет весняного похмілля". Але чи не найкращим пам'ятником "Співцеві зелених Бескидів" була збірка творів поета "Пісня про незнищенність матері" (Київ, 1967). У вступній статті Дмитро Павличко писав: "У храмі його (Антонича) творчості стоятимуть напевно і наші правнуки ... будуть вони разом з поетом співати хвалу сонцеві, життю, людині".

У 1980 р. в Києві вийшла чергова збірка поезії Б.І. Антонича (вступна стаття М. Ільницького, упорядкування, примітки і словник Д. Павличка), а у Львові у тому ж році вийшов збірник статей про Б.І. Антонича "Весни розспіваної князь" (упорядники М. Ільницький та Р. Лубкі-

вський). У 1991 р. в Києві вийшов нарис про життя і творчість Антонича. Автор — Микола Ільницький.

Це лиш окремі праці про поета. Загальне визнання — найкращий пам'ятник Великому синові Лемківщини.

Б.І. Антонич

Автобіографія

В горах, де ближче сонце, перший раз приглянувся небу,
Тоді щось давне і незнане пробудилося в мені
І піднеслася голова, й слова прийшли до уст земні
Тепер — де б я не був і коли-небудь,
Я все — п'яний дівчак із сонцем у кишені.
А я зійшов із гір до гомірливих міст.
У злиднях і невдачах не кляв ніколи долі та не ганив,
Глядів спокійно на хвиль противних гурагани.
Мої пісні — над рікою часу калиновий міст,
Я — закоханий в життя поганин.

Різдво

Народився Бог на саях
В лемківськiм містечку Дуклі.
Прийшли лемки у криसानях
І принесли місяць круглий.
Ніч у сніговій завії
Крутиться довкола стріх
На долонях у Марії
Місяць — золотий горіх.

ВОНИ ЛЮБИЛИ РІДНИЙ КРАЙ

Могла би, наших ювілярів, знайти на сторінках “Лемківського календаря – 2007” значно більша кількість. Але, на жаль, дійсність розпоряджується нами по своєму. Ряд наших друзів у попередні роки назавжди покинула нас. Ми не повинні забувати про тих друзів, які любили рідний край і зробили помітний внесок в культуру лемків, історію, громадського життя.

20 лютого ц.р. сповнилось би 90 років відомому педагогові, лікареві, культурному діячу, докторові медичних наук, професору **Анатолію Гнатишаку**. Від 1960 року – він професор і завідувач кафедри загальної хірургії медінституту. У 1966 р. створив (першу в СРСР) кафедру онкології. Опублікував понад 160 наукових праць. Був ініціатором створення у 1972 р. при Львівському скансені першого в Україні 2Товариства вивчення і розвитку культури лемків”.

Помер 29 квітня 1997 року у Львові.

3 червня 2005 р. відійшов від нас лемківський скульптор, різьбяр і маляр **Василь Мадзелян**, який народився теж 90років тому 22 червня 1917 р. Жив і творив у США. Подарував для нашого музею більше сорока високохудожніх гравюр з лемківської тематики. У 1995 р. стараннями нашої фундації вийшов у Львові альбом “Лемківщина у творчості Василя Мадзеляна”.

Не дожили 85-річного ювілею лемківські митці-різьбярі **Осип Величко** (4 січня 1922 - 23 листопада 2000), який жив і творив у м. Стрию; **Василь Шаланда** з с. Балутянки (21 березня 1922 – 21 червня 1978). Жив і творив у м. Одесі; Син найталановитішого Лемківського різьбяр

Михайла Орисика — Андрій Орисик (9 травня 1922 — 16 березня 1998). Після виселення з рідного села Вілька жив і творив у Трускавці на Львівщині.

(Від редакції: більш широку інформацію про згаданих лемківських діячів можна прочитати у "Лемківських календарях за 1997-2002 рр.).

10 серпня 1927 р. у с. Волосате Ліського повіту народився відомий скульптор **Лука Біганич**, творчість якого після депортації розвивалася у Львові. Після закінчення Львівського інституту прикладного і художнього мистецтва започаткував твором "Скрипалька" галерею чудових жіночих образів. У 1961 р. створив скульптуру "Леся Українка". До 100-річчя смерті Т. Шевченка високохудожній твір "Нічого кращого немає, як тая мати молодая" (1961). Творчим досягненням стали портрети О. Кобилянської (1965, 1972), скульптурна композиція "Українська баркарола" портрет лікарки (1975) і інші.

Низку творів присвятив — історичним особам, наприклад "Боян" (1966), "Богдан Хмельницький" (1968). Цікавий його барельєфний портрет "Український першодрукар лемко Фіол" (1969).

Л. Біганич — автор високої мистецької вартості пам'ятників на могилах діячів науки, культури і мистецтва М. Онишкевича, В. Гжицького, В. Гнатюка і інших.

НАШІ ЮВІЛЯРИ

Михайло Крупа

ІВАН КРАСОВСЬКИЙ (до 80-річчя народження)

Іван Красовський.

Історично склалося так, що ми по-справжньому починаємо оцінювати людей після того, як вони покинули нас назавжди. Життєвий шлях одних вимірюють молодші покоління високою оцінкою, нерідко створюють людині заслужений ореол слави, що допомагає продовжити душевне безсмертя, вічну пам'ять.

Велика частина наших сусідів, приятелів початково перебуває ще у пам'яті найближчих поколінь, але поступово зникає у людській пам'яті, переходить у забуття. А як поступати з оцінкою життєвих досягнень зі сторони друзів, які живуть поруч з нами, допомагають нам в побуті, а іноді засмучують нас заслужено чи не заслужено. А надходять такі ситуації, коли не можна не дати оцінку доробку людини, якій сповняється 60, 70 чи 80 років. Не завжди зробити це легко, бо належить в таких випадках, говорити лише "щось добре".

І ось моєму другові, крайнину Іванові Красовському сповнюється 80 років. Він наш лемко, історик, публіцист.

Мовчати в таку хвилину про творчі досягнення цієї людини явно недоречно, як також недоречно "переборщити" у похвалах.

Скажу правду ...

Народився Іван Красовський 22 жовтня 1927 р. в мальовничому лем-

ківському селі Дошно поблизу курорту Риманів-Здрій. Його батько Дмитро був бездоганий, але не заможний (4 га землі) господарем. У вільні хвилини різьбив палиці, грав на скрипці.

Мати — Марія дуже добра для п'яťох дітей (ще троє померли малими), прекрасна вишивальниця, співачка.

Іванко був хлопцем дуже кмітливим, непосидючим. У школі вчився на відмінно, а тому з третьої класи був відданий у Риманівську середню школу.

Багато горя принесла селянам, і зокрема юному Іванови, Друга світова війна. У дуже трудних умовах, переважно в голоді і в холоді, але з небувалою впертістю, навчався він у 1941-1944 рр. в Українській учительській семінарії в Криниці.

Літом 1944 р. німці забрали його копати окопи. Згодом він утік, коли довідався, що його село Дошно зайняли радянські війська. Але і дома чкала його зла доля. При переході фронту був ранений і втратив ліве око. Незабаром депортація на схід. Поселився з родиною у с. Мала Плавуча на Тернопільщині. Ніяк не міг зжитися з комуністичними окупаційними властями, що вперто переслідували його. Він утік з села і подався у Тереховлю, де поступив на третій курс культосвітнього технікуму. Жадоба до знань привела його до Львівської юридичної школи. Але перспектива юриста в умовах партійно-більшовицького режиму не задовольняла його, і він знайшов "точку опори" на історичному факультеті Львівського університету.

Вже студентом почав дослідження історії рідної Лемківщини, писав статті до місцевої періодики та тижневика "Наше слово" у Варшаві. Але активність молодого науковця (працював в історичному музеї) явно не задовольняла партійно-кагебистську верхівку.

І. Красовського залякують, проводять у помешкані часті обшуки, трактують "українським буржуазним націоналістом". Одного разу секретар обкому В. Маланчук запропонував Красовському замість опрацьовувати дисертацію над тему культури лемків написати гостро-критичний реферат проти митрополита А. Шептицького. В. Маланчук спрятиме захисту реферату, як кандидатської дисертації. Красовський відмовився.

В такому разі ви ніколи не захистите дисертації.

І не захистив. Обком партії і КГБ наклали остаточну заборону на допуск Красовського до храму науки.

І. Красовський
виступає на науковій
конференції. 2001 р.

Ждиня-Конечша.
2001 р. Когут, Гоч,
Красовський,
Лубківський, Тавпаш.

Наш крайнин не здався. Він з посиленою енергією писав і друкував власні праці, переважно за кордоном. Як старший науковий працівник Львівського історичного музею, потім довголітній завідуючий науковим відділом Музею народної архітектури і побуту, здійснив численні експедиції в місце компактного розселення після депортації лемків, зібравши велику кількість дуже цінних пам'яток культури, історії.

В доробку І. Красовського понад тисяча друківаних праць, в тому числі 36 книжкових видань. Він — головний ініціатор будівництва лемківської церкви у скансені, невеликого музею історії та культури лемків.

Лемківщина.
Святкова Велика.
С. Майкович,
І. Грацонь,
Д. Грацонь,
І. Красовський,
А. Тавпаш.
Фото А. Тавпаша.

Музей Лемківської
культури в
Зиндранові.

І. Красовський,
Б. Баволяк,
А. Тавпаш,
Ф. Гоч,

С. Майкович,
В. Шуркало.

Фото А. Тавпаша.
07.05.2005 р.

Лемківщина.
Святкова Велика.
Тут споконвіку жили
Тавпаші, Грацоні.
І. Красовський,
С. Майкович,
А. Тавпаш.
Фото А. Тавпаша.
Травень 2005 р.

Красовський не отримав від держави жодних нагород. Кілька років тому голова правління товариства “Лемківщина” В. Ропецький запропонував йому підготувати документи для присвоєння звання “Заслужений працівник культури”. Але десь в обласних лабіринтах цю справу загальмовано. У кінці 2005 року на з’їзді лемків у Тернополі представник Міністерства культури оголосила про нагородження Красовського відзнакою “За успіхи в діяльності культури і мистецтва”. І. Красовський на той час перебував у санаторії. І нагорода десь пропала.

Отака правда про заслужену людину, яка не звикла оббивати чужі пороги зі всякими проханнями.

Друзі і лемки вірять, що їх ідейний наставник І. Красовський не буде забутий. Вони бажають йому щасливих многих літ.

Іван Красовський

СПІЛЬНО, НАЗУСТРІЧ МАЙБУТНЬОМУ (згадка про окремих вчителів з “висоти” 80-ліття)

Я задоволений власною долею і вдячний їй за те, що подарувала мені поважний вік. За вісім десятиріч я пережив багато прекрасних незабутніх хвилин, як також немало потрясінь, труднощів. Головне — я відносно працездатним, дожив вісімдесяти і зумів залишити помітний слід на життєвій дорозі. Як міг, у трудних життєвих умовах, оточував любов’ю завжди добрих рідних батьків, брата і сестер, писав книжки, нариси, створював музейні експозиції, взяв активну участь у будівництві Лемківської церкви у Шевченківському гаю.

Сьогодні “з висоти” 80 років хочеться хоч до деякої міри відтворити у пам’яті незабутню співпрацю з моїми вчителями і наставниками, які допомагали мені здобути верхів’я науки, життєвих таємниць. Без оцих моїх “ангелів-хоронителів” (вони вже відбули у вічність), я не зумів би стати тим, ким я є ...

Низько схиляю голову перед їхньою пам’яттю.

Найперші мої вчителі на Лемківщині

Чудовим педагогом, який залишився у моїй пам'яті протягом всього життя, був старший від мене на роки шість мій односельчанин Іван Тибляк (9.02.1921-1943). Він — незабутній товариш, сільський лідер, педагог, учений — самоучка. Був славний на всю околицю співак, танцюрист, освітянин. Він створив у рідному селі Дошно мішаний хор, драматичний і танцювальний колективи. Слава про культуру села поїнула далеко у глибину Карпат.

Мені сповнилося 10-11 років, коли я подружив з І. Тибляком. Він розкривав мені захоплюючі сторінки з історії рідного краю, позичав мені дитячі журнали “Дзвіночок”, “Світ дитини”, готував мене до поступлення учнем Української учительської семінарії в Криниці. Ці старання я завершив успішним поступленням учнем семінарії у 1941 році. Але свого улюбленого вчителя я більше не побачив. Німецькі гестапівці замучили його у концтаборі в 1943 р.

Наступним незабутнім моїм вчителем був директор учительської семінарії Омелян Цісик (18.03.1887 — 7.06.1970), людина, на перший погляд сувора, але дуже справедлива, яка боляче переживала за долю своїх учнів. О. Цісик навчив мене любити рідний народ, працювати для його добра.

У Криниці, поруч з нашим гуртожитком, майже щодня малював свої картинки фактично бідний маляр-лемко Никифор-Епіфаній Дровняк (22.05.1895 — 10.10.1968). тоді ще ніхто не підозрював, що це геніальний маляр-самоук. Він щиро подружив з нами, - учнями семінарії щоразу зустрічав нас незабутньою, майже дитячою усмішкою. Він став для нас прикладом людини, яку не зломил тяжке життя, невтомна праця.

Хочу згадати добрим словом мого товариша по учительській семінарії, сина розстріляного німцями священника Михайла Величка, крайнин з с. Босько біля Сянока Осипа Величка (2.01.1922 — 13.11.2000). Він не лише розповідав нам про цікаві події в нашій історії, про визвольну боротьбу УПА, але й навчав мене малювати, розуміти і любити мистецтво українського народу.

Любити рідний народ і його мистецтво навчали мене визначні лемківські різьбярі по дереву і культурні діячі Іван Орисик і Василь Шалайда з Балу-

тянки та Василь Одрехівський з Вільки. З ними я зустрічався постійно на Лемківщині, як також в Україні після переселення.

В Україні

1945 рік зустрів нас, виселенців західних Карпат, літнім сонцем України. Але радість від зустрічі з рідною великою Батьківщиною швидко охолола внаслідок загального розчарування і відчаю, що його породжувала партійно-більшовицька дійсність, ненависть завойовників до української культури, до українського народу. Лякав терор більшовиків, кадебістів.

Але і в таких умовах життя працелюбних вихідців з Карпат не зникало. Дало в Україні несміяні рости мистецтво лемків, зокрема різьбярство на дереві, співоче мистецтво. Першим ентузіастом, що став на захист мистецтва лемків був директор музею етнографії і художніх промислів у Львові Володимир Паньків (1894-1980). Він доклав великих зусиль для відродження мистецької слави лемків.

Спочатку культуру лемків взяв під свій захист педагог і лікар з Лемківщини Орест Гижа (15.10.1913 – 19.02.1990), з яким ми дружили довгі роки. Він зібрав і видав велику кількість лемківських пісень (“Українські народні пісні з Лемківщини”, К., 1972). Людина винятково чесна, справедлива, приклад морально – стійкого українського патріота.

Працюючи у Львівському історичному музеї, а потім Музеї народної архітектури та побуту, я співпрацював з відомим вченим – етнографом Павлом Жолтовським. Ми проводили спільні експедиції, Завдяки П. Жолтовському я у значній мірі збагатив свої знання з етнографії.

Незабутні враження справили мої зустрічі і ділові контакти з відомим українським скульптором і етнографом Іваном Гончарем, який зібрав цінну колекцію пам’яток українського народного мистецтва. Я придбав для його колекції кілька комплектів лемківського одягу.

Великий “оберемок” незабутніх спогадів принесла мені дружба з відомим українським митцем Левом Гецом (13.04.1896 – 16.12.1971), який жив у Кракові. Він час від часу відвідував мене у Львові (іноді з письменницею Ольгою Дучимінською), а я з дружиною Наталією відвідував його в Кракові. Він ознайомив нас з колекцією власних творів, з експозицією

кращих музеїв Кракова. Дбайливо зберігаю велику кількість його листів.

Основи історичної науки я здобував у Львівському університеті. І не лише університетські викладачі спричинилися до поглиблення моїх знань. Завжди добрим словом згадую ставлення до мене директора Інституту суспільних наук АН УРСР академіка Івана Крип'якевича — людини дуже сумлінної, скромної, добродушної, вельми дбайливої за майбутнє молодих. Він подарував мені складену ним бібліографію друкованих видань про Лемківщину, заохочував до глибокого дослідження історії та культури жителів гірського краю.

До вершин науки вів мене член-кореспондент АН УРСР Кость Густий. На жаль, його смерть загальмувала моє бажання захистити наукову дисертацію.

Низка приємних спогадів збереглася у мене завдяки знайомству з відомим польським лемкознавцем, етнографом, професором Романом Райнфусом. Під час кількох зустрічей я намагався переконати його у помилковості теорії, що він її підтримував, про “волоську колонізацію Карпат у XVI-XVII ст.” Початково він відстоював цю теорію, але таки погодився зі мною.

— Чи не варто би опублікувати вам спростування? — запропонував я.

— Не можу. На схилі віку мені не випадає відмовлятися від своїх переконань ...

Я багато доброго навчився від Р. Райнфуса, особливо його дбайливого, вестаранного вивчення джерел, їх трактування.

Глибоко у пам'яті залишився образ славного сина Лемківщини, відомого скульптура і різьбяр Михайла Черешньовського (5.03.1911-20.07.1994). У кількох публікаціях я подав не повний аналіз його творчості. І лише один раз у житті зустрів митця весною 1992 р. в Нью-Йорку. Він запросив мене до власної оселі. На жаль, я не зміг тоді здійснити його бажання. Незабаром митець назавжди відійшов від нас.

Приємні хвилини провів я у товаристві з письменником Іваном Мадцинським (9.04.1922-4.03.1987). Він став для мене справжнім другом, радо допомагав мені у збиранні матеріалів для “Енциклопедичного словника Лемківщини”, щиро захоплювався моєю ідеєю створення словника.

Мала місце у нас забавна історія. Одного разу у 70-х рр. я приїхав до І. П'яшева і завітав до І. Мадцинського у Спілці письменників Словаччини.

У той час І. Мацинський проводив нараду з українськими літераторами, побачивши мене вигукнув:

— Прошу встати, до нас завітав “Імператор Лемківщини”.

На моє здивування пояснив, що цю дружню думку зродила моя публікація “Границі Лемківщини” де частину закарпатської області чи не вперше приєднано до Лемківщини. Усі учасники наради люб’язно пояснили, що вони підтримують “імперію Лемківщини”. Надалі мої друзі добродушно дразнять мене “Імператором Лемківщини”.

Позитивну роль відіграли у моєму житті відомі церковні діячі Володимир Ярема та єпископ Теодор Майкович. Прекрасні спогади залишили дружні відносини з професором Львівського медінституту, завідуючим кафедрою хірургії Михайлом Подільчаком.

Нехай Їм воздасть Господь “Вічну пам’ять”.

Петро Когут

ЛЕМКІВСЬКИЙ МАЛЯР ДМИТРО СОЛИНКО (до 75-ліття народження)

Серед патріотів рідного краю своє місце займає Дмитро Солинко, якому 10 листопада виповниться 75 літ.

Народився Дмитро в селі Жидівське коло Дуклі. З дитинства закоханий в красу природи рідного села. Любив малювати гори, ліси, потічки на піску, вуглем, а потім олівцем на папері, якими захоплювались як старші, так молоді односельчани.

Коли нагрянула страшна війна і військові примусили селян Жидівсько-го покинути прифронтову лінію, тому було іншого виходу як їхати на схід.

Родина Солинків як і більшість селян Жидівського виїхали у Донецьку область. Унаслідок дуже тяжких матеріальних та природних умов життя більшість виселених лемків повертала в західну Україну ближче до рідної Лемківщини. Родина Солинків опинилась в селі Остап’є на Тернопільщині. У 1950 році Дмитро з братами переїхав до Бережан, де закінчив середню школу та працював в художній майстерні. В 1951 році вступив до Львівсько-

го лісотехнічного інституту і одночасно — в художню студію при Львівському Будинку вчителя. Після успішного закінчення Інституту працював на відповідальних постах у Лісотехнічному інституті, на заводі телеграфної апаратури, науково-технічному об'єднанні РЕМА, а від 1983 р. до виходу на пенсію — директором фабрики картонних виробів. Але то лише одна сторінка його біографії, бо головним в нього було і є — мистецтво, з пензлем не розлучається ні на один день.

Самобутній митець закоханий у чарівну красу Лемківщини малює гори, ліси, ріки, потічки, церкву, хижі, образи святих, портрет людей.

Окрасою іконостасу Лемківської церкви у Львові є образи - Христос Пантокра-

Дмитро Солинко

На художній виставці. Зліва: Леся Зарицька, Марія Янко, Іван Красовський, Дмитро Солинко, Андрій Сухорський, Василь Щерба, Петро Когут.

тор, князь Володимир і княгиня Ольга, слов'янські апостоли — брати Кирило і Мефодій на Лемківщині. Для церкви святої Трійці в Сяноці намалював ікону великомученика Максима Сандовича. В його колекції чимало портретів видатних лемків як Івана Красовського, Федора Гоча та багато інших.

Картини Дмитра Солинка знаходяться в багатьох країнах світу — музеях та приватних колекціях. З мистецтвом нашого земляка мали змогу ознайомитись та милуватись, відвідувати його художні виставки в Україні, Польщі та Словаччині.

Дмитро Солинка — ще і активний громадський діяч. Він один із засновників товариства “Лемківщина” у Львові, “Фундації Дослідження Лемківщини”, активно допомагав у побудові Лемківської церкви у Шевченківському гаю, співавтор книжки “Хто ми лемки”, автор численних статей з лемківської тематики, які друкувались в газетах і журналах Польщі і Сполучених Штатів Америки. Чимало похвальних статей про мистецтво Дмитра Солинка надруковано в різних країнах світу. В ювілейне 75-річчя лемківської організації і друзі щиро бажають Дмитру Солинці щасливого довголіття, здоров'я та нових творчих успіхів на мистецькому полі, бо його картини то не лише частина, але перлина загальноукраїнської культури, мистецтва.

Ярослав Швягла

ГРИГОРІЙ СИДОРІК (до 70-річчя)

В кожному календарі редакція річника вітає наших ювеларів віддаючи належне кожному з них залежно від його активності в лемківському житті, патріотизму, стосунків з людьми, парафіянами нашої церкви і врешті із сусідами, односельчанами, співробітниками на роботі і т.д. Нічого не приховаєш від людського ока і вуха. Люди все про нас знають і оцінюють кожного із нас по заслугах, по наших діях, вчинках.

Керуючись такими критеріями я хочу від імен редакції Лемківського календаря, правління ФДЛ, Церковного комітету Лемківської церкви у Львові та парафіян привітати із славним ювілеєм, 70-річчям від дня народження одного із засновників Фундації, члена Церковного комі-

тету нашої церкви п. Григорія Сидорика.

Доля Григорія в багатьох впадках подібна до життя інших депортованих лемків. Народився Григорій 1 жовтня 1937 р. в с. Гирова біля Дуклі. В 1944 р. багатоденна і страждальна евакуація в “телячниках” в далеку Дніпропетровську обл. В пошуках кращої долі сім'я Сидорика переїжджає в Самбір звідти знову на Схід, в Одеську обл. Не дивлячись на поневіряння, важкі матеріальні, моральні і психічні умови Грицько постійно вчився, шукав можливості відвідувати школу. Бажання вчитися врешті привело Григорія, демобілізованого матроса Чорноморського флоту в стіни Львівського торгово-економічного інституту. Після закінчення навчання інститут направляє Григорія, як кращого випускника, на

Сидорик Г.Д. Серпень 2006

керівну посаду головного інженера консервного заводу на Волині.

Лемківська душа Григорія тужить за краями, родиною і це змушує покинути престижну посаду головного інженера і переїхати в с. Соکیلники, де на той час переселились його батьки і ціле село переселенців. Працював на різних посадах. Але оцінили керівники його організаторський талант, знання, ерудицію і Григорію доручають очолити велике підприємство громадського харчування у Львові яким керував до виходу на пенсію.

З ініціативи Григорія, його активній праці, організаторському таланту в Соکیلниках депортовані з Польщі лемки і не тільки збудували величаву церкву.

Григорій Сидорик користується великою повагою, авторитетом в родині, на роботі у сусідів парафіян в Соکیلниках і Лемківській церкві. Обирався депутатом Соکیلницької селищної ради. Люблять його за скромність, надзвичайну щедрість, доброту, веселу вдачу, співчутливість, готовність завжди прийти на допомогу в біді.

Григорій має чудову дружину, трьох прекрасних доньок, зятів і внуків.

Щастя тобі друже і надалі.

Доброго тобі здоров'я до 100 літ, сімейного щастя!

ВЯЧЕСЛАВ КУЦИНДА (до 60-річчя)

Куцинда Вячеслав Іванович народився 21 лютого 1947 року на Тернопільщині. Історик, архівіст. Батьки родом із Лемківщини (с. Радошиці Сяноцького повіту). Закінчив Львівський державний університет ім. І.Франка у 1975 році. Свою трудову діяльність розпочинав у 1966 році слюсарем Львівського заводу кінескопів. З березня 1986 по грудень 1988 року обіймав посаду завідувача архівним відділом Львівського облвиконкому. З грудня 1988 року обіймає посаду директора Державного архіву Львівської області.

Вячеслав Куцинда

За роки діяльності на архівній ниві п. Куцинда В.І. уміло організовує і активно проводить роботу в науково-дослідницькій сфері архівних установ області. Завдяки його наполегливій праці та розумному керівництву Державний архів Львівської області став визнаною науковою установою в наукових колах Європи та світу в галузі архівної справи, набув високого рейтингу серед зарубіжних архівних та наукових установ, значно зміцнив матеріально-технічну базу, зв'язки з громадськістю та органами виконавчої влади і місцевого самоврядування.

Під його керівництвом в архіві була проведена робота щодо впорядкування величезного масиву документів про переселення громадян відповідно до Угоди між Урядом УРСР і Польським Комітетом національного визволення від 09.09.1944 року (протягом 1944-1946 рр. з Польщі на Україну було переселено більше 496 тис. чоловік), та організовано видачу довідок соціально-правового характеру про переселення громадян (понад 70 тис. довідок), які сприяли значному покращенню матеріального становища переселених громадян, в тому числі, і з Лемківщини.

З ініціативи та за участю п. Куцинди В.І. написано ряд наукових праць, статей, публікацій, посібників та методичних розробок, серед них: довідник з адміністративно-територіального поділу області, методичний посібник з ведення діловодства в сільських та селищних радах; путівник по фондах КПУ Львівської області (2001 р.), "Державний архів

Львівської області; доповнення до путівника” (1988 р.), розроблено іменні картотеки про переселення громадян та громадян України, які були примусово вивезені на роботи до Австрії і Німеччини (1941-1944 рр.) - автор статей з архівної проблематики в галузевій періодиці.

За високі досягнення в сфері архівознавства, п. Куцинда В.І. неодноразово відзначався почесними грамотами, цінними подарунками Головного архівного Управління при Кабінеті Міністрів України та Державним комітетом архівів України, нагороджений іменним годинником від Президента України. У травні 2002 року за вагомі досягнення у праці, активну участь у прискоренні економічних реформ п.Куцинди В.І. присвоєно почесне звання “Заслужений працівник культури України”.

СЕРДЕЧНО ПОЗДОРОВЛЯЄМО!

**Правління і члени Фундації дослідження Лемківщини,
редколегія “Лемківського календаря 2007” та
Комітет лемківської церкви святих Володимира і Ольги
вітають наших друзів:**

З нагоди 80-річчя **Івана МАЙЧИКА** народ. 7 грудня 1927 в с. Одрехова Сяніцького повіту, композитора;

З нагоди 75-річчя **Марію ПАРИЛО**, народилася в с. Котань Ясельського повіту, заст. голови правління Товариства “Лемківщина” в Калуші.

З нагоди 70-річчя **Федора ЛАБИКА** нар. 20 березня 1937 р. в с. Святкова Велика Ясельського повіту, голову товариства “Лемківщина” в Калуші, Івано-Франківської області.

**Зичимо дорогим Ювілярам відмінного здоров’я,
особистого щастя, натхнення у праці і творчості —
НА МНОГАЯ ЛІТА!**

ВАСИЛЬ АНТОНІВ

(до 70-ліття від дня народження)

Він є один з найвідоміших хірургів на пострадянському просторі, заслужений діяч науки Російської Федерації.

Василь Антонів народився 24 грудня 1936 р. в селі Ославиця Сян-іцького повіту у великій багатодітній сім'ї. Весною 1946 р. польське військо за день до Провідної неділі, не без допомоги радянських енкаведистів, протягом двох годин вигнали людей з рідної землі, а село спалили. Так, він, в десятирічному віці разом з батьками польською владою був депортований в Україну, на Тернопільщину. Середню школу закінчив в 1957 р. і поступив вчитися в Тернопільський медичний інститут. Після його закінчення працював лікарем оториноларингологом в місті Краснодоні Луганської області. З 1967 до 1969 рр. навчався в аспірантурі при Московському НДІ вуха, горла, носа і захистив кандидатську дисертацію. З 1970 до 1991 рр. — асистент, доцент, професор кафедри оториноларин-

Антонів Василь Федорович

гології Центрального інституту удосконалення лікарів. В 1991 р. на конкурсній основі вибраний на посаду завідувача кафедри оториноларингології РУДН.

На сьогодні Василь Антонів, академік Міжнародної академії оториноларингології і хірургії голови та шиї, доктор медичних наук, професор; генеральний директор Російського науково-клінічного центру оториноларингології в Москві, є членом управи Світової федерації українських лікарських товариств (СФУЛТ), автор понад 200 наукових праць, серед яких 7 монографій, 2 з них видавались в США, по одній — в Україні та Монголії, має авторські свідоцтва, патенти. Під його керівництвом захищено 40 кандидатських і 10 докторських дисертацій.

В 1988 р. Василь Антонів став головою товариства української культури “Славутич” у Москві, членом лемківської громади Тернопільщини. Брав участь у роботі Світового конгресу Лемків у Львові та IV Всесвітнього форуму українців у Києві. Він часто публікує ґрунтовні праці, присвячені проблемам українського державотворення, захисту української мови та болючим проблемам рідної Лемківщини.

Він, напевно, для нас є Божою милості хірург, або найліпший лемко на землі.

Уся Лемківська громада Львівщини, Тернопільщини та всієї України щиро бажають шановному Ювілярові щасливого довголіття.

НА ЛІТЕРАТУРНІЙ НИВІ

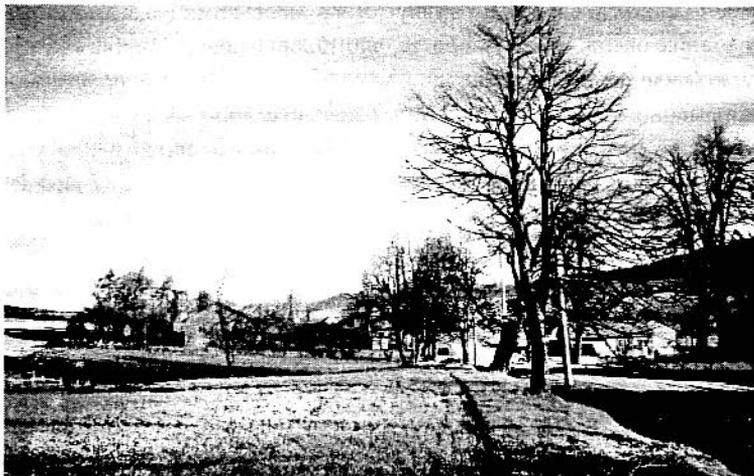
Іван Красовський

ЗБІЙНИЦЬКИЙ ОТАМАН АНДРІЙ САВКА

Андрій Савка (1619-1654) — найвизначніший ватажок визвольного збійницького руху на нинішній Лемківщині в середині XVII ст., як складової частини визвольної війни Українського народу під проводом Богдана Хмельницького.

А. Савка, разом з керівниками визвольного руху обох схилів Західних Карпат ще у 1647 р. розпочав активну підготовку загального селянського повстання, яке досягло свого найвищого рівня у 1651 році.

В оповіданнях Івана Красовського, які (крім оповідання “Віч-па-віч зі смертю”, “Наша культура” (Варшава), 5, 1967) друкувались в газеті “Життя і слово” (Канада) розповідається про діяльність відважних лемківських збійників та їх ватажка Андрія Савки.

Лемківщина. Ждіння. 2001 р. В цих околицях діяв у XVII ст. збійницький загін А. Савки. Фото А. Товпаши.

ГІРКА СЛУЖБА

Чудовий край Лемківщина. Один історик, описуючи цей чарівний закуток, цілком слушно ствердив, що тільки Гомер зумів би змалювати красу, яку скривають Карпати. Край повний задушевного ліризму, тонкої поезії.

На узліссі, серед поляни стояли два розлогі дуби, віку яких ніхто не міг би визначити. Непохитні сторожі були свідками багатьох таємниць. І лишень іноді, під шум вітру, можна було нишком почути їх тиху розмову. Дуби розповідали про Андрія Савку — славного ватажка лемківських народних збійників. Розповідь ця сягала в глибину віків і починалася з літа 1645 року...

Верхи Лемківського Бескиду першими зустріли сонце. Поступову у ранішньому тумані сховалися гори. Лише де-не-де пробивалися слабкі сонячні промені, переливаючись різними барвами в краплинах роси. По стовбурі високого дуба поважно проходжувався дятел і так наполегливо сповідав своїм стуканням про настання ранку, що далеко чути було відгомін. Зпоміж коренів дуба несміливо виглянуло мишеня. В дуплі показалася головка безжурної білочки. Веселим, різноголосим хором защебетали пташенята. Ліс пробудився.

Поволі розійшовся туман. Золоті промені сонця заглянули в долину, де розкинулося невеличке лемківське село Зборів. Дерев'яні хатини, здавалось, навмисне сховалися в зелені, не насмілюючись показувати власну бідність. Тільки лай собак, що змішувався з людськими голосами і беканням голодних овець, свідчив про те, що долина повна життя. На краю села усміхався до сонця великий панський двір. За ним простягалися широкі поміщицькі лани, а далі вузьенькі нивки селян.

Сонце вже високо піднялося над обрієм і немилосерно пекло спину селянок, які жали панське жито. Їхні мозолисті долоні, з яких вже й не змивалася земля, стискали серпи. Десь збоку заплакало немовля. Ще молода, з чорними запаленими очима селянка кинулась до дитяти.

— А, а, спий, моє мацюпке ...

Над дитиною, обгорненою домашньою плахтою схилилася стурбована мати. Тихо полилася сумна мелодія пісні:

Ой верше, мій верше,
Мій зелений верше,
Юж мі так не буде,
Юж мі так не буде,
Як мі було перше.

Пісню підхопили і інші жінки. Дитина заснула.

Раптом, мов з-під землі, з'явився на коні лютий наглядяч.

— Ану, швидше, псякрев ... — і свиснула нагайка.

— Йой, та помилуйте, — просила молода мати.

На щастя кріпачок, увагу наглядяча притягнула інша подія. Він повернув коня і пігнався на дорогу.

З лісу, попри лан, поверталася отара овець. Заганяв її шістнадцятирічний пастух Андрій. Він вже п'ять років служив у зборівського поміщика, який забрав його після смерті батька. Матері зовсім не пам'ятав, її передчасно панські посіпаки загнали у могилу. Постійні знущання над Андрієм не позначилися на його здоров'ї. Ріс дужим, виносливим, трохи впертим, але з добрим серцем. Ніхто не бачив, щоб коли плакав Андрій. Мовчазно зносив побої та насмішки. “Ще прийде час на відплату” — потішав себе в гірких хвиликах.

Сьогодні Андрій не випадково був зажурений. Адже вовк поволік найкраще ягня. І хоч Андрій відбив його у вовка, було вже пізно. Оце ніс він до двору неживе ягня.

Незчувся Андрій, як щось важке і боляче впало на його плечі.

— Ах, розбійнику, ти навмисне нищиш хазяйське добро, — лютував наглядяч, — швидше женіть його до пана!

Зі сторони поміщицького двору почулися голоси. Купка людей про щось сперечалася. Нараз все стихло.

— За велінням нашого милостивого пана належить п'ятдесят ударів.

Серед подвір'я, прив'язаний до дубової колоди, лежав Андрій. Він важко дихав. На голій його спині перехрещувалися численні смуги, з яких стікала кров.

— Двадцять сім, двадцять вісім ...

Два панські гайдуки повільно відраховували важкі удари, поливали Андрія водою і били ще.

— Бідний Андрій. І завіщо його так жорстоко покарано, — шептали с жінки-селянки.

Довго лежав Андрій у вогкій землянці. Боліло все тіло. Підвівся, відкрив дерев'яні дверцята. Надворі була ніч. Десь у селі заспівав півень, за ним другий, третій ... Загавкала собака. Андрій вийшов на двір, трохи постояв, дихаючи свіжим гірським повітрям. Оглянувся. “Можна починати” — подумав. Було тихо.

Нараз у небо знялися вогнені язики. Горіло поміщицьке господарство. Навкруги знявся галас, безладно бігали перелякані панські слуги, челядь, нашттовхуючись одне не одного.

Гемрява ночі оберегла Андрія від людських очей. Він, не поспішаючи, подався у глибину карпатських гір.

“Це за моє горе, за матір, за няня, за вшитких лемків. Але то лем початок. Настав час відплати”, стиха міркував Андрій, скрившись за горою в лісовій гущавині.

За ним ще довго палахкотіло небо.

НАСТАВ ЧАС ВІДПЛАТИ

На невеликому горбі розкинулось містечко Риманів, оточене лемківськими селами. На віддалі п'яти кілометрів на південь простяглося Дошно, далі Королик, Дальова. З протилежного боку на рівнині виднівся Вороблик. Містечко нічим, крім ярмарків, не славилось. Навколо просторої площі розположені були обшарпані єврейські крамнички.

По шляху Сянік-Коросню, що стелився через Риманів, скрипіли дерев'яні вози. З усіх кінців стікалися на ярмарок валки лемківських селян і зливалися у єдиний, незчислений людський потік на площі міста. Але сьогоднішній ярмарок відрізнявся від попередніх. Селяни байдуже споглядали на ятки з товарами і не звертали особливої уваги на викрики купців-євреїв.

В напівтемній корчмі, за дерев'яним столом сиділи на лаві два куми з Дошна: Фецько Коваль і Онуфер Храпцьо. Корчмар Лейба Вольф, в засмаленому старому халаті, швидко бігав навколо стола.

— Та випийте іще, — запрошував.

Куми пропивали продані телята.

— Давай Лейбо, адже все одно скоро прийде Хмельницький і тобі буде пшик. — Ха, ха, але ж ти дурний, куме, — сміявся Храпцьо з сусіда, — та як Лейба вгостить Хмельницького своєю смердюхою, то гетьман зробить його особистим шинкарем ...

Нарешті, взявшись погід руки, куми покинули корчму.

— Вапно, синька, чоботи, булки — неслоь по площі.

Група людей про щось сперечалась. Туди попрямували два куми.

— Що ж таке?

— Селяни з Вислока разом зі збійниками напали на замок, пов'язали сторожу і визволили вісьмох ув'язнених збійників ...

— Шкода, що мене там не було, — загорлав, кинувши шапкою об землю, Фецько Коваль, — я б їм дав оцим панам.

— А в Сяноці теж збійники напали на замок і визволили побратимів...

Увагу селян відвернув старенький лірник — жебрак. Його інструмент вигравав українську думу. Музикант співав про волю, яка потрібна людині, мов ясне сонечко, хвалив батька Хмеля. Довго слухав народ.

— Розтупись!

— Гарники...

Але раніш, ніж озброєні гарники пробралися до гурту, гірник зник.

Тільки й те говорили люди, що про Хмельницького, про волю, про лемківських збійників та їх отамана Андрія Савку.

Пізно ввечером опустіла площа.

Вже було далеко за північ, але пан Баницький не міг заснути. Кошмарні привиди вперто переслідували його. Наче бачить: гроші захопані увечері під подушку, палають яскраво червоним полум'ям, що облікає йому лице, шию. Але це не куски золота. Це горять ненавистю страшні чорні очі. Поміщик пізнав очі Савки...

— Рятуйте, — не своїм голосом закричав він.

Жахливий образ зник. Поміщик тремтів усім тілом. Холодні краплини поту спливали з його лоба.

“Яке щастя, що це був лише сон”... Пан Баницький кілька разів пройшовся через спальню.

“Може побудити та покликати прислугу... Але ж ні, — засміявся насилу. — Чому ж оце я надаремно лякаюсь”.

Тремтячими руками поправив він ліжку і ліг, намагаючись заснути. Але сон покинув його.

Раптом загавкав собака. Панові Баницькому почулися у подвір'ї чужі голоси. “Збійники”, блискавично пронеслася думка. Охоплений відчаєм, поміщик пригорнув до голих волохатих грудей мішок з грішми і плутаючись у незграбній, довгій нічній сорочці, вибіг у темні сіни. Несподівано, мов з-під землі, перед ним появилася висока постать зі смолоскипом.

— Хрестися, негіднику...

Бліді промені освітили лице гостя.

Поміщик здригнувся, зблід. Мішок випав йому з рук, задзвеніли монети.

Пізнав Савку.

Знадвору вийшли ще два збійники. Це були Сидір Дудка з Лосього і Іван Сидорчак з Королика.

— Заберіть гроші. Завтра роздасте їх селянам, — наказав Савка. — З ясненьоможним сам справляюся, — додав по хвилі.

Незабаром згоріли поміщицькі двори в Ропі, Глиннику, Жельцях, Рогах, Одрехові. Збійники мстилися за народні кривди.

ІМЕНЕМ ЗАКОНУ

Зима на переломі 1650 року, як ніколи давала себе взнаки. Недаром говорили лемки, що вона чомусь сердиться і зловживає своєю владою. Карпати спочивали під грубою верствою снігу. Світло, що прорізувалося через маленькі віконні шибки підказувало нічному мандрівнику, що поблизу село. Вже кілька днів не стихала завірюха, немилосердно лютував місяць лютий.

Світало. Неохоче вийшов з хати старий Яцко. Адже треба нагодувати корову. Заскрипів дерев'яний засув і відкрились двері стодоли сусіда. З оберемком соломи показався згорблений Штефан.

— Ей, нанашку...

— Што таке...

— Та докаль буде тота зима?

— А фрас би ей зожер...

Дальші слова губились у шумі завірюхи і сусіди, кивнувши один одному "будте здорови", взялись за роботу.

— А посмотрте, нанашку, там за селом, здає мі ся блудять якиси люди...

— Што, што?

— Там під лісом...

Але Штефан нічого не розумів і з пересердя махнув рукою.

— Хочє ся їх швендляти в таку завереху. Парібки... Лем на них доброго кня, — мимрив під носом Яцко.

Закрутило снігом, господар чимдуж почвалав до хати. Через деякий час дочка Настя вперто твердила, що чула стрілянину, але Яцко не вірив.

— Штоси ті ся причуло.

Загін збійників, яким керували Савка і Чепець здійснював важку переправу. Перевтомлені хлопці ледве витягали ноги з глибокого снігу. Нараз під селом їх несподівано оточив військовий розділ Новаторзького старости. Почалася нерівна битва. Хоч збійники боролись відчайдушно, але їхні сили поступово підупадали. Не вистачало пороху. Від ворожих куль загинув Тимко Болоняр та Андрій Смоляк. Противники не переставали наступати.

— Ох... — тихо застогнав Савка, хапаючись за ногу.

— Ранений? — Чепець миттю підбіг до друга. Але в ту ж хвилину зо два десятки піхотинців накинулись на ватажків...

Близько три місяці в ноторзькій тюрмі терпіли страшні тортури Савка і Чепець, але не видали товаришів. Їх було засуджено до страти. Місцеві власті очікували погідняної весняної неділі, щоб виконання вироку над “небезпечними розбійниками” відбулося в присутності якнайбільшої кількості народу. На міській площі поставлено дві дерев’яні шибениці.

Новаторзький староста Здановський відпочивав після сніданку. Події останнього часу, зокрема невдачі шляхти в боротьбі з повстанцями Хмельницького, сильно непокоїли старосту. А тут ще неприємні новини з навколишніх околиць. Русини, намовлені через агентів Хмельницького, чекали сигналу, щоб піднятися на боротьбу. Неменше турбувало старосту те, що на стороні козаків знайшлися і польські селяни, яких вперто підбурює до виступу проти шляхти якийсь Костка Наперський ...

Староста затягався пахучим тютюновим димом та пильно споглядав на дорогу. До двору прямувала особа у формі королівського офіцера.

— Хто б це міг бути ... і за чим? — снувалося в голові старости.

— Дзень добри! — привітався прибулий.

— Я полковник його королівської моєцї, — відрекомендувавшись, показав старості грамоту з великою королівською печаттю.

— Чим можу служити такому високому гостю? — з явним неспокоєм запитав староста.

— Король в небезпечі. Навала Хмельницького може загубити нас ...

— А чим спокійно у ваших горах? — спитав гість.

— Гм, я б не сказав. Народ тут запальний і рішучий, а ще ці розбійники...

— Є в горах розбійники?

— Є, — розтягуючи, ствердив староста, — завтра будемо вішати двох отаманів — русинів. Ви, очевидно, теж захочете бути свідком цікавого видовища?

— Так. А чи не можна перед стратою, хоч би сьогодні, побачити розбійників? — ніби мимохідь кинув офіцер.

— Добре, — згодився староста.

До начальника тюрми загостив староста та королівський полковник. Після короткої розмови вартові привели до гостей двох дужих парубків у кайданах.

— Чи не можна зняти з них залізо на час розмови? — запропонував полковник.

Кайдани були зняті. Полковник пильно споглядав на Савку і Чепця.

— От таких би легенів на службу королеві, — здавалось байдуже зазначив він. Начальник тюрми повернув голову в сторону розгубленого старости.

— Ви жартуєте, пане полковнику ...

— Я думаю, що ці люди, з вдячністю за життя, готові будуть віддати голови за короля. Чи не правда? — Тут полковник повернувся до Савки і Чепця, що стояли похмурі і мовчазні.

Наполегливість королівського полковника змінила плани міських властей. Підписаний протокол стверджував, що Савка і Чепець передаються в розпорядження короля.

Місто залишилось позаду. Впереді кам'яниста земля, далі ліси.

— Ви мої піддані і не смійте навіть думати про втечу ... Я вже чув про деяких відважних отаманів, — продовжував полковник, весело споглядаючи на Савку і Чепця. — І саме тому твердо вирішив вирвати вас з рук ката.

Ватажки вдячно споглядали на рятівника.

— Але, знайте, не для короля я визволив вас, — вів далі полковник. — Ідіть у гори та читайте русинам оці відозви, організуйте народ — закінчив він, витягаючи з глибокої кишені кілька складних аркушів паперу та подав їх Савці.

“Відозва Богдана Хмельницького до селян” повільно прочитав отаман. На його лиці заграла усмішка, очі заіскрились від радості. Однак це була коротка мить. І на полковника упав здивований, похмурий погляд Савки.

— Я не розумію вас, пане.

Полковник усміхнувся.

— Все це так, хлопці. Нам слід підняти народ Прикарпаття для спільної боротьби проти шляхти. Ми підемо на Краків!

Савка і Чепець здивовано переглянулися. Полковник відгадав причину їх здивування.

— Я не полковник. Я — Костка Наперський...

Побратими розійшлися. Савка і Чепець подалися в гірські лемківські села, а Костка в поблизькі села з польським населенням.

НА ЧОРШТИН

Дерев'яна церковця в Ганьчові була повна народу. З лиця старенького отця Гарасима падали на фелон краплини поту. Позіхали бабусі. Нарешті служба закінчилася.

Перший вийшов з церкви високий з каштановим волоссям парубок і зупинився під розлогою липою.

— Слухайте новину, — звернувся він до народу. Урочистий голос промовця ледь тремтів. Селяни оточили з усіх боків незнайомця.

— Універсал Богдана Хмельницького до селян Прикарпаття, — почав він повільно розгортати аркуш.

— Та це ж Савка! — понеслось серед народу. Ще мить і запанував спокій. Селяни зосереджено слухали звернення великого українського полководця, який закликав до боротьби з польською шляхтою. Із сотень грудей вирвалися схвильовані вигуки і понеслися в далечінь.

— За волю!

Савка декілька разів підіймав руку, намагаючись втихомирити людське море, але це йому не вдалося.

— Слухайте ж мене... Повільно стихали голоси.

— Учора повстанці разом з Косткою Наперським захопили — замок у Чорштині. Там збираються селяни, щоб вирушати на Краків.

— Хай живе воля! І ми підемо на Краків.

Увечері більш як сотня селян вирушила в напрямку Чорштина. Обережно, вузенькими лісовими стежками, пробіралися через лісні хащі. Зрідка давав розпорядження Савка. Удосвіта лягли відпочити.

До повстанців час від часу вливалися нові мешканці навколишніх сіл. Вони несли торбини з харчами. Озброєні в коси, вили, сокири, лопати, були повні рішучої енергії. Савка розподілив селян на десять загонів по півсотні. Їх очолили загонові.

Ішли повільно. Попереду колони прямував отаман Савка, а поруч сімде-

сятирічний Яцко Федак. Хоч знемагали трохи ноги, лице Яцка сяяло молодечим запалом.

— Я їм покажу, — помахував Яцко вилами.

І селяни, і отаман відносилися з повагою до Яцка. Савка уважно вислуховував та виконував його цінні поради. Яцко виявився чудовим провідником, він добре знав гірські переходи.

На третій день, над річкою Прутом, показався Чорштинський замок. Але що це за знак? В погідний ранок замок огортав білий дим. Чутно було стрілянину. Нарада загонових постановила вислати туди розвідників. Обрано трьох найдужчих.

— І я піду, — наполягав Яцко. Погодилися. Незабаром розвідники повернулися.

— Швидше, братці. Замок облягають вороги. Дорога кожна хвилина...

Тимчасом горства повстанців з Наперським завзято відбивала атаки шістдесяти кіннотників і десятків драгунів, присланих королівським єпископом Гембіцьким. Противники сподівалися взяти замок без зусиль, але прорахувалися. Більше десятка кіннотників і драгунів лежали без життя, інші корчилися в передсмертній агонії. Не зважаючи на втрати, противник звужував кільце облоги. Вороги вдерлися через перші ворота.

— Здавайтеся, або всім смерть!

— Не здамось, а переможемо, — відповідали повстанці, хоч становище їх було критичним.

несподівано, немов грім серед ясного неба, пролунав поблизу голос Савки:

— За мною! Бийте негідників!

Гнані ненавистю і жаждою помсти, селяни завзято кололи ворогів косами, вилами, рубали сокирами. Зойки ранених змішались з тріумфальними окликами селян. Кіннотники і драгуни наперебій тікали з поля бою. Селяни святкували перемогу. Жінки і дівчата поралися біля ранених, Наперський обіймався з Савкою, дякував за допомогу.

— Ведіть нас на Краків, — наполягали селяни.

— Ще не пора, — відізався Наперський. — У нас немає зброї. Післанці за зброєю повернуться аж через три-чотири дні. Непідготовлені до повстання польські селяни. Їм відомо, що початок підходу на Краків призначено на 24 червня, через шість днів. Для великої кількості людей не вистачить харчів ... Вам слід повернутися в гори і чекати сигналу до загального походу ...

— А як це нам буде відомо?

— Якщо вночі горітиме смолоскип на замковій башті, а днем там буде поміщено великий зелений вінок, негайно прибувайте.

Селяни розійшлися. Для оборони замку залишили всього 50 повстанців на чолі з Наперським. Подався в гори і Савка.

Лютий мов сич накинувся єпископ Гембіцький на офіцерів, учасників спеціальної воєнної наради.

— Яка ганьба! Нікчемні хлопи щент розбили шляхетське військо...

На другий день велика хмара чорного гайвороння супроводжувала півтисячне військо єпископа, що прямувало на Чорштин. З Любовлі підходили півтори сотні піхотинців з чотирьома гарматами.

Два дні героїчно відбивалися повстанці і примусили противника відступити. Єпископ поспішно вислав на допомогу ще шістдесят кіннотників з полковником Яроцьким, який взяв на себе загальне командування облогою замку. Додатково прибули дві сотні мушинських і любовельських гарників.

Облога затяглася. Не вистачало куль, але повстанці використовували цвяхи, олово, лили на противника гарячу смолу і воду. Був поданий сигнал тривоги. В напрямку Чорштина вирушили селяни з околиць Коросна і Сянока. Поспішали на допомогу повстанцям чеські, словацькі і угорські селяни.

Противники нервувалися. В замок проникло кілька мушинських гарників, переодягнених за селян. Хитро, щоб не видати себе, вони сіяли серед повстанців паніку, дезорганізували оборону.

24 червня Чорштин впав. Допомога з боку селян спізнилася. Горіли Карпатські ліси і села.

В ТИХУ НІЧ

Вечоріло. Здавалось, що в той теплий травневий вечір вся навколишня природа оспівувала славні подвиги синів Карпат. Гуділи столітні дуби, шепотіли смереки, шуміла гірська річка. Білолиций місяць не втерпів, щоб не заглянути на лісову галявину, де зібрався гурток молодих чоловіків. Це були збійники. Серед них, на грубому пеньку, підперши голову рукою, сидів отаман Савка, та роздумував над планом чергового наскоку на шляхетський двір у Велиславі.* Хтось з хлопців, що, очевидно, зовсім недавно попрощався з милою дівчиною, затягнув співанку:

Ей, овце мої овце
Ей, най вас пасе, хто хде,
Ей, я вас пасав не буду,
Ей, за шугая піду ...

Савка піднявся. До нього швидко прямував Іван Шевчик, що вів за руку босого хлопчину років десять. Виглянув місяць і освітив личко хлопчика, на якому Савка прочитав глибокий смуток.

— Що сталося?

Хлопчик підняв заплакані оченята на Савку. Добродушна, але строга усмішка, два новенькі мушкети за пасом, високий ріст — все те підказувало хлопчикові, що він стоїть перед отаманом збійницького загону. Обтерши рукавом сорочки сльози, хлопчина почав розказувати ...

Він, Павлик, побіг сьогодні разом з сестрою Оленкою під ліс збирати квіти. В той час, коли Оленка плела віночок, він пігнався за метеликом. “Павлику, ... Павлику!” почув нараз жалібний голос сестри. Коли прибіг, то побачив, що син велиславського поміщика Ясьо, який несподівано напав на Оленку, крутив її руки за спину. Оленку уже покидали сили, з розбитої губи текла кров.

“Я, — продовжував Павлик, — кинувся на Яся, кусаючи йому руки. Але озвірілий панич відштовхнув мене ... Тоді надбігли панські гайдуки. Як скажені собаки накинулись вони на Оленку, зв’язали їй руки та поволокли з собою ...”

Шляхтичі навіть старого Марка не допустили до дочки, а поспішно засудили її на смерть, як чарівницю, що, мовляв, хотіла заманити Яся в ліс з метою видати його збійникам ...

Довго ніхто не переривав мовчанки. Савка пригадав собі цю сільську красуню-сироту. Вісім років тому панські посіпаки так побили її матір, що вона через кілька днів померла. Залишився дворічний Павлик і одинадцятирічна Оленка. Марко від світанку до ночі гнув спину на панських маєтках, виховуючи дітей — єдину надію і потіху на старі роки. Оленка була для Марка справжнім щастям. Вона як дві каплини води нагадувала матір. Своїм дзвінким голоском і ніжною ласкою Оленка розвіювала батькову тугу.

— Ось, що, хлопці, — перебив мовчанку Савка, — негайно всім зібратись. Ми визволимо Оленку.

Не пройшло і півгодини, як поляна опустіла. Загін збійників, спускаючись крутою стежкою в напрямку Велислави, зник у лісовій гушавині ...

Тієї ночі панська сторожа і незчулася, як під огорожу непомітно підкралася група збійників. Дужі збійницькі руки миттю пов'язали панських слуг.

Савка разом з Михасем Поповичем і Іваном з Розтік подалися до двору. В одній з панських палат блимнуло світло. Під напором збійників двері подались. Серед кімнати стояв, тримаючись за кінець стола, блідий поміщик.

— Де Оленка, кате? — скрикнув Савка, витягаючи шаблю.

Поміщик, що перед кількома годинами вважав себе всесильним і засудив на смерть Оленку, на цей раз не витримав. Він різким рухом поклав руку на серце і поволі осунувся на підлогу.

Підбіг Савка, але поміщик уже не жив. Ліжко Яся пустувало. Савка поглянув на вікна: вікно було відкрите.

В темному, вогкому льосі сиділа Оленка. Вона не засинала. Думка про близьку і страшну смерть мучила її.

Заскрипів засув, хтось раптово відкрив двері. Свіже, весняне повітря заповнило льох, дихати стало легше. Почувши своє ім'я, Оленка підняла очі. До неї підійшли два незнайомі чоловіки зі смолоскипом, що кидав бліденькі промені світла в куток, де сиділа ув'язнена.

— Хто ви будете? — тихо спитала.

— Ми прийшли визволити тебе.

Перед Оленкою стояли народні месники — збійники Іван Шевчик і Гушак з Ястрабя.

На подвір'ї Семен Ковалів з Яношем держали чотири осідлані панські коні.

— Я завезу Оленку в безпечне місце над Тису. Там моя мати, — обізвався Янош.

Світало. Через гірський хребет, що розділяв Річ Посполиту та Угорщину, непомітно прокрались чотири вершники та сховалися за перевалом. На маленькій лісовій полянці вони зупинились.

— Що ж, прощайте, дорогі, — звернувся отаман до Оленки і Яноша, — щасливої дороги!

Група поділилась. Янош з Оленкою поскакали вниз. Савка і Михась ще довго стояли, дивлячись їм в слід.

— До побачення! — почули вони голос Оленки і Яноша.

— “До побачення” — прокотилася луна по Верховині.

ВІЧ-НА-ВІЧ ЗІ СМЕРТЮ

Над Карпатами низько повисли осінні хмари. Древа стояли голі й похмурі, лише ялиці пишалися своїми зеленими шатами. Захриплим кряканням зрідка перекликалися ворони. Падав дрібний дощ.

Вулицею сільського села, сповитого холодним туманом, шкандибав гада років п'ятдесяти та молодша від нього селянка. Він ступав широким, впевненим кроком, вона підтримуючи спідницю, намагалася не відставати.

— Видите, кумцю, як то боженько дає. Вчора жив человек, а гнеска юж го неє.

— Што зробити. Люди повідають, же єст єдина правда на сьвіті — смерт. Она не виберат, хто богач, а хто бідний. Вшитких єднако любит ...

Так розмовляли між собою Семен Дзюбак і його сусідка Параска, простуючи на похорон односельчанина Юрка Повханича.

З-за дерев показалася дерев'яна, під солом'яним дахом хижа Повханичів.

Мешкальну її частину складали дві кімнати: одна простора — “курна”, друга менша — “ізба”.

Сьогодні у Повханичів зібралася чимало людей, заповнюючи велику кімнату, посеред якої, на застеленій лаві лежав небіжчик. Прибулі, як могли, потішали Ярину. Близько сорока років в згоді, хоч і без достатків, прожила вона з Юрком. Сина Михайла оженили в сусідньому селі. Сподівався Юрко справити весілля дочці Марусі, та вийшло інакше. Трудився від світанку до ночі, аж поки не захворів. Ярина п'явки ставила на спину, ворожка поїла старого якимсь зіллям, але не помогло. Сьогодні в останню дорогу його вряждали дружина, донька, син, невістка. Плакали рідні і знайомі.

За селом почулася стрілянина. І хоч мешканці гір, звикли до неспокоїного життя, ця подія їх насторожила.

— Деси зас гарники напали на збійників.

— Ківко то люда за дармо пропадат ...

Поступово стрілянина припинилася.

Через мокрі шиби було видно, як городами наближаються двоє. Один високий, поставний. Його супутник, видно дуже стомлений, кульгав поруч. Високий стискав у правій руці пістоля — лівою підтримував товариша.

— Це збійники, — відізвалося в хаті кілька голосів. Заскрипіли вхідні двері. Назустріч незнайомим вийшла господиня.

— Хто ви будете? — спитала.

— Збійники. На нас гарники напали ... Тут ще побратим ранений ... Роздумувати не було часу. Ярина запросила прибулих пройти через сіни до ізби, де не було чужих людей.

— Сьогодні похорони мого мужа ... Збійники зняли шапки. До кімнати увійшли Маруся і Михайло. Оглянули прострілену ногу. З глибокої рани капала кров. Добре, що куля не зачепила кістки. Маруся промила рану, прополоскала горілкою та перев'язала чистою шматинкою. Хворому стало легше.

— А тепер поїжте і відпочиньте. Може дасть Бог, мине біда нашу хижку ...

Лише через кілька місяців селяни довідалися, що їх гостями були збійницький отаман Андрій Савка і його побратим Федір Сенчак.

Тим часом під хатою зупинився дерев'яний селянський віз. Савка вихопив пістоль.

— Приїхав священик, — заспокоїла гостя Ярина.

Слідом за господинею до сіней попрямував і Савка, ховаючи під гуньку пістоля. Вони привіталися зі стареньким парохом Онуфрієм.

— Ой, як на біду захворів дяк. Як же дам собі раду, — бідкався він.

— Радо допоможу вам, — обізвався Савка. — Колись співав у церкві.

Савка був задоволений таким поворотом справи. Це відверне від нього увагу допитливих селян. Та й на випадок зустрічі з гарниками не дійде до сутички. Адже, навряд, чи комусь би прийшло на думку, що в ролі дяка виступає збійницький отаман. "От, — думав Савка, — слід би попередити господиню, щоб заховали побратима. Аби лиш до ночі". Він вправно допоміг священикові одягнути епітрахіль та ризи, потім роздув вогонь у кадильниці.

Та лихо не забарилося. Група озброєних гарників, слідом за збійниками, вдерлася в село. Але втікачі наче канули у воду. Розлючені невдачею озброєні охоронці шляхти кидалися від хати до хати, різали мішки з зерном, навіть перини. Десь на сусідньому подвір'ї почувся дитячий вереск.

— Гарники!

У хаті Повханичів запанувала мертва тиша. Селяни вже знали, що в малій кімнаті за стіною знаходиться два збійники. Один з них хворий. Що діяти? Адже небезпека загрожує не лише збійникам.

— Я вам повім, що зробити, — заговорив дід Микола, який завжди любив давати іншим поради. — Бертено небіжчика. Ти, Марусю, дай ищи єдин обрус. А тепер запахайте небіжчика в непалений пец. А ти, Марусю, закрій пец і запаль на припічку. На місце гмерця положте раненого збійника, а другий няй тимчасом втече ...

Початково така порада була сприйнята як святотатство. Але іншого виходу не було — довелося робити так, як радив старий Микола.

— Лежи тихо, — наказали хлопці Сенчаку, укладаючи його на лаву. Збійник притакнув головою. Він зрозумів складність становища.

Залишившись в ізбі, Ярина помітила кров на долівці. Злякалася. Кров може видати збійника. Якраз по хаті походжав півень. — Тю, тю, тю, — позвала.

І Півень довірливо підскаочив до господині. Ще мить і він корчився долі з перерізаним горлом. Ярина кинула конуючого півня саме там, де черво-ніла пляма крові.

В сніях почулися тяжкі кроки чотирьох гарників. На священника і дяка не звернули уваги. Знали, що в цій хаті сьогодні похорони. Через сніи подивилися до малої кімнати.

- Е, господинцю, що це за безпорядок у вас!
- Та не малам часу обскувати го навет.
- Признайтесь, хто чужий приходив до вас?
- Нікого м не виділа чужого ...

Зустріч з гарниками схвилювала Савку. Він наче завмер. “Стріляти? Ні. Це небезпечно. І ми пропали б, і селянам горе. Але що зараз діється з Федором? Як визволити його? ...”

Думки безладно змішалися.

— Підемо, — збудив Савку з задуми голос Онуфрія.

“Благословен Бог наш ...”

І тільки почалася панахида з ізби ввійшли гарники. Вони нерішуче переминалися з ноги на ногу. Робити обшук? Ні, це суперечило б засадам законності. Не можна перешкоджати відправі. Вони пильно вдивлялися в лиця селян. Вглядивши вагання гарників, Савка більш впевнено затягнув. “Со духи праведнихх ...” “Значить Сенчака там немає — його схо-вали, — блискавично майнуло в голові, — може якось врятуємось”.

Панахида підходила до кінця. Парубки підняли Сенчака, щоб покла-сти в домовину. Від гострого болю він мимоволі застогнав. Плач жінок

заглушив голос збійника. І тяжко було зрозуміти: оплакують вони мертвого чи муки живого.

Відкрити домовину несли на кладовище сільські парубки. Слідом, в гурті селян, ступали отець Онуфрій з Савкою. В хаті залишився Михайло Повханич. Так велів дід Микола, який теж не поспішав запрягати коня, щоб відвести священника додому. Мовляв, віз не помащений. Дід довго бурмотів, вовтузився біля воза, щось шукав, перегортаючи соломю.

— Діду, а діду, чи не помічали ви на похоронах чужих людей? — звернувся до нього гарники.

Дід заперечливо похитав головою.

— Нічого, від вас не втечуть ...

Заглянувши у стайню, столоду та на горище, гарники подалися в нижній кінець села. Дід стежив за ними, аж поки не скрилися з очей.

— Михайле!

Удвох вони витягнули небіжчика і занесли на віз. Прикрили соломюю.

— А тепер поїхали ...

Віз покотився в сторону кладовища, розташованого за селом, під лісом.

Процесія прибула на місце. Домовину поставили біля свіжої викопаної ями. І тільки відкрили покривало, а отець Онуфрій підняв кропило, сталося щось неймовірне. Замість мерця у домовині лежав живий Федір Сенчак і допитливо дивився на отця Онуфрія ...

— Свят, свят ... — поспішно перехрестився той, а Савка зворушений і радісний кинувся до побратима, помагаючи його підвестися з домовини.

Поки селяни пояснювали священнику, що сталося, під'їхав дід Микола. Отець Онуфрій заспокоївся. В домовину поклали небіжчика.

Збійники попрощалися з селянами та отцем Онуфрієм і подалися до лісу. В той час, як вони добиралися до скритої в гущавині печери, Онуфрій ще раз проспівав похоронну відправу.

* * *

Над Карпатським краєм відлютувала зима. Горами і долинами поспішала чарівна і щедра весна. Одного вечора сиділа Ярина з дочкою біля столу.

— Добре, що весни дочекались. Тепер дамо собі якось раду.

Думали восени справити весілля. Маруся полюбила Дзюбакового

Стефана. Хоч він був парубок бідний, зате добрий і працьовитий. А без господаря важко.

Відкрилися двері. Хтось увійшов у напівтемну хату. Тьмяне світло каганця не дало змоги розглядіти лице прибулого.

— Добрий вечір.

Щось далеке і неясне згадалося Ярині. Вона напевно десь бачила цю людину, чула її голос. Але де?

— Мамо, та це той збійник, що співав дяком, як няня хоронили!

— Ви здорові?! — аж заплакала Ярина.

— Дякуючи Вам, і я здоровий і мій побратим.

Щойно тепер гість назвав себе, згадав і побратима. Потім витягнув мішок, у якому задзвеніли монети.

— Це Марусине віно ... Бажаю вам щастя, — додав уже з сіней.

Постать Андрія Савки сховали вечірні сутінки.

ОСТАННІЙ БІЙ

Біля “Диявольського каменя” на горі Яворині близько Криниці зібралися збійники. Отаман Савка стояв, опершись на мушкет і споглядав у долину, де, мов на долоні, серед зелених гір, розкинулося лемківські села. Одяг отамана мало чим відрізнявся від інших. Щоправда, на ньому були нові білі вовняні холатші, обрамлені блакитною стрічкою, біла полотняна сорочка, синій лайбик, на плече накинена гунька, з боку до пояса причіплений пістоль. Кілька хлопців приготувало обід, інші чистили зброю, дехто зашивав розірваний одяг.

Отаман заговорив. Його рівний, дзвінкий голос переливався з шумом смерек.

— Браття! Велике горе звалилося на наш край, що його намагаються задушити каральні експедиції. Численні побратими поклали свої голови ... Ми повинні продовжувати боротьбу до перемоги.

— Або загинемо в боротьбі.

Отаман подав план дій на наступну ніч.

— Кіндрат Корнута з двадцятьма хлопцями нападе на панський двір у Північній, Гриць з Кривого поведе хлопців у Барчиці, Іван Шевчук очолить напад на Вільшану. Я з загоном Лабов’ян відправлюся у Чорний потік. Завтра ввечері зустріч у забійниц.

З новою силою палають поміщицькі маєтки в Карпатах. Але збійники були невловимі. Вони появлялись там, де найменше на них сподівалися вороги. Блискавично нападали, здобували перемогу і безслідно зникали. Для подавлення забійницького руху кинено значні військові сили.

В один з жовтневих днів 1654 року добре озброєний відділ спіжської піхоти під керівництвом ротмістра Подолінецького прибув з Нового Сонча в село Каменицю. Довго допитував ротмістр селян про подробиці нападу збійників на панський маєток. Про місце перебування повстанців ротмістр так і нічого не довідався.

Була вже ніч як у вікно хтось легко постукав. Подолінецький насторожений підійшов.

— Пане ротмістру, — почув боязкий жіночий голос, — пустіть будь ласка, я повинна передати вам важливі відомості ...

— Хто ви?! — перервав ротмістр.

— Єльжбета, тутешня черниця.

В хату увійшла струнка, вся в чорному жінка. При білому світлі каганця виглядала мов страшний привид.

— Я розкажу вам де переховуються розбійники ...

Вдосвіта військо облягло печеру у лісі на границі Доброї. Хоч збійники ніяк не сподівалися раптового нападу, вартовий уважно вдивлявся у далечинь. Він помітив кілька чорних крапок, що рухались в напрямку печери. “Хто ж це може бути?” думав Василь Ковалів, легко стукаючи в дверці, що закривали вхід у печеру.

— Вставайте, небезпека!

Кілька піхотинців підсувалося зовсім близько. Василь вистрілив. Один з ворогів похитнувся і впав горілиць на землю. В той же момент Василь почув сильний біль в лівому боці. Вибіг Савка з кількома збійниками, але побратим не жив уже.

— Вогонь! — скомандував Савка.

Почалась стрілянина. Ворог, не зважаючи на поважні втрати, вперто наступав.

— Відступати всім! — наказав отаман і спокійно додав — А я залишусь ...

Савка націлювся до ротмістра. Однак на цей раз схибив. Ротмістр

був лише легко поранений в руку. В рядах ворогів наступило тимчасове замішання.

— Негаймо спасайтесь! — рішуче скомандував Савка.

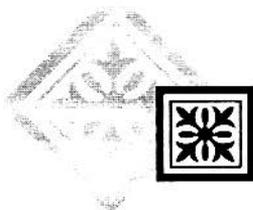
Ворог відступав щораз ближче, а Савка все ще відбивався, даючи своїм товаришам змогу скритися в лісовій гущавині.

Нараз все стихло ...

До печери підбігли піхотинці. Вони побачили шість безжиттєвих тіл збійників. Отамана не знайшли. Він мов крізь землю провалився.

* * *

Така коротка історія про отамана Савку. Як би вміли говорити старенні дуби і сосни, глибокі печери, то вони розповіли б ще багато цікавого про героїчні подвиги славних синів Лемківського Бескиду.

НАШІ ДРУЗИ

АННА ШПАК

Живе у містечку Красне близько Львова дуже цікава, розумна молода жінка Анна Шпак, яка народилася у 1969 р. в лемківській родині з села Репедь на Сяніччині.

Анна працює медсестрою в районній лікарні м. Буська, у вільний час захоплюється поезією, пише вірші.

Дуже жаль, що уже тривалий час Анна прикута до ліжка тяжкою хворобою і терпеливо очікує на складну операцію. Надзвичайно зраділа і з

радості заплакала, коли побачила свої коротенькі віршики в “Лемківському календарі – 2006”. Ми радо вміщуємо наступні вірші Анни Шпак і бажаємо їй швидкого одужання.

*Редколлегія
“Лемківського календаря”*

* * *

Я хочу піснею летіти
Я хочу жить, любити, радіти
У далеч піснею летіти,
бути легенькою, як вітер
На небі зіркою горіти

Я хочу, щоб мене кохали,
троянди білі дарували,
в обіймах лагідно тримали,
уста солодкі цілували.

Я хочу сонечку радіти,
босоніж по траві ходити,
любові іскрою горіти,
бути жаданою на світі.

* * *

Я залишу цей світ знову
повернуся в краї чудові,
де квітами покриті луки,
нема болю там і муки.

Нема там мороку і зло не душить
Там ясне світло проникає в душу.
Там ангели пісні співають
Їм херувими помагають.

Мир панує там і спокій
Там місце душам самотнім
Життєве море не вирує,
Лиш віра в Бога там панує.

Матері

Стоїть старенька мати біля тину
Витирає сльози кінчиком хустини
Сивина покрила вже її скроні.
Від трудів потріскались долоні.

Очі хоч її вже не зрячі,
та дитину ще свою побачить.
І промовлять пересохлі губи:
Ти вернись додому, мій голубе.

Приклоніть коліна і губами
припадуть до рук своєї мами
скажуть слова її ніжні, в них вся сила.
Що колись, вона вам говорила.

Хай бушує буря й свище вітер,
та нема важнішого на світі,
як старенька мати біля тину,
що вигляда з доріг свою дитину.

Лемківщина

Лемківщино, Лемківщино,
мальовничий краю —
з розповідей діда й бабці
я про тебе знаю.

Лемківщино, Лемківщино,
Спогади нетлінні.
Там родилась моя мати,
там моє коріння.

Проживаю я далеко
Від лемківського краю.
Та побачить його зблизька
Всім серцем бажаю.

Чари Карпат

За смерекою смерек
Ген - гора висока.
Плине вода та вирує
у стрімких потоках.

У відлунні між горами
чути звук трембіти,
а над прірвою на скелі
едельвейсу квіти.

Полум'яні пелюстки
розпустила ватра,
і у танці запальнім
кружляють дівчата.

Йде чабан по полонині
і жене отару,
а сопілки голос ніжний
лине попід хмари.

Синові Любомиру

Синочку мій, моя дитино!
 У мене ти один, єдиний,
 Ростила я тебе, плакала,
 Маленьким був - перевивала.
 Любила, пестила, співала,
 У росах вранішніх купала.
 Ім'ям чудовим називала.
 Ти плакав, я також страждала,
 до грудей міцно притискала,
 у щічки ніжно цілувала,
 голівку лагідно ласкала.
 Що знала все тебе навчала.
 Сердилась, потім прощала.
 Молила Господа, благала,
 щоб доля злая обминала.

РОКСОЛАНА МАНЧУР-БАБІЙ

Народилася Роксолана у Львові в 1977 р. Тут вона закінчила середню школу на відмінно і отримала "золоту медаль", а в 2001 році Українську академію друкарства за спеціальністю "журналіст".

З дитинства любила читати і писати вірші. В середній школі вже проявила себе поетом і митцем. Виступала на літературних вечорах присвячених українським поетам та видатним діячам світової літератури.

Роксолана готує збірку своїх віршів більшість з яких присвячена Батьківщині-Лемківщині.

Заходить сонце

Заходить сонце
Стомлене червене
Тим битим шляхом
Лемківських обійсть,
Розпукою людською — життям недолі повне, —
Кинулась біда чорним яструбом птахом!
Із-за Покрова Богородиці.
З образу очей Пресвятої
Сльозою нишком гірко сходить
У німій хатині
Роздерта рана серця матері і сина:
Ятриться біль, і наче вітер-смерч
Женуть, немов худобу, на чужину
Людей, що так кохають Україну.
І юних, і тим, що скоро впаде старість з плеч.
Не жаль, не жаль, на жаль
Лемків-українців чужинцям-депортантам.
Бо замість серця у них — камінь ката,
Натомість душі — у грудях смола —
Впаде великий гріх на їхні чола!
Коли не бояться Бога святого, —
О невідомо їм.
Що значить ревно любити
Вкраїни отчії пороги.
Де ще дитинства по землі ступали босі ноги!

О рідна Лемківщино

О рідна Лемковино,
Трембіти променем здійнялись
У блакитну вись
І сурм загрався в сонячнім промінні.

* * *

Лемківщино.
Краю мій вродливий
Дзвінкими ріками впадаєш
У бистрину гірських потоків
Лоскочучи гори високі,
В задумі своїй гордій одинокі,
Ти оживеш
У суєтній борні,
Розквітнеш веснами
В маю!

О Лемківщино!

О Лемківщино!
Я кожен день
По-новому закохуюсь у твій світанок
Сонце його зродить
Кожен день,
Але орбіту пісні незрівнянну
На ноту щастя покладу
І дам вітрам золотогривим
Рознести
По полях з жайворонків співом
По лісах і бескидах, зеленочолим горам.

* * *

Стоїть похило ясен
В зажурі осяйній,
В осінньому лимані сон
Він бачить: і він ніби спить і дивить,
Неначе стихла казка в акордах суєти,
На мить згадалось болісне йому, і ніби струни щастя

Враз змовкли в осені одній далекій,
Що слідом трунку лемківську землю сповили,
Де золото-листя не тішить, лишень-бо метушиться,
І укриває слід
Зболілих ран душевних
Сердець самотніх бід,
Де розсіває вітер
Сльозу в листа поривнім леті.
Сльозу і не одну повну розпуки і безпораддя,
Дощем обмиту, гірку з облич сльозу
По всьому світу
І реквієм прощальним
Співає пісню ту,
Про любий лемків рід многотраждальний.

Осінь Лемківщини

Блукає в тінях сад
І павутинне диха
Востаннє кольоровий слайд
Спадає золотом стиха.

Ще золотиться день
У схилах раю, —
Ще осінь посила
Землі тепло, що догорає.

Мотив такого дня
Малює образ мрій,
Щоб казка ожила
В реаліях подій.

* * *

Здіймає вітер куряву займисту
Заграва золотиста, займиста
Котилась золото-червоним веслом:
Сонце-спада огнем-падолистом
В замріяні вишні сіда за селом,
Де колись ступав
Антонич по святій землі,
Де Тарасове дитинство босоніж бігало в гаї,
Де Шевченкову науку ще співають солов'ї.
Де терпів нужденну муку від полин-зорі
У 33-тім українець кожної сім'ї
Тут смерть посіяла свої страшні сліди,
І в пам'яті народу України вони назавжди
Де у славнім Закарпатті
Чути лемків спів
І у єдності завзяті
Оживає Лемківщини рід звідусіль
І Кермеш справляє свято — мов багаття,
І крізь сльози — сміх
І ватри лемківські, мов квіти вогняні,
Віночком барвистим розстелились на рідній землі.
Здіймає вітер сонячну хвалу,
Он сонях зодягнувся у золоту усмішку —
Поклоном над полем пшеничним,
І над вольним степом, над ланами у небесному просторі
Жайвір серед волі шука собі долю
І дзвоном підхопить і вплете пісню,
Українську дівочу дзвінку
І розсіє по світу, подарує сонцю і солісту весни солов'ю!
І застигне в мандрах тополиний шлях, —
І вишивається писанкою День України-Лемківщини.

Ніч, що тугою сповита

Он ніч куцавіє в лісах, —
Відкриє зоряне чоло,
І світ задуми, що в очах твоїх леліє
Схова під вії
Й закриє стомленим крилом

* * *

Коли заколисаний ранок
Мою поїдає печаль,
І тиші магічний серпанок,
І сонця музична вуаль
Торкнеться душі семиструнне,
Тоді соловей розчиняє день
У солодкій безодні пісні,
Тоді у серці моєму
Любов ругиться, —
І все найкраще в ньому
Будиться

І вся земля,
Немов перед ликом Божим, —
Ще чиста плоть її й душа, —
А вже трепетно і ніжно будиться —
Встає і родиться
Над світом білим
Жива і світла
Оргія життя.

ПАВЛО СТЕФАНІВСЬКИЙ (до 75-річчя від дня народження)

Відомий лемко-етнограф, музейник, поет, активний громадський діяч серед лемків Польщі П. Стефанівський народився 3 березня 1932 року в с. Білянка Горлицького повіту (Лемківщина).

Початкову школу закінчив у рідному селі, неповну середню — у сусідньому селі Ропі (1947). Після виселення на захід землі Польщі закінчив у 1952 р. в Квідзині школу механізації сільського господарства. У 1957 р. відраджений на курси Міністерства культури і ГПУСКТ (Головне Правління Українського суспільно-культурного Товариства) в Ядвісіні поблизу Варшави. Працював інструктором ВПУСКТ (Воєвідське Правління УСКТ) в зеленій Горі, навчаючи місцевий колектив українських і лемківських пісень і танців. З того часу зацікавився фольклором лемків і поруч з дослідженням лемківського народного танцювального мистецтва, успішно записував і досліджував народні пісні рідного краю.

У 1959 р. повернувся до рідного села Білянки. Став секретарем секції лемківської культури при ГПУСКТ та її інструктором, членом редколегії “Лемківського слова” (додаток тижневика “Наше слово”). Організував хоріві, танцювальні, драматичні та музичні гуртки в селах Білянка, Команча, Лосе, Висова, а також організував виступ художнього колективу лемківської пісні з Білянки у Свиднику, започаткувавши післявоєнні контакти між лемками обох схилів — виступи лемківських колективів у Лосю (1962), Устю Руському (1963).

Створив музей пам'яток культури лемків у Білянці, активно допомагав у створенні лемківських музеїв у Зинданові і Бортному. Постійно займається різьбярством по дереву, малюванням лемківських церков.

На теми матеріальної і духовної культури лемків опублікував ряд статей і репортажів. Відомий як поет. У 1956 р. написав вірш “Про лемка”. Окрема збірка “Лемківська ікона” вийшла у 1985 р. Одним із кращих поетичних творів є триптих “Молитва до Тараса”. Є автором п'єси “Любов неволю ламле” (Йонкерс, 1980). У 1991 р. вийшла його поетична збірка “Лем”. Більшість творів присвячена оспівуванню краси рідного краю. Є видавцем кварталника “Лемко”. Присвячує увагу боротьбі за повернення лемкам лісів, які до 1947 р. були їхньою власністю.

З нагоди 75-річного ювілею Фондація дослідження Лемківщини у Львові та редакція "Лемківського календаря – 2007" бажають Шановному Павлові Стефанівському дальшого творчого зростання, щасливого довголіття.

Михайло Слабошницький

З ГОЛОСУ ЛЕМКІВСЬКОЇ ПАМ'ЯТІ

Коли я писав роман про Никифора Дровняка, то вперше докладно ознайомився з матеріалами про зловісну акцію "Вісла" - результат змови кремлівських верховод та уряду сателіта Радянського Союзу Польщі.

Гвалтовне виселення й конвоювання людей із тих місць, де вони народилися, де могили їхніх предків, - усе це зі страхітливої фактографії "Вісли", якій ще й до сьогодні не дано чіткої політичної оцінки польським та українським урядами.

На своїй життєвій дорозі я зустрів багатьох лемків, які допомагали мені

матеріалами про Никифора. Не з одним із них тоді заприятелював, і ця приязнь не загубилася й до сьогодні, бо лемки - люди справді віддані. Вони вміють берегти добрі стосунки. В цьому вони скрізь однакові - маю право це твердити, бо зустрічав їх і в Україні, і в США, і в Канаді.

Лемківщина. Святкова Велика. Пам'ятний знак Пречистій Діві Марії з незгасимою любов'ю до рідної землі. Софійка Тавпаш, Агнеса Ропецька, Ю. Тавпаш, В. Ропецький, Б. Баволяк, А. Тавпаш, Я. Швидцьо, І. Тавпаш, І. Грацонь. 04.09.2005 р.

Лемки структуровані в територіальні товариства, що мають чітку ієрархію. Все це оформлено в світову федерацію, що її очолює президент - відомий учений і педагог Іван Щерба. Мені довелося брати участь у кількох різнорівневих конференціях лемків, і мене приємно здивував рівень їхньої культури. Щоразу це було добре підготовано - я не помітив отої традиційної для нас експромтності й спонтанності. Здається, все було заздалегідь вивчено й ураховано, вся необхідна "емпірика" задокументована й роздана учасникам конференції, завчасу оприлюднені всі проекти рішень. Одне слово, все щоразу було, як мовиться, на належному рівні.

Усе це згадалося, коли мені до рук потрапила книжка моїх добрих приятелів Івана Красовського та Андрія Тавпаша "Незабутня Лемківщина у верхів'ях ріки Вислоки" (Львів, "Думка світу", 2004), опікувана Фундацією досліджень Лемківщини у Львові й означена як тридцять перше видання в серії "Бібліотека Лемківщини".

Книжка має таке жанрове й географічне означення: нариси про лемківські села Святкову Велику, Святкову Малу (Святківку), Свіржову Руську, Котань і Крампну. Але це не видання суто локального ілюстративно-довідкового характеру, бо тут уміщено й чимало загального матеріалу про історичну долю й неповторну культуру представників цієї етнічної гілки українського древа.

Кілька польських учених створили у середині XIX століття "теорію", згідно з якою стверджувалася "волоська колонізація Карпат": мовляв, русини Карпат - і не автохтони, і не українці, а пришельці з Румунії, які тут буцімто до невпізнання зрусифікувалися під впливом Сходу. За цією доктриною, лемківські села тут з'явилися лише десь у XV-XVII столітті.

І - саме на волоському праві. Але насправді багато цих сіл існувало тут ще з XI-XII століть.

Автори нагадують, яким нелегким було життя лемків у Західних Карпатах, де вони зазнавали національного й соціального гніту. Численні повені, епідемії, інші стихійні лиха не сприяли спокійному існуванню, незрідка винищували цілі села і їх знову залюднювали руські мігранти з Закарпаття, яке страждало через перенаселення.

І.Красовський та А.Тавпаш наводять у книжці багато цікавих історичних фактів: перший лемківський емігрант до США Юрко Кашицький, який виїхав ще 1872 року; боротьба з агресивним москвофільством, участь лемків у заснуванні першого українського часопису в Америці "Свобода" та Українського Народного Союзу, першим головою якого став Т.Талпаш (чи не родич йому Андрій Тавпаш, бо ж я чув від нього, що і Талпаші, і Тавпаші - з одного кореня, хтось колись не ту літеру написав у своєму прізвищі).

Окрема тема - депортація 1944-46 рр. на схід Польщі та акція "Вісла". Підсумок цих драматичних подій те, що Північна Лемківщина фактично припинила своє існування. Лемків розвіяло по світу. Але вони дивовижні люди. Вони бережуть і плекають усе своє рідне. Видають газети і журнали, проводять фольклорно-етнографічні фестивалі, одно слово, роблять усе, щоб не втратилася їхня самобутність. А ще лемки (принаймні всі ті, яких я особисто знаю) - просто зразкові українці. У них чітка й виразна позиція і в питаннях державної незалежності України, й у відстоюванні української мови. Це я зауважив у них ще навіть до проголошення нашої незалежності. Вони демонструють світові, що їхня україноцентричність незнищенна. Це я бачив у їхніх організаціях і в Північній Америці, і в Україні.

І.Красовський та А.Тавпаш надали в книжці слово Дмитрові Ступаку, Іванові Щербі, Миколі Драню, Йосипові Звірику, Михайлові Смерканичу, які оприлюднили свої матеріали - в одних це враження про поїздки в утрачені рідні краї, в других записи батьківських розповідей про Лемківщину, в третіх важливі документи й архівні студії. Спеціальні розвідки тут є про матеріальну й духовну культуру лемків.

Автори книги - люди добре знані не тільки в лемківському середовищі, бо вони - постаті загальноукраїнського масштабу. Іван Красовський -

авторитетний вчений, дослідник історії та культури лемків. Його перу належить півтори тисячі різного характеру публікацій, один із засновників товариства "Лемківщина" та Фундації дослідження Лемківщини. Андрій Тавпаш - знаний громадський діяч, донедавна генеральний директор та президент акціонерного товариства "Світоч", меценат, член президії світової федерації лемківських об'єднань. Обом їм Лемківщина - фантомний біль. Про те виразно розповів А.Тавпаш разом зі своїм співавтором Миколою Миколоюком у нещодавно виданій книжці "Святкова - незнищенність добра". (Святкова Велика - назва його рідного села, про яке йдеться й у цьому виданні).

Андрій Тавпаш із сином Юрієм біля пам'ятного знака у Святковій Великій.

Уже після появи "Незабутньої Лемківщини у верхів'ї ріки Вислоки" сталася в житті Андрія Тавпаша символічна подія. У селі Святкова Велика, яке 1945 року було депортовано в основному на Донбас, на тому місці, де жила родина Тавпашів, Андрій Іванович поставив пам'ятний знак. Він нагадує всім: тут рідна земля хто зна скількох поколінь Тавпашів, тут вони народжувалися і тут помирали, тут їхні могили і їхня пам'ять. А пам'ять, як відомо, не вмирає. Тавпаш із сином нагадали людям і світові про свою духовну присутність у цьому куточку землі, відібраній в лемків. Вони мають на це всі політичні, історичні й моральні права. І світ з цим не може не рахуватися.

МИСТЕЦЬКА “ВАТРА”

Іван Красовський

З ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВА ЛЕМКІВЩИНИ

Краса навколишньої природи притягає увагу людей протягом усього їх проживання на нашій планеті. Люди зуміли втілити у своєрідні естетичні форми красу природи, її чарівних звуків, мелодій, своєрідно вдосконалити елементи цієї краси і поставити гармонію всього прекрасного на службу суспільству. Уміння увіковічнити все красиве називаємо мистецьким талантом людини.

Мистецтво — це естетичне освоєння людиною навколишньої дійсності на основі та у процесі художньої творчості, образного відображення дійсності з позицій певних естетичних ідеалів. Поняття “мистецтво” означає майстерність у виготовленні речей і предметів побуту відповідних форм і наявністю прикрас, освоєнні та втіленні у певну форму особливостей милозвучних ритмів у музиці, співі, створенні нових форм.

У своєму історичному розвитку мистецтво виростало з народної творчості при художній обробці побутових речей, знярядь праці, будівель. На цій основі розвивалася архітектура і декоративне мистецтво. Традиційні засади в народному дерев'яному будівництві русинів Карпат знайшли своє творче завершення у мистецтві архітектури тридільних лемківських храмів.

З незапам'ятних часів русини карпатського краю, що жили серед лісів, використовували у побуті природний матеріал — дерево. З дерева майстрували побутові речі: посуд, ложки, скрині, коритця, зняряддя праці. Ще у ті доісторичні часи почали вирізувати на предметах побуту декоративні прикраси рослинного орнаменту, на одвірках магичні знаки. Майстрували фігурки тварин і птахів, елементи до жіночих прикрас.

Мистецтво обробки дерева набуло дальшого розвитку у будівництві храмів.

Особливий розвиток у будівництві церков та їх внутрішньому оздобленні припадає на часи Київської Русі, коли Карпатський край належав до руської держави (992-1340).

У XIV ст. остаточно сформувався тип трибанної з високою вежею — дзвіницею лемківської церкви. Цю правду, храм тих часів не зберігся, але церква 1612 р. в с. Поворозник не виникла в такій красі сама собою, а мала своїх попередників перехідної форми. Народні традиції прикрашування побутових речей знайшли своє класичне втілення у створенні церковного іконостаса.

Іконостас є головним мистецьким елементом інтер'єру храму, що поєднує мистецтво іконопису з мистецтвом різьби на дереві.

Серед найстарших іконостасів, що збереглися на Лемківщині - це іконостас в селі Лип'є Лиського повіту (поч. XVII ст.) та с. Злоцькому (Н. Санч) 1623 року. Тут особливою розвитку досягла різьба обрамлень і Царських врат з багатими прикрасами рослинним орнаментом, зокрема гронами винограду. В іконостасах першої половини XVIII ст. різьба набула легких, більш витончених форм. Прикладом цього є іконостас церкви с. Новиця (Горлиці) та Царські Врата в церкві с. Волосате (Лісько).

Як бачимо, особлива увага справі розвитку різьбярського мистецтва іконостасу приділялася у XVII ст. в епоху, коли пишній і складний барочний орнамент давав широке поле для творчості народних майстрів — різьбярів.

Для оформлення іконостасу XVIII ст. характерний вільний уклад грон винограду або галузки без грон (с. Волиняни біля Шимбарку, с. Лосе біля Горлиць). На Лемківщині поширений мотив дельфіна чи дракона.

У XIX ст. осередком різьблення іконостасів, зокрема Царських врат, на Лемківщині було село Білянка. В першій половині XX ст. найталановитішим різьбярем виступає Михайло Орисик з с. Вілька (Сянниччина). Дуже вдало із складним орнаментом він вирізьбив Царські врата для церкви с. Тяява біля Ясляськ.

Деякі іконостаси Лемківщини є цінними перлинами у скарбниці українського народного церковного мистецтва.

Прямим продовженням давнього традиційного різьбярства русинів Західних Карпат (VIII — XIV ст.) та церковного декоративного мистецтва (XV — XVII ст.) є народне різьбярство на дереві, що особлива

інтенсивно розвинулося в XIX ст. у двох гірських селах Вільці і Балутянці, розташованих поблизу курортів Іванич та Риманів — Здрій, де народні умільці мали змогу збувати свої вироби відпочиваючим як “Раміаткі з гор”. У с. Вілька більш чітко склалася традиція круглої різьби — вирізування гірських орлів та лісових тварин, в Балутянці переважала декоративна плоскорізьба — тарілки, касети, підноси у вигляді листків, квітів, грон винограду, уміло переплетених між собою у складні гармонійні букети творчих комбінацій. Майстри - різьбярі вирізували свої вироби з м'якого липового дерева (округла різьба — з кльощків, плоскорізьба — з дощок), яке напередодні відповідно сушили. Користувалися знаряддями (долота, ножі) власного виробу. Готові вироби покривали політурою (шерлак, розведений у спирті).

У 80 — х рр. XIX ст. з ініціативи графині Софії Полоцької в Риманові заіснували “Різьбярську шкілку”, в якій вдосконалювали свій талант юні різьбярі — початківці з сіл Балутянки, Вільки, Дошна, Полян Суровичних.

У селі Балутянці славився своїм талантом учень “Різьбярської

шкілки” Михайло Михалишин. У міжвоєнному часі тут були популярними різьбярі брати Шалайди (зокрема Василь), Іван Орисик, Іван Кищак та інші. У с. Вілька славився своїми мистецькими здібностями найталановитіший різьбяр

Різьбярі з с. Вільки в м. Трускавці

Михайло Орисик (1885-1946). Він не лише в значній мірі розширив асортимент традиційних виробів, але першим почав різьбити побутові сцени з людьми. Він також славився як різьбяр творів церковного мистецтва. Серед інших талановитих різьбярів особливо виділялися Андрій Іляш, Петро Сухорський. Крім традиційних фігурок орла і диких тварин, різьбярі майстерно вирізували декоративні палиці. Користувалися популярністю також вироби Григорія Бердаля, Василя Красівського, Кузьми Стецяка та інших.

Дальший розвиток народного різьбярства умільців з Лемківщини продовжувався в Україні. Тут успішно працювали різьбярі Василь Одрехівський (пізніший скульптор), Василь Шалайда, сини Михайла Орисика-Іван (трагічно загинув), Андрій і Степан, брати Василь та Іван Бенчі, Олекса і Михайло Стецяки, Іван Іляш, Іван Бердаль, Осип Величко з Боська, Іван та Андрій Красівські та ряд інших. Найталановитішим серед різьбярів є Андрій Сухорський з Вільки.

Особливе творче піднесення почалося серед лемківських різьбярів напередодні 150-ліття народження Т. Шевченка (1964). На ювілейній виставі в Москві експонувалося понад 40 їхніх творів, зокрема: "Тарасик", "Тарасик з Оксаною", "Перебендя", "Гайдамаки" — А. Сухорського, "На панщині пшеницю жала" — І. Стецяка, "Малий Тарас з чумаками" — О. Стецяка, "Катерина", "Гине шляхта", "Повернення Марка" — А. Орисика, "Малий Тарас", "Хата Шевченка" — О. Орисика і інші.

Вироби умільців з Лемківщини є вагомим вкладом у скарбницю українського мистецтва.

Поруч з мистецтвом обробки дерева в окремих селах Горлицького повіту, де у достатній кількості був у наявності камінь-пісковик, розвинулося мистецтво обробки каменю. Центром цього промислу було село Бортне. У кількох навколишніх селах цей промисел був розвинений слабше.

Умільці виготовляли високої мистецької вартості надмогильні пам'ятники (хрести з розп'ятим Ісусом Христом), фігури святих, каплички, також побутові речі: млинські і жорняні округлі камені, точила, осевки для точення кіс, тротуарні плити.

Найздібнішими майстрами обробки каменю були Феленчак Степан (1827-1903) з Бортного, вирізьбив для себе гарну домовину з пісковика, а також користувалися популярністю вироби митців Градоня Василя (1858-

1930), Гнатовича Івана (1886-1920), Хомковича Івана (1898-1970) та інших.

Після депортації лемків цей вид народного мистецтва занепав. Традиції художньої обробки дерева і каменю створили ґрунт для розвитку скульптурного мистецтва.

Учень “Різьбярської шкілки” в Риманові Ваньо Кавка з Полян Суворовичних — майстер різьби по дереву і каменю, став відомим скульптуром. Він створив декоративне різьблення в інтер’єрі кафедрального собору в Перемишлі. Був автором кількох статуеток та пам’ятників.

Видатним скульптуром була Олена Мандич (Словачинна) — автор пам’ятника Олександрові Духновичу в Пряшеві та інших визначних творів. На ниві народного різьблення на дереві виріс славний скульптор Михайло Черешньовський зі Стежниць (1911-1994). Він автор багатьох прекрасних творів, серед яких пам’ятник Лесі Українки в м. Торонто (Канада).

Народний різьбяр Василь Одрехівський з Вільки (1921-1996) після депортації закінчив Львівський інститут ужиткового і декоративного мистецтва і став відомим скульптором. Він співавтор пам’ятника Іванові Франку у Львові, автор кількох пам’ятників І. Франку і Т. Шевченкові в різних містах України. На високому рівні створив погруддя професора А. Гнатишака, І. Кищака, Б.І. Антонича, сестер Байко, диригента І. Кушніра та інших. Талановитим скульптором став його син Володимир — автор портретів батька, сестер Байко, історика І. Красовського.

Відомим скульптором, який після виселення з с. Волосатого, жив і творив у Львові, був Лука Біганич (1927-1995). Створив високої мистецької вартості скульптури Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Уляни Кравченко і інші. Серед його портретів цікава скульптурна композиція “Лемко — Фіоль”. Чималий вклад у скульптурне мистецтво внесли брати Юрій і Мирон Амбідькі з с. Прусик на Сянїччині. Вони автори скульптурної композиції “Сестри Байко”, барельєфу “Святі Володимир і Ольга” для Лемківської церкви та багатьох інших творів.

Здобула загальне признання мистецька творчість молодих скульпторів-братів Володимира і Андрія Сухорських — синів різьбяр А. Сухорського. Вони - автори пам’ятників Т. Шевченку і Юрієві Змієборцю у Львові. Вельми результативно творить у Львові лемко Володимир Ропецький голова правління Товариства “Лемківщина”.

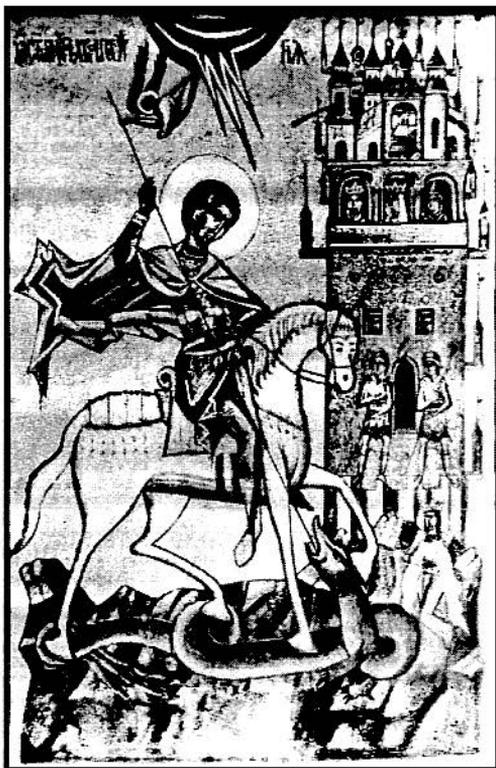
Лемківські скульптури внесли великий вклад у загальноукраїнське мистецтво. У XIV-XVIII ст. у Західних Карпатах досягло бурхливого розвитку іконописне мистецтво, що було продовженням і своєрідним удосконаленням мистецтва Київської Русі у складі якої перебували західні Карпати. У той час, як на землях центральної і східної Русі, внаслідок воєнних лихоліть більшість творів іконописного мистецтва загинула, на землях західної частини Русі, що перебувала в умовах географічної ізоляції збереглася велика колекція цінних творів іконопису XIV-XVIII ст., які зберігаються у Національному музеї українського мистецтва у Львові, музеях Польщі, Словаччини.

Серед найвизначніших пам'яток іконописного мистецтва є ікони з іконостасу (XIV-XV) з с. Дальови. Це "Архангел Михайло", "Гавриїл" невідомого майстра. Вплив цього талановитого майстра помітний в творах XV ст. як "Богородиця" (Береги Долішні), "Кузьма і Дем'ян" (Тилич), "Спас" з Милика. Персонажам згаданих творів автори надали вельми суворий стиль. Противагою суворого стилю є живописна манера

ікон XV ст. з с. Ванівки біля Коросна як "Різдво Марії", "Моління" і інші. В творах цих помітна досконала і завершена композиція, легкість і тонкість рисунка, багатство і гармонійність кольорів. Більш складні композиції помітні у творах "Страсті" (Здвиження біля Ліська), "Страшний суд" (Мшанець). Еволюцію живописних та композиційних прийомів у малярстві XV ст.

Архангел Михаїл.
З ікони, с. Дальова.

Юрій Змієборець.

Ікона з с.Здвиження. Друга пол. XV ст.

У малярстві початку XVII ст. щораз помітніші зв'язки з європейським живописом. Це видно в розписах ризниці церкви св. Якова у Поворознику. В образах Христа і апостолів (ікона "Покладання до гробу") показані типи козаків та селян.

У XV- XVII ст. митці західнокарпатського краю відіграли значну роль в історії тогочасного українського живопису. Їхні іконописні твори посідають почесне місце, поруч з кращими творами світової культури.

Поруч з церковним малярством — іконописом у Західних Карпатах розвивалося світське малярство — живопис зі своєю різноманітністю графікою. Доволі успішно розвивався живопис на південних схилах Карпат, де творили талановиті русини-живописці як Дезидерій Милий, Степан

яскраво і люструє ікона "Юрій змієборець" зі Здвиження.

Серед малярів — русинів західних Карпат виділяються творці цікавих колоритних ікон, у тематику яких проникають елементи народного побуту, деталі навколишньої природи. Це надавало творам нового звучання, зблизило їх до народу. Під цим поглядом характерні народні візерунки на іконі кінця XV-поч. XVI ст. "Різдво Марії" (Нова Весь), вишивка та рослинний орнамент на інших іконах. Новим кроком у розвитку лемківського малярства є ікона 60-х рр. XVI ст. "Різдво Марії" з Ліщоватого Горлицького повіту, на якій добре виділяється натуральна природність.

Гапак і ін. Нерідко митці успішно поєднували живопис з іконописанням. Це видно на прикладі творчості митця Павла Лопати (Торонто), Епіфанія Дровняка (Криниця).

Великий вклад у мистецтво здійснив всестараннього таланту митець-лемко Василь Мадзелян (1917-2005). Він і живописець, графік, різьбяр, скульптур. Проживав у США. У кінці ХХ ст. подарував для Лемківського музею при Фундації дослідження Лемківщини у Львові біля 40 чудових гравюр з лемківської тематики. Старанням Фундації було видано книжку-альбом "Лемківщина у творчості Василя Мадзеляна" (Львів, 1993).

Певний вклад у живописне мистецтво лемків внесли народні художники, поет Іван Русинко та Юліян Тарнович.

Не можна не відзначити творчості сучасного лемківського мистця живописця Дмитра Солинка. Він автор численних творів з краєвидами Лемківщини, архітектурними пам'ятниками, портретів, ікон. Радує своїми успіхами наш маляр, поет, фотограф Марія Янко. Д. Солинко і М. Янко — учасники багатьох художніх виставок в Україні і поза її межами.

Мешканці Карпат, що жили на лоні чарівної навколишньої природи, гаряче любили природну красу, особливо усе, що цвіте, дає плоди. Елементи природи переносили на одяг у вигляді вишивки листочків, квіток букетів. У ІХ-ХІV ст. прикрашували сорочки стібнуванням білими нитками, мережкою-червоними. Одночасно розвинулося мистецтво вишивання букетів квітів на козушках, козушанках, на розі хустин. Жінки і дівчата самі, переважно, компонували букет, збираючи попередньо листки рослин і квіти та компонуючи рисунок. Найкращі вишивальниці проживали в Сяніччині (села Волтушова, Дошно, Королик, Команча, Вислік і ін.). У с. Команча, Смільник процвітало мистецтво плетіння з різнокольорового бісеру чарівних гарданів, що зав'язувались на шиї і звисали до грудей і плеч. Поруч з вузькими "крайками" гардани виступали як головна дівоча краса.

У другій половині ХІХ ст. поширилося мистецтво вишивання ікон. Розвинув цей вид мистецтва о. Дмитро Блажейовський (нар. 21 серпня 1910 у с. Вислік Горішній Сяніцького повіту), учений, митець, церковний діяч. У 70-х рр. ХІХ ст. поруч з науковою працею захопився вишивкою картин світської та церковної тематики. Він автор багатьох вишиваних

ікон та цілих іконостасів, які зберігаються в музеях України та багатьох інших країн. Багатий музей творів митця Д. Блажейовського відкрито у Львові де він час від часу організовує виставки власних творів.

Останнім часом мистецтво вишивки продовжує молода лемкиня Галина Щерба-Мишко. Головна її увага — це вишивка краєвидів Лемківщини, лемківських храмів, пам'яток архітектури (церкви, хати). Її твори на виставках викликають справжнє захоплення.

Такий короткий огляд історії мистецтва лемків, чий твори — це справжні перлини духовного багатства суспільства.

Андрій Тавпаш

VIII ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ “ДЗВОНИ ЛЕМКІВЩИНИ”

60 років тому зла воля тодішніх тоталітарних режимів Польщі і Радянського Союзу розкидала українців закордоння по всьому світу із споконвічних рідних земель. Депортація знищила духовну і матеріальну культуру, а лемків поставила на межу зникнення.

Туга за рідним краєм скликає лемків на з'їзди, конференції, фестини, ватри. 3-4 червня на щогорічні фестини (ватру) до Монастирська Тернопільської області зібралися півтори тисячі учасників та близько 15 тисяч гостей. До лемківського “Єрусалима” з'їхалися гості та художні колективи з 18 областей України, Польщі та Словенії — рекордна кількість учасників за всі роки проведення фестивалю. Два дні у лісовому урочищі звучали самобутні співи і музика, горіла лемківська ватра, люди ділилися спогадами про пережиті після Другої світової війни роки несправедливості.

“Цей фестиваль покликаний об'єднати всіх лемків і показати світові, що наш етнос не загинув. Так, у середині 40-років минулого століття нас вигнали з рідних, споконвічних наших земель. Однак ми вижили! — сказав голова Всеукраїнського товариства “Лемківщина” Олександр Венгрінович. — Нині ми прагнемо привернути увагу держави до наших проблем, зберегти та передати культуру лемків молодому поколінню”.

У містечку Монастирська, в якому компактно живуть депортовані з кар-

патських Бескидів, діють культурний центр лемків України та перший в нашій державі Музей лемківської культури. А головним дійством заходу стало розпалювання символічної ватри у лісі. Неподалік учасники облаштували наметове містечко, де гомоніла лемківська говірка протягом всіх фестивальних днів.

Учасників фестин тепло вітали заступник міністра культури і туризму України Ольга Беньч, керівники Тернопільської, Львівської, Івано-Франківської областей, голова Світової федерації українських лемківських об'єднань професор Іван Щерба та інші.

Біля наметів пригощали справжніми лемківськими стравами і напоями. І сльози, і радість, і наввипередки розповідь про родинні страви, новини, і ще раз обійми ...

А ще лемки пишаються своїми неповторними виробами з дерева, соломи та бісеру. Ажурні глечики виплетені зі спеціально обробленої соломи, етнічні костюми виготовлені власноруч — все це було на виставці просто неба ...

Після виступів професійних, творчих, аматорських колективів почалася нічна забава з участю відомих українських артистів. Закінчився фестиваль грандіозним феєрверком.

Андрій Тавпаш
член президії СФУЛО,
член ФДЛ у Львові

XXIV ЛЕМКІВСЬКА “ВАТРА” В ЖДИНІ

Слово “Ватра” збуджує. Бадьорить, підносить настрій, додає натхнення ... “Ватра” — це очікування радості нових зустрічей, приемних емоцій від ватряного дійства. Лемки тягнуться в Ждиню, щоб побути разом, бо ця ватра особлива, вона гуртує лемків з цілого світу. Тут вони у своїй столиці, як Ждиню назвав голова Світової федерації українських лемківських об'єднань проф. І. Щерба. Голова об'єднання Лемків Польщі Степан Гладик детально, об'єктивно проаналізував роботу за час від попередньої “Ватри”, запросив усіх відвідати рідні села, пам'ятні місця, могли дідів і прадідів.

XXIV Лемківська "Ватра" в Ждині. 2006 р. Фото А. Тавнаша.

З метою пропагування багатокультурності краю планується відкрити центр Лемківської культури в Горлицях імені Богдана-Ігоря Антонича, який стане своєрідним осередком відродження Лемківщини.

Традиційно в Ждиню з'їхалось тисячі людей з Польщі, України, Слованії, Сербії, Хорватії, Канади і т.д. З України найбільше було лемків з Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської областей, а також з Луганської, Донецької, Полтавської та інших областей. Була група депутатів Львівської обласної ради в складі Олекси Гудими, Володимира Шуркало, Михайла Брегіна.

Найбільше радує присутність кількох поколінь на Ждинівському святі. До них звертались під час офіційного відкриття представники польської та української влади, інші почесні гості. Надзвичайний і поважний посол України в Польщі Олександр Мощик, генеральний консул України в Кракові Михайло Бродович запевняли, що Україна зробить все можливе, щоб кожен лемко, як і кожен українець відчували її тепло і знали, що за ними стоїть одна з найбільших держав Європи. Цікавим, оптимістичним щодо відродження Лемківських сіл був виступ члена президії Львівської

обласної ради, голови постійної депутатської комісії по роботі з українцями за кордоном Володимира Шуркало. Знаковим було **запрошення до повернення на рідні землі** сказане польськими державниками та самоврядувальниками. З теплим привітанням виступив голова об'єднання українців Польщі Петро Тима.

Багатогранною, як завжди, була ватряна сцена. Десятки творчих колективів виступали з Польщі, а також вокально-хореографічний колектив з Луганська і т.д. Невипадково Лемківщину називають піснею України. Багатьох розчулює вислів "Цне міся за тобом, мій рідний Лемківський краю". Ми наче закодовані на любов до рідної землі, до своєї малої Батьківщини, з якої для нас починається велика Україна. Кожен з нас мріє хоч раз у рік побувати у милих серцю краях.

2007 рік особливий. Буде відзначатись 60 років трагедії в центрі Європи страшної операції "Вісла", а ватра в Ждині буде XXV. Тож вона буде ще більш багатолодною і знаковою.

Петро Когут

ВИСТАВКА МИСТЕЦТВА ЛЕМКІВ

В чарівному містечку Винники, що біля Львова де проживає чимало депортованих лемків 23 червня 2006 р. в Історично-краєзнавчому Музею відкрилась виставка мистецьких творів лемків Львова.

Виставку відкрила працівниця музею Лариса Караваєва, першому надала слово директору музею Ігору Тимцю, який розповів про діяльність музею та охарактеризував мистецтво лемків як в минулому, так і тепер, особливо митців, твори яких представлені на виставці.

Петро Когут розповів про глибину історії лемків, культуру, патріотизм і любов рідної землі. Тепло привітали присутніх і високо оцінили мистецтво лемків мер міста Теодор Гудзяк, голова товариства "Спадщина" Галина Стімців та інші. В просторому залі свої мистецькі твори представили заслужені працівники культури та видатні митці лемки. Дмитро Солинко — лемківські церкви, хати, та природу Лемківщини. Марія Янко — лемківські церкви, хати, лемки в регіональних строях, природа рідної землі. Леся Зарицька — природа, краєвиди чарівної Лемківщини. Роман Ба-

На художній
виставці.
Галина
Щерба-Мишко.
Львів, 2005 р.

ган — церкву збудовану ще в 1743 р. в рідному селі Лодина. Андрій Сухорський — різьбу по дереві — “Т. Шевченко”, “Б. Хмельницький”, “Козак на коні”, “Лемко з віццями” та інші.

Марта Новицька — вишиті гладю ікони святих. Галина Щерба-Мишко — вишиті хрестиком лемківські церкви, краєвиди, пейзажі.

Присутні були зачаровані мистецтвом лемків, уважно і довго милувалися красою представлених творів.

Петро Когут

ЛЮБИ ЛЕМКІВЩИНУ

Лемку люби Лемківщину,
Як мати рідну
Цей чудовий край
Богом тобі даний
На землі рай.

Люби Лемківщину,
Гори високі
Чарівні полонини
В лісі смереку, ялину,
Дуб і червону калину.

Люби Лемківщину,
Де в потічках
Кришталева вода тече
Що дух піднімає
Серце радіє і жить
Хочеться без кінця.

Люби Лемківщину,
Де ясне сонце гріє
Вітер колише ліс
Вночі на синьому небі
Зорі сяють і місяць Крас.

Вертай лемку в рідні гори,
Де б ти не жив
З попелу піднімай
Нашу Лемківщину

Вертай в рідне село
На старий цвинтїр,
Де горби предків
Терньом заростени,
Хрести повалені.

Вирви терне з корнем,
Постави Хрести,
Посади квіти,
Помолись Богу і помолись.

Буду жити,
Де жили предки -
Отец і мати.
Ту хочу вмерти
Я навіки спочити.

Ярослав Швягла

НИКИФОР

З таким ім'ям Єпіфаній Дровняк увійшов в історію українського та світового мистецтва як один із найяскравіших митців наївного живопису. Доля народного художника-самоука до болю пов'язана із драматичною історією його батьківщини - Лемківщини. Народився Никифор 21 травня 1895р. у с. Криниця. Його матір'ю була знедолена глухоніма Євдокія Дровняк. Звідси і дефект мови у її сина Єпіфанія. Він не чувся повноцінним у товаристві однолітків, не ходив до школи. Був сором'язливим, непевним у собі. Зрештою, безбатченком і бідним - сином служниці. Та відчув у собі непереборний, могутній потяг до малювання - і воно було чи не єдиною розрадою хлопчика. Воно стало його життям. У Криниці він був невід'ємною часткою міського краєвиду: хлопчик, юнак чи дорослий чоловік із скринькою фарб, що малює, розклавши малярське причандалля просто на вулиці. Як і невід'ємним об'єктом його малюнків (переважно акварелей) була сама Криниця. Спроба забрати талановитого хлопця на навчання до Кракова не мала жодних наслідків: він не хотів ТАК малювати, як учили, і не хотів ТАМ перебувати. Традиція народної лемківської культури нуртувала у ньому: інтер'єри хиж (хат) і церков, рідні пейзажі Бескидів, народна ноша, ікони, різьба... До того ж, він творив і свій спосіб і манеру малювання, оформлювання картин. І ці впізнавані інтер'єри та екстер'єри, краєвиди гір, різні святі, як і фантастичні міські будівлі, автопортрети себе, вигаданого у різних ролях, - ось неповна тематика його малюнків. І вся ця дивовижа оповита душевною ніжністю, щирістю, почудуванням. Він як митець був саме такий, а не інший, не подібний на будь-кого іншого у світі. Він став Никифором. Про нього заговорили, ним зацікавилися, його твори стали купувати (а до того ніхто й задарма не хотів брати) ще задовго до Другої світової війни.

Найбільша заслуга у відкритті Никифора мистецькому світові належала львівському митцеві Романові Туринові, який ще з 1930 р. запізнав геніального самоука. І вже 1932 р. Р. Турин через Національний музей у Львові організував виставку Никифора у Парижі серед художників "Української групи". Згодом (1938р.) Турин представив Никифора на "Виставці митців-самоуків", на якій саме він був представлений якнайчи-

сельніше. Є відомості, що Никифор був у Львові, відомий його малюнок Успенської церкви. Так маляр із лемківської Криниці посів чільне місце в українському наївному мистецтві ще до війни.

Трагедія лемків у часи повоєнні, в роки злочинної операції “Вісла” загальновідома. Ця трагедія пройшла і через серце народного митця. Гречі Єпіфанія Дровняка виганяли з рідного краю на захід - на Ziemy odzyskane разом із його краями. Десь в околиці Щеціна. Польська влада навіть зазідалозрювала Никифора у співпраці з українською партизанкою. Але кожен раз він вперто, долаючи сотні кілометрів перешкоди і заборони, повертається до рідної Криниці. Ця впертість, як і фанатична наполегливість і далі малювати саме на Батьківщині, принесли митцеві перемогу: він повернув собі ім'я у повоєнній Польщі і право бути самим собою в осиротілій від єдинокровного люду околиці. Його твори появляються як у самій Польщі та багатьох світових галереях. Тепер цьому сприяло подружжя Банахів - друзів і поціновувачів таланту Никифора. Виходять книжки про його творчість. Його ставить світова критика поруч Андрі Русо, Ніко Піросманішвілі, Івана Генераліча. І ми ще тепер додаємо декілька славних українських імен: Катерина Білокур, Ганна Собачко-Шостака, Марія Приймаченко. Маємо ким пишатися!

Слід сказати, що навіть у сов'єтський період Львова, в 1968р., у Львівському музеї українського мистецтва відбулася виставка Никифора, згодом показана і в Києві. Повторена ця виставка і в 1990р. (всі ці виставки із фондів музею) - до 95-річчя митця і в 1995р. - до сторіччя.

Помер Никифор 10 жовтня 1968р. після тривалої в останні роки хвороби. Похований у Криниці. Не все встиг домалювати, як і не все зумів здійснити, про що мріяв. А мріяв збудувати собі будинок і виставковий зал побіч для своїх робіт. Творчий його доробок нараховує 30 тисяч назв. Безперечно, подвиг народного художника заслуговує і достойного увічнення. Про нього пишуть не тільки мистецтвознавці, журналісти, але і в поетичних творах фігурує його ім'я (Єжи Гарасимович, Остап Ланський, Ігор Калінець). Ним гордяться і його найближчі країни - лемки, нехай і розсіяні по світах. Тому природно виникає ідея поставити пам'ятник Никифорові у Криниці. Вже 1993р. створено Комітет спорудження пам'ятника. До Комітету входили Михайло Маркович з Німеччини, Олександр Курило, Федір Гоч, Павло Стефанівський, о. Василь Гал-

чин та о. Мирон Михайлинин, усі з Польщі. А пам'ятник мав виготовити львівський скульптор Сергій Олешко. Однак по довгому зволіканню та інтригах з боку місцевої польської влади (аби тільки не було якось зазначено на пам'ятникові, що Никифор-українець), у результаті до 110-річчя від дня народження митця (рік проголошений ЮНЕСКО) у Криницьі відкрито пам'ятник самими поляками і з їхнім скульптором.

Українська ініціативна група побудови пам'ятника вирішила все таки здійснити свій замір, але тепер уже у Львові. Був ще раз зібраний Комітет (Голова - Борис Возницький, заступник - Андрій Тавпаш, члени о. Мирон Михайлишин, Ярослав Швягла, Віктор Москалюк, Олег Микита, Ігор Калинець). Пам'ятник роботи Сергія Олешка (архітектор Михайло Ягольник) встановлений у сквері недалеко від церкви Успення, тої, яку колись малював Никифор. Творчість Никифора, хоч належить усьому світові, перш за все, мусить належати тому народові, з якого вийшов митець і до якого признавався у своїх творах. Про це свідчить як і саме

життя художника, і його твори, так і його мистецький політичний маніфест -малюнок, використаний "Лемківською ватрою" влітку 2005р. для афіші. На ній посеред двох веж автопортрет художника. На нижчій вежі - біло-червоний прапор, на децю вищій - синьо-жовтий, до того ж більший за розміром. І від постаті митця ідуть "імпульси" саме до українського стягу. Такий душевний зв'язок з рідною землею.

Пам'ятник Никифору Дровняку.
Львів, 14.05.2006 р.
Фото І. Опалака

Петро Когут

СЛАВНИЙ МАЛЯР-ЛЕМКО “ПОВЕРНУВСЯ” В УКРАЇНУ

(До відкриття пам'ятника
Никифору-Епіфану Дровняку у Львові)

Ім'я маляра світового значення – сина лемківського краю – Никифора-Епіфанія Дровняка дуже популярне серед лемків як також серед поляків. Син лемкиї Євдохи Дровняк жив і творив у рідному містечку Криниці. Недавно відкрито пам'ятник Никифорові в Криниці, як також музей його творів.

Великою була радість лемків, які живуть в Україні, коли довідалося, що ще один пам'ятник лемківському митцеві буде відкрито у Львові.

Весняного дня 14 травня 2006 року на площі біля Домініканського собору зібралася велика громада лемків Львівщини, Тернопільщини, Івано-Франківщини, як також численні галичани. Спадає біле полотнище і перед захопленою громадою з'являється велична постать митця з бронзи, що сидить на підмурівці. Автор пам'ятника скульптур Сергій Олешко, архі-

Відкриття пам'ятника Никифору Дровняку. Львів, 14.05.2006 р. Фото І.Опалака.

тектор Микола Ягольник, ініціатор — Михайло Маркович, лікар і суспільний діяч, який живе в Німеччині.

Після освячення пам'ятника на сцену вийшов о. Мирон Михайлишин (Польща), який активно сприяв створенню пам'ятника. Охарактеризував творчість Никифора, висловив подяку авторам пам'ятника, членам Оргкомітету.

Голова Львівської обласної адміністрації Петро Олійник, оцінивши історичне значення цієї події, зупинився також на враженнях від свята пам'яті жертв польського підпілля у Павлокомі (Польща). З теплим словом до громади звернувся мер міста Львова Андрій Садовий. Про історичне значення пам'яток архітектурного мистецтва на Львівщині розповів герой України, директор Львівської картинної галереї Борис Возницький.

На відкритті
пам'ятника
Никифору Дровняку.
Виступає
Іван Красовський.
Фото М. Янко.

Виступив також відомий історик-етнограф, публіцист, лемко знавець, член правління Фондації дослідження Лемківщини Іван Красовський. Висловивши вдячність організаторам свята, авторам пам'ятника за те, що "відкрили дорогу лемкові — Никифору до Львова", доповідач відзначив, що Никифор напевно, відвідав Львів у 1938 р., коли український художник Роман Турин організував тут велику виставку творів митця. Факт відвідання Никифором Львова стверджують його малюнки окремих архітектурних споруд Львова. Згадав також про зустріч з Никифором у 1941-1944 рр. під час навчання в Українській учительській семінарії.

"Никифор щиро подружив з нами — студентами і кожного разу зуст-

Відкриття пам'ятника Никифору (Еліфашію) Дровняку у Львові.
 В центрі І. Сухий, І. Красовський, о. Мирон Михайлишин, М. Мельник,
 О. Венгринович, о. Анатолій. *Фото А. Тавнаша.*

річав нас незабутньою щирою, дитячою усмішкою, дарував нам намальовані ним картини з зображенням святих, архітектурних споруд, краєвидів. І нас митець любив, бо ми до нього ставилися добродушно, а не згорда як відпочиваюче панство. У мові митця були відчутні дефекти, але ми розуміли друг друга" ... І. Красовський відзначив неймовірну працездатність митця, чий доробок нараховує понад 30 тисяч творів. Більшість з них дуже вартісні. Митець без попередніх вимірів і обрахунків малював складні, нерідко фантастичні споруди як палади, церкви, костели. Він чудово, напам'ять, вирішував складні функціональні особливості сталевих конструкцій, властивості чавуну, бетону, скла. Йому міг би позаздрити не один архітектор. Після війни польські дослідники намагалися, узаконити Никифора як "польського маляра і патріота", бо механічно, будучи зовсім неписьменним, підписував картинки латинськими літерами, словами "Kupica", "Mateiko". Цю ідею підтримує польський публіцист А. Банах. Доповідач зазначив, що створилася потреба проінформувати українську громадськість про походження і творчість Никифора. І. Красовський назвав ряд власних статей про Никифора, надрукованих в 60-х рр. в журналах України, Польщі, ЧСР, США, розповів про першу в Україні виставку

творів Никифора, організовану разом з покійним уже колекціонером Володимиром Вітруком у Львові (1964) з потворенням у Києві.

Високу оцінку творчості Никифора зробив голова Всеукраїнського товариства “Лемківщина” п. Венгринович — лемко, який живе у Тернополі.

На відкритті пам'ятника виступили українські поети Роман Лубківський та Ігор Калинець, як також п. Михайло Маркович.

З цікавим концертом виступили народна хорова капела “Лемковина” та Галицький камерний хор.

На сесії Львівської міської ради 27 вересня 2006 року одногослодно прийнято рішення оголосити п. Михайла Марковича “Почесним громадянином міста Львова”.

ДО 60-ЛІТТЯ ДЕПОРТАЦІЇ УКРАЇНЦІВ З ПОЛЬЩІ

ВІДКРИТТЯ ПАМ'ЯТНИКА У САМБОРІ

2 липня 2006 р. у м. Самборі на Львівщині відбулося багатолюдне посвячення і відкриття пам'ятного знака до 60-ліття депортації українців з Польщі (Лемківщина, Надсяння, Підляшшя, Холмщина), що стало великою трагедією в історії українського народу. У відкритті взяли участь також члени Львівського товариства “Лемківщина”, Фондації дослідження Лемківщини у Львові.

Подаємо кілька фотографій:

У Самбір
приїхали
І.Красовський
та М. Крупа.
Фото
І. Опалака.

Освячення пам'ятника.
Самбір,
2.07.2006 р.
Фото І. Опалака.

Фото на згадку.
Зліва: голова
Львівського
обласного
відділення
товариства
"Лемківщина"
В. Ропецький,
ветеран УПА
М. Мишко,
історик
І. Красовський,
член правління
товариства
В. Ардан.
Самбір,
2.07.2006 р.
Фото І. Опалака.

Володимир Дрань

КАЛУСЬКИЙ “СТУДЕНЬЦІ” – 15 РОКІВ

Рідна Лемківщина – Низькі Besкиди – це райський куточок на землі – чудесна там природа, чудесний там клімат, такі ж там і споконвіку і люди жили. Мали все, чим багата була земля, а чого бракувало все доробляли своїми руками ніколи не потребуючи і не чіпаючи чужого. Це був своєрідний окремий загадковий світ. Звичайно спілкувалися, дечим споріднювалися з сусідами, але трималися міцно свого коріння і залишалися русинами-лемками. Так було до виселення лемків із їх прадідівських земель на Україну і на Захід Польщі, коли було зруйновано споконвічний уклад життя, цю своєрідну мікрокультуру розпорошено. Та проходили десятиліття і туга за рідною Лемківщиною поступово знов згуртувала і зібрала лемків в окремі острівці, в основному в районах Підкарпаття, це в Івано-Франківській, Тернопільській і Львівській областях. Бо тут найближче від колишніх домівок та і природа тут дуже подібна до Лемківщини.

І от прийшли вісімдесяті роки минулого століття – роки “перебудови

III Конгрес Світової федерації українських лемківських об'єднань (СФУЛО).
Капела “Студенька”. Київ, пл. Незалежності, 19.05.2002 р.

і демократизації”. Страх поступово зникав і почалася боротьба за Волю, Справедливість і відновлення розтоптаних: культури, духовності, традицій і національної приналежності. Лемки осторонь не стояли. Спочатку були створені культурологічні товариства “Лемківщина”. Найперше у Львові і при ньому ансамбль “Лемковина”, потім в Тернополі, Івано-Франківську, а в Калуші - філія від Львівського товариства у 1990 році. Головою у Калуші було обрано Драня Володимира. Філія не мала ні свого ансамблю, ані музикантів, то для виступів на зібраннях і для виїздів на “Ватру” запрошували ансамбль із Калуського училища культури “Намисто”, який перейменували на “Пацюрки”.

А у 1992 році в Калуші було організоване вже самостійне товариство, головою було обрано Лабика Федора. Тоді ж було організовано музичний гурт “Гудаки” в складі: Мишковського Д., Ханася П., Хамуги В., Хамуги А. і Сипляка В., і хоровий ансамбль “Студенька”, до яких ввійшли в основному вихідці із сіл центральної Лемківщини: Святкова Велика і Мала, Незнаєва, Воловець, Бортне, Жидівське, Котань, Вишиватка та ін.

Зараз склад ансамблю дещо змінився і стабілізувався, бо деякі учасники відійшли у вічність, а деякі повийжджали із Калуша, або не витримали випробування часом. Але основний кістяк дещо навіть омолодився і складає зараз 30 чоловік. Керівниками ансамблю були: Богдана Онисько, Леся Чолій, Василь Судзяк, Світлана Петрушак. Зараз ансамблем керує Ліда Олійник (Туз), Володимир Нагловський, Дмитро Мишковський і Василь Синяк. Є в ансамблі навіть свої поети і гумористи це Марія Фринько, Володимир Дряп, Ольга Троян і Федір Лаблік. Тут досконало перерахувані всі причетні до діяльності ансамблю, бо однаково всі заслужили, щоб потрапити до історії. Майстерність ансамблю весь час зростала і цілком дозріла до рівня сучасності, за що йому присвоєно почесне звання “Народний самодіяльний лемківський фольклорно-етнографічний ансамбль пісні і танцю” “Студенька” і вже два рази підтверджено це звання, останній раз у 2005 році. Ансамбль працює досить активно, враховуючи, що більшість його членів — літні люди, але постійно два рази на тиждень збираються на проби і щоб поспілкуватися.

Основний осідок ансамблю — це Палац культури “Мінерал”, де йому виділено блок із двох кімнат і коридору, з вільним доступом до решти приміщень, за що Товариство дуже влячне керівництву міста і відділу

культури Калуського міськвиконкому, а особливо директору Палацу культури пані Аллі Териценко і решті працівникам палацу за створення прекрасних умов для праці і відпочинку. Не можна обминути і заслуги заступника голови Товариства пані Марію Парило за велику організаційну, роботу і прекрасні зв'язки з усіма організаціями причетними до життя ансамблю.

Хай простять читачі і не сприймають це як самовихвалення, але що правда — то не гріх. “Студенька” — один із самих оригінальних лемківських етнографічних колективів не тільки на Україні, але навіть і серед ансамблів із інших країн, де проживають нащадки лемків. Бо, тут старовинний і оригінальний лемківський одяг, який носили ще пра-пра предки, яким більше сотні років. А пісні зібрані ще від бабусь і дідусів: побутові, святкові, веселі-жартівливі і сумні і виконуються на чистому лемківському діалекті без впливу асиміляцій. Ансамбль є постійним учасником фестивалю “Лемківська Ватра” в с. Ждиня, “Ватри на вигнанні” в селі Михайлові і в інших селах і містечках Польщі.

Ансамбль бере участь в багатьох етнографічно-культурологічних заходах на Україні: на “Ватрах” в Монастириську Тернопільської області, на конгресах і з'їздах лемків у Львові, Тернополі і Івано-Франківську, виступав майже у всіх районах області і багатьох селах Калуського району. Виїжджали навіть до Києва, де виступали біля церкви, на Співочому полі і на майдані Незалежності. Ансамбль має в своєму репертуарі близько сотні старовинних і сучасних лемківських співанок, а також українські і польські пісні і оригінальний старовинний танець в супроводі вязанки жартівливих лемківських співанок, який виконувався на весіллях і забавах з елементом своєрідності в кожному селі.

І всюди де тільки не виступав ансамбль “Студенька” глядачі сприймали виступи надзвичайно тепло і душевно, навіть зі слізьми на очах, оце і була найвища нагорода за цю працю, яка згуртовує і підтримує учасників ансамблю і додає натхнення і нових сил.

Ансамбль думає і про майбутнє, тому при ансамблі створено молодіжний гурт “Потічок”, це майбутнє поповнення ансамблю.

Побажаймо ж усім учасникам ансамблю, а також усім, хто сприяє в роботі ансамблю, міцного здоров'я і великих творчих успіхів у праці на ниві відновлення і збагачення лемківської культури на славу Лемківщині і на процвітання багатоетнічної культури України на віки.

Петро Когут

ЛЕМКІВСЬКА ПИСАНКА В “УКРАЇНСЬКОМУ ДОМІ У КИЄВІ”

З 13 по 28 квітня 2006 року кияни та гості столиці України з захопленням оглядали виставку “Великдень в Українському домі Києва”, де були представлені високохудожні твори професійних митців Києва, Львова, Самбора, Золочева, Червонограда... В експедиції було представлено художній текстиль (ручне ткацтво та розпис на тканині), сучасні моделі одягу за народними мотивами, і звичайно, самі писанки, які дивували багатством орнаменту та вишуканою технікою.

Лемківську писанку у окремих вітринах представили на високому професійному рівні Марія Янко та сестрички-лемкині, наймолодші учасниці виставки – Віра і Марічка Проць зі Львова. “Таке враження, що Маруся писала тисячі років тому” – відзначила п. Зеновія Шульга, розглядаючи прадавні мотиви на писанках 17-річної Марічки Проць.

Саме писанка належить до одного із найдавніших і в той же час найдемократичніших видів народного мистецтва, який дає змогу людям у найвіддаленіших куточках нашої землі пам’ятати своє етнічне – Лемківське коріння.

Майстер художнього текстилю п. Зеновія Шульга та куратор мистецьких програм Палацу мистецтв “Український дім” у Києві п. Ніна Саєнко привітали всіх присутніх зі святом Великодня та побажали учасникам виставки нових творчих успіхів.

Андрій Сухорський

ВІДКРИТО МУЗЕЙ ЛЕМКІВСЬКОЇ РІЗЬБИ ім. МИХАЙЛА ОРИСИКА

Недалеко від м. Бережани на Тернопільщині, серед лісистих горбів, розкинулося невелике, раніш польське село Гутисько. Село й околиця сподобалися виселенцям сіл Вілька і Балутянка Сяніцького повіту, які поселилися тут у 1945 році. Серед переселенців був також найвизначніший різьбяр з Вільки М. Орисик (1885–1946). Згодом частина лемків поселилася у Львові, Трускавці, Моршині.

Група лемків на відкритті Музею лемківської різьби у с. Гутиську. Зліва: Ігор Дуда, директор Тернопільської картинної галереї; гостя з Тернополя (♀); різьбяр Б. Одрехівський; А. Сухорський; І. Красовський, В. Наконечний. Спереду І. Іляш, редактор газети "Голос України". *Фото І. Іляша.*

Мальовнича природа сприяла проведенню біля с. Гутисько Першої і Другої всеукраїнської лемківської "Ватри". Культура села постійно й помітно розвивалася. Поруч з різьбярством розвинув свою творчу працю фольклорно-етнографічний ансамбль.

Нещодавно молодь села на чолі з активісткою п. Наталією Троян вирішила створити музей лемківської різьби і надати йому ім'я Михайла Орисика.

5 серпня 2006 р. музей було відкрито. Після освячення приміщення відбувся багатолюдний мітинг. Крім місцевих селян тут були численні гості з Тернополя, Львова, Трускавця, Моршина.

На мітингу виступив гість зі Львова, відомий лемкознавець Іван Красовський. Він розповів про творчість М. Орисика та інших різьбярів. Для музею він подарував 70 оригінальних малюнків М. Орисика, на

яких визначний різьбяр здійснив зарисовки майбутніх своїх творів. Крім того подарував портрет різьбяр, ряд фотографій, 15 власних книжок “Визначний лемківський різьбяр першої половини ХХ ст. Михайло Ористик” (Львів, 1995) та іншу літературу, копію церковної метрики про народження М. Ористика. Я передав для музею бюст М. Ористика, фотографії його творів.

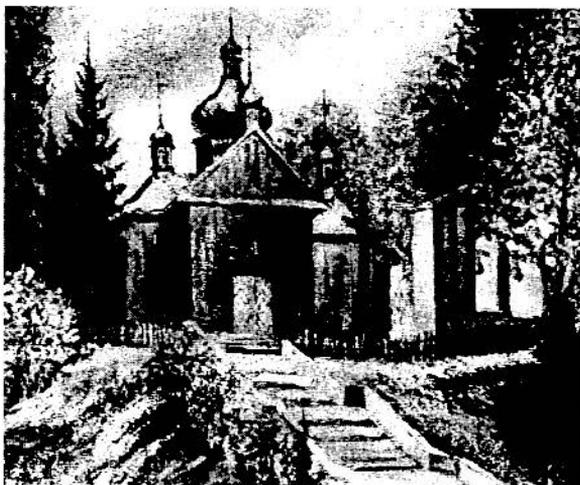
Після мітингу відбувся цікавий концерт, традиційна гостина, допізна продовжилася весела танцювальна забава.

Петро Антонів, Ярослав Козак

СВЯТО ЛЕМКІВ У СЕЛІ БОСЬКО НА СЯНІЧЧИНІ

Між містами Сяноком і Риманівом у мальовничій підгірській рівнині розгорнулося велике село Босько. Як стверджує польський історик Адам Фастнахт, село Босько — чи не найперше поселення Сяніцької землі, що виникло на руському праві ще у ХІІ ст. У ХV ст., в часі польсько-німецької колонізації Карпат, тут поселилися також поляки і німці. Напередодні Другої світової війни мешканці села — українці і поляки — ділилися по-рівному.

У 1945 р. понад 1300 українців примусово виселено у Радянську Україну. Гарна дерев'яна церква Різдва Пречистої Богородиці у 1953 р. була

розібрана поляками. Ця подія боляче позначилася в серцях виселенців.

У січні 2006 р. вихідці з Боська, які оселилися у Самборі,

Церква Різдва
Пресвятої Богородиці
у с. Босько, розібрана
у 1953 р.

Освячення пам'ятного Хреста на місці, де стояла церква. Фото Г.Паньківа.

створили громадську організацію “Бошчани”, що була покликана впорядкувати полемківський цвинтар та церковну площу, встановити пам'ятний Хрест на місці, де стояла церква.

Для виконання цих завдань члени правління організації навели відповідні контакти з державними органами України і Польщі.

У квітні 2006 р. ініціативна група у складі голови правління Миколи Цупи, членів правління Ярослава Козака, Степана Теплового виїхала у Босько для підготовки свята. Похвальним є факт, що до української делегації дуже прихильно віднісся місцевий вїт п. Броніслав Жолкевич.

Освячення пам'яткового Хреста було заплановане на 16 вересня 2006 року. На дбайливо прикрашеній площі зібралася велика громада місцевих поляків, виселенців Самбора, Комарного. Були державні діячі, голова ОУП зі Сянока Мар'ян Райтар, представники римо-католицької і греко-католицької церков. Виконання сценарію свята чітко забезпечив Я. Козак.

Урочисте свято відкрив вїт Б. Жолкевич. Літургію і посвячення Хреста виконали о. Коркун Володимир (Самбір) та місцевий кс. Анджей Біль.

На мітингу виступили: Йосиф Лаб'як – уродженець с. Босько (Львів), Іван Красовський – уродженець сусіднього с. Дошно (Львів), Ірина Бойко (Львів), Мирон Теплий (Самбір). З заключним словом виступив

Учасники свята в с. Боську. Фото С. Тисло. 16.09.2006 р.

Група лемків в колишньому с. Ославиця. Фото Г. Паньківа.

Група лемків-учасників свята в Боську в гостях у Владики Адама в Сяноці.
Фото Г. Паньківа.

На зворотній дорозі до кордону біля с. Устрики колишній житель с. Смеречного Роман Куцик урочисто узяв грудку рідної землі для старенької матері.

У с. Команча нас зустріла болюча вістка. Кілька днів тому тут згоріла гарна дерев'яна церква. Ми побачили згарище. З Команчі подалися на місце, де було с. Ославиця. Тут лишився єдиний будинок, в якому живе приємна, весела Дануся Пенгрин, прекрасна господиня, любителька природи. Вечір провели дуже весело.

У неділю вранці побували на літургії у церкві Різдва Пресвятої Богородиці у Сяноці, провели теплу зустріч з архієпископом Адамом.

На прийомі у Домі Людовім виступили: голова правління організації М. Цуп, голова товариства "Лемківщина" в Самборі М. Шпак. Головною ідеєю виступів були заклики до примирення, дружби між братніми слов'янськими народами, покращення відносин між поляками і українцями.

Після традиційного свята група активістів-лемків на чолі з Петром Антонівим виїхала через Риманів, Риманів-Здрій, Дошно, Королик, Дальову, любуючись мальовничими краєвидами колись рідного краю.

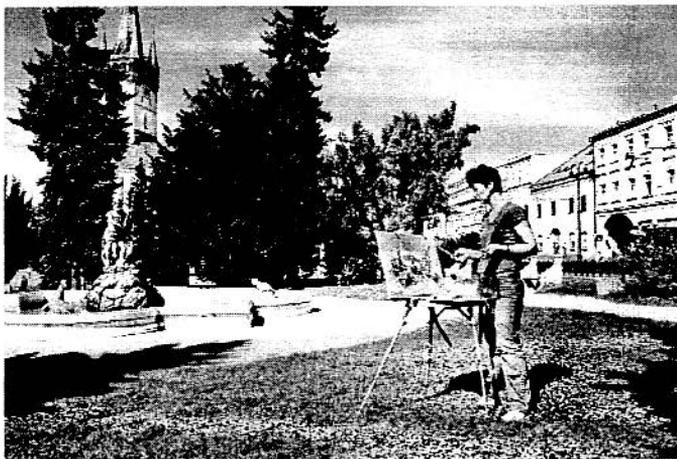
На терені колишнього села Мошанець з ініціативи Володимира Опуда затримались на місці його хати. Це була незабутня мить.

Марія Янко

МІЖНАРОДНИЙ ПЛЕНЕР МИТЦІВ

В рамках проекту “Мистецтво без кордонів” у місті Пряшеві (Словаччина) з 1 по 20 вересня 2006 р. відбувся тринадцятий міжнародний пленер європейських художників, тим разом з України, Словаччини та Італії.

Марія
Янко
на мистець-
кому пленері
у м. Пряшеві,
Словаччина.
Вересень,
2006 р.

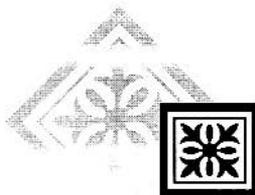
Основною темою для створення живописних полотен була архітектура м. Пряшева — вулиці зі стародавніми житловими будівлями, готичними костелами, церквами у мальовничих горах та інші пам'ятки архітектури. Організаторами

Марія Янко. “Лемківська церква у с. Потоки (Словаччина)”.
Полотно, олія, 60х40. 2006 р.

пленеру були: прясівський підприємець Йосип Цеперко і співорганізатор та голова українського проекту “Арт. Європа 2006” відомий київський художник Борис Федоренко.

З України було дванадцять художників, серед них зі Львова Марія Янко і Орест Машак.

Підсумком малярства на пленері була велика спільна виставка картин, намальованих учасниками пленеру, в місцевій експозиції м. Пряшева, яка користувалась великою популярністю. Слід відмітити, що словаки дуже тепло сприймали митців з України та цікавились життям в Україні.

ПОСЬМІЙМЕ СЯ...

* * *

У слідчого.

Слідчий: — Так каким образом тебя побілі?

Потерпілий: — Не образом, а люшнею від воза.

* * *

Дочка, вивчаючи фізику:

— Татку, а яка реакція твердого тіла якщо його занурити у воду?

— Погана. Бо як лише залізу у ванну — телефон дзвенить.

* * *

- Скажіть, у вашем селє єсть баня?
- Є аж три...
- А где они?
- Та на церкві.
- От тебе і на. Говорілі у нас, что на западе народ культурний, а оні на церкве бані строят.

* * *

Скільки вареників

Захворів чоловік, що йому жінка щоденно варила 30 вареників.

- Скажи, а скільки зварити сьогодні?
- Та звари 29, але трохи більших.

* * *

Де вмиваєтесь...

Турист: — А чи є у вашому селі лазня?

Селянка: — Та немає...

Турист: — А де вмиваєтесь?

Селянка: — В річці...

Турист: — А зимою?

Селянка: — Та скільки там тієї зими?

* * *

В совітській установі.

Урядник намагається якось потішити відвідувачку:

- Всюди добре, де нас нема...
- Йой правду сте повіли. Всяди добрі, де вас неє.

* * *

Привели до тюрми групу арештантів серед яких старий дідок. Управитель запитує: — А за что тебе посаділі?

- Повірте, нізащо...
- Неправда. За ничто у нас судят на 10 лет, а ти получил 15.

* * *

На лекції

До села прибув учений лектор. Після лекції селяни запитують:

- Ви напевно зо сім клясів закінчили.
- Та що ви? 10 років у школі, 5 років в інституті, 5 в аспірантурі...
- Йой, то ви були великим дурньом, же вас так довго вчили.

* * *

Родяться лише малі діти

Турист: — Скажіть, будь-ласка, чи у вашому селі народилася коли-небудь велика людина?

Селянка: — Ніг. В нас ся родять лем малі діти.

* * *

Заліз бешкетник на чужу грушу.

Господар: Та чого ти там?...

- Хочу зорвати пару грушок.
- Не розходится про грушки, але чого ти там поліз?

Шеф близько

Молодий священник летить в літаку.

Кличе стюардесу:

- На якій ми висоті летимо?
- Два кілометри.
- Будь-ласка, принеси чарку коньяку.

Десь через годину, кличе знову.

- На якій висоті зараз летимо?
- П'ять кілометрів...
- Принеси коньяку...

Через деякий час кличе знову.

Стюардеса навчена досвідом, несе коньяк.

- А зараз на якій висоті?
- Дев'ять кілометрів. Ось вам коньяк.
- Не можу. Шеф близько.

* * *

Мати диктує маленькому синові молитву.

- А чому ти говориш “Хліб наш насущній дай нам завтра”, а не “Сьогодні”?
- Сьогодні не хочу, бо мене живіт болять...

В парку

Парадний шпорт Ваньо Пепериця проходиться, натягнений, як струна, по парку з нареченом. Несподівано начало кропити дождем.

- Отвор парасолю, — гварит наречена.
- Та кедь она дірава.
- Так по што ты ей брал зо собом, як дірава?
- А як мог знати, же буде дождь?

Безкоштовно

- Ну, як неділю ти провів?
- О, неповторно і культурно:
За власні гроші друг мій пив,
А я зумів хильнуть задурно!

Поліглот

На заздрість всім знав десять мов,
Зійтись міг з кожною людиною,
Але донині не знайшов
Він мови спільної з дружиною.

Заспокоїв

Ледь-ледь живий прийшов до хати,
Хитаючись, у пізній час.
Дружина:
— Знов пропив зарплату?
— Ні, ні! Це був лише аванс.

Перед зборами

Повчав завідуючий Шпак
Ще молоду Синицю так:
— Тетерука на зборах крий!
Він все одно — глухий ...

Свиня і Рябко

— Дубок навіщо повалила? —
Рябко прискіпавсь до Свині.
— Вершок оглянути хотіла:
Ростуть там жолоді чи ні.

На ярмарку в Миршові

Чмуль до Грица: — Знате, што, Грицу?
В тих яйцях, што ви мі продали сами курчата били.
Гриц: — А што ти хотіл, Чмулю, жеби в них били телята?

На ярмарку в Вишном Орлику

Продав газда гандлярowi сухого коня,
Же го поправит и заробит на ним.
О місяц приходит гандляр до газди:
Гандляр: — Знате, што пане Новак?
Тот кінь, пребачте, што ви мі го продали — здох!
Новак: — Барз мі дивно с того.
Він николи в мене того не робив.

**До всіх громадян України,
зокрема вихідців з Лемківщини**

ЗВЕРНЕННЯ

9 травня 2009 року сповняється 100 років від дня народження відомого поета і громадського діяча з Лемківщини Богдана-Ігоря Антонича. Народився у с. Новиця Горлицького повіту, помер на 28-му році життя у Львові.

Творчість Б.-І. Антонича, яка тісно пов'язана зі Львовом, заслуговує на спорудження у Львові пам'ятника поету.

Необхідно без зволікання, створити Комітет побудови пам'ятника з представників спілки письменників, спілки художників, спілки архітекторів, управління культури, лемківських громадських організацій.

Терміново необхідно:

1. Добитися виділення місця під пам'ятник.
2. Отримати фінансування.
3. Оголосити конкурс на проект пам'ятника.

Фундація дослідження Лемківщина

ЛЕМКІВСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ (СФУЛО)

КЕРІВНИЙ СКЛАД

(обраний на III Конгресі. Київ. 18.05.2002 р.)

Голова СФУЛО – проф. Іван ЩЕРБА (Україна)
м. Львів, тел. (0322)700545, (032) 2950883

Заступники Голови – Марія ДУПЛЯК (Америка, США)
– Стефан ГЛАДИК (Європа, Польща)

Відповідальний секретар – Стелла МИРОНЧЕНКО (Україна)
Фінансовий референт – Іван ФІЛЬ (США)
Скарбник – Володимир АРДАН (Україна)

Члени Президії:

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ (ООЛ, США)

Зенько ГАЛЬКОВИЧ
Діяна ГОВАНСЬКА
Юліян КОТЛЯР
Мирон МИЦЬО

ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ КАНАДИ (ОЛК)

Андрій РОТКО
Богдан ДУДА
Максим МАСЛЕЙ
Іван ТЕЛЕФАНКО

ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ ПОЛЬЩІ (ОЛП)

проф. Андрій КСЕНИЧ
Олександр МАСЛЕЙ
Мирослав ПЕЦУХ
Богдан САЛЕЙ

СТОВАРИШІННЯ ЛЕМКІВ В ЛІГПИЦІ

голова Андрій КОПЧА
Петро ТРОХАНОВСКИ

СОЮЗ РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СЛОВАЧЧИНА (СРУС)

Іван ЛАБА
Павло БОГДАН
акад. Микола МУШИНКА
д-р Мирослав СОПОЛИГА

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «ЛЕМКІВЩИНА» (ВУТЛ)

Олександр ВЕНГРИНОВИЧ
Микола ГОРБАЛЬ
Ігор ДУДА
доц. Степан КРИНИЦЬКИЙ
Андрій ТАВПАШ

СОЮЗ РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ ЮГОСЛАВІЇ (СРУЮ)

д-р Марія САКАЧ
Богдан ВІСЛАВСЬКИЙ
Яким ГРУБЕНЯ
о. Роман МІЗЬ

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО “ЛЕМКЩИНА” (ВУТЛ)

Венгринович Олександр Іванович - голова.

м. Тернопіль 46003 вул. Броварна 14 кв.32

(8 0352)52-33-04, 8(067) 3503436, info@vult.org.ua

МІСЦЕВІ ОСЕРЕДКИ, ОРГАНІЗАЦІЇ

№	Назва місцевого осередку	ПІБ	Юридична адреса	Телефони
1	Вінницька міська організація ВУТЛ	Антонів Степан Федорович	м.Вінниця вул.Свердлова 172/41	-
2	Городівська районна організація ВУТЛ	Свусяк Ігор Михайлович	м.Городів, Волинська обл., вул.Хмельницького,23	8(03379)2-29-42
3	Донецька обласна організація ВУТЛ	Серняк Петро Степанович	м.Донецьк, 83087 вул.Дубровная,104	8959727 д. 536924; р.3341070
4	Житомирська міська організація ВУТЛ	Попівчак Максим Петрович	м.Житомир, вул.Адмірала Щасного,7/2	8(0412)374237
5	Закарпатська обласна організація ВУТЛ	Семак Дмитро Григорович	м.Ужгород, 88000 вул.Старицького,5	8(312)664328
6	Зіньківська районна організація ВУТЛ	Ткачук Микола Степанович	м.Зіньків, Полтавська обл. вул.Конунарска,38	8(05353)32509
7	Івано-Франківська обласна організація ВУТЛ	Криницький Степан Семенович	м.Івано-Франківськ,вул. М.Нідогірянки, 1 кв.4	8(0342) 223857 585574
8	Кіровоградська міська організація ВУТЛ	Фіскалова Надія Віталівна	м.Кіровоград, вул.Красіна,11	8(066)7953335
9	Київська міська організація ВУТЛ	Мирошченко Степан Петрович	м.Київ, 01034, вул.Донця,9 кв.40	8(044) 4554935
10	Компаніївська районна організація ВУТЛ	Рутало Йосип Порфирович	Кіровоградська обл. Компаніївський р-н с. Червоновишка	8 (05240) 93391
11	Крижопільська районна організація ВУТЛ	Лимич Григорій Михайлович	Вінницька обл. сит. Крижопіль вул.Черняхівського, 18,кв.13	8(04340) 22570
12	Львівська обласна організація ВУТЛ	Ролещкий Володимир Адамович	м.Львів, 79018 вул.Федьковича, 38,кв.38	8(0322) д.341341 8(067)6726497
13	Одеська міська організація ВУТЛ	Бондаренко Марія Юрївна	м.Одеса, вул.Акад. Заболотного,38/289	-
14	Рівненська міська організація ВУТЛ	Лимич Андрій Іванович	м.Рівне вул.Нібережна, 14кв.66	8(0362) 261001
15	Сімферопольська міська організація ВУТЛ	Цибуляк Віра Михайлівна	м.Сімферополь, Севастопольська 70а/корп.2, кв.88	-
16	Тернопільська обласна організація ВУТЛ	Венгринович Олександр Іванович	м.Тернопіль, 46003 вул.Броварна14,кв.32	8(0352) 523304 8(067)3503436
17	Чернівецька обласна організація ВУТЛ	Лукасевич Роман Едуардович	м.Чернівці, вул.Сіди Талъ,3,кв.9	8(0372) 552690
18	Херсонська міська організація ВУТЛ	Зая Петро Михайлович	м.Херсон, вул.Івана Вазова,4кв.3	8(0552) 231769

ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

Голова фундації – **Гандяк Петро Васильович**
м. Львів, вул. Винниченка, 3, IV поверх,
тел. (0322) 52 20 38, 52 20 31, 8 097 3822082

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ**ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВУТЛ**

Голова організації – **Ропецький Володимир Адамович**
Площа Ринок, 17, IV поверх, тел. (0322) 72 39 31

ЛЬВІВСЬКА МІСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ЛЕМКІВЩИНА”

Голова організації – **Секела Михайло Васильович**
Площа Ринок, 17, IV поверх, тел. (0322) 72 39 31

РАЙОННІ ОСЕРЕДКИ

- м. Борислав** (міська організація), тел.д. (03248) 5 46 90
Голова осередку – Начас Яніка Методіївна
- м. Городок**, тел.д. (03231) 9 12 72
Голова осередку – Зятюк Надія Іванівна
- м. Дрогобич**, тел.д. (03244) 3 03 15
Голова осередку – Байса Володимир Васильович
- м. Золочів**, тел.д. (03265) 4 32 28
Голова осередку – Кобелька Михайло Петрович
- Смт. Красне**, тел.д. (03264) 2 20 68
Голова осередку – Цап Ольга Степанівна
- м. Пустомити**, тел.д. (03230) 4 16 87
Голова осередку – Барна Андрій Петрович
- м. Самбір**, тел. д. (03236) 3 35 19, тел. сл. (03236) 3 20 96
Голова осередку – Шпак Михайло Антонович
- м. Старий Самбір**, тел. д. (03238) 21 696
Голова осередку – Капець Володимир Афтаназович

м. Стрий, тел. д. (03245) 5 39 84

Голова осередку - Панейко Степан Григорович

м. Трускавець (міська організація), тел. д. (03247) 5 46 24

Голова осередку - Одрехівський Ярослав Богданович

ІВАНО - ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

ІВАНО - ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВУТЛ

Голова організації - Криницький Степан Семенович

тел. д. (03422) 2 38 57, 585574

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВУТЛ

Голова організації - Венгринович Олександр Іванович

тел. д. (0325) 52-33-04, 8(067) 3503436, info@vult.org.ua

Заступник голови - Дуда Ігор Микитович

тел. (0352) - 22 80 72

Інформація про Лемківські організації в Internet:

- www.vutl.org.ua
- www.lcmko.folk.pl
- www.lemky.com
- www.carpatho-rusyn.ua
- www.ukrainc-poland
- www.lcmko.wizytowka.pl
- www.lemko.iatp.org
- www.lemkowyna.net
- www.lemko.com
- www.iarerelative.com
- www.lcmko.abc.pl

Підготовлено:

Степан САГАН, кандидат наук,

(член правління Львівської обласної організації ВУТЛ,
Фундація дослідження Лемківщини)

ЗМІСТ

15 РОКІВ ФДА	4
ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР. 2007	5
ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР	20
Іван Красовський. СТАРОДАВНІ ЛЕМКІВСЬКІ КОЛЯДКИ	23

СТЕЖКАМИ ІСТОРІЇ

С. Заброварний. АКЦІЯ “ВІСЛА”	28
Іван Челаєк. З ІСТОРІЇ ЛЕМКІВСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ	32
Василь Хомик. ПРОЩАННЯ	
Петро і Степан Антонів.	
ТРАГЕДІЯ ЛЕМКІВСЬКОГО СЕЛА ОСЛАВИЦЯ	35
Ярослав Швягга. ПАМ'ЯТЬ ПОКОЛІНЬ	41
Ярослав Швягга.	
ЛЕМКІВЩИНА: СТОРІНКИ ІСТОРІЇ І СУЧАСНОСТІ	43
Петро Кітик. СЕЛО ДОШНИЦЯ НА ЛЕМКІВЩИНІ	47
Ярослав Швягга.	
ЛЕМКИ ЗА СВОБОДУ І НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ	51

УКРАЇНСЬКІ ВЧЕНІ, ДІЯЧІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА

ПРО ЛЕМКІВЩИНУ	55
Іван Красовський. В ІНТЕРЕСАХ ДРУЖБИ ЛЕМКІВ	57
15 РОКІВ ЛЕМКІВСЬКІЙ ЦЕРКВІ У	
ШЕВЧЕНКІВСЬКОМУ ГАЮ	61
Іван Красовський. ВИБЕРЕМО ШЛЯХ У ДЕНЬ ЗАВТРАШНІЙ	68
ЛЕМКІВСЬКА ТЕМАТИКА В “ЕНЦИКЛОПЕДІЇ СУЧАСНОЇ	
УКРАЇНИ” (ЕСУ)	73
ПЕТРО ПИСАРЧУК - ПАТРІОТ ЛЬВОВА!	74
ЮЛІАН ТАРНОВИЧ (до 30-ліття смерті)	75
БОГДАН-ІГОР АНТОНІЧ (1909-1937)	76
Б.І. Антонич. ПОЕЗІЇ	78
ВОНИ ЛЮБИЛИ РІДНИЙ КРАЙ	79

НАШІ ЮВІЛЯРИ

Михайло Крупа. ІВАН КРАСОВСЬКИЙ	81
Іван Красовський. СПІЛЬНО, НАЗУСТРІЧ МАЙБУТНЬОМУ	85

Петро Когут. ЛЕМКІВСЬКИЙ МАЛЯР	
ДМИТРО СОЛИНКО (до 75-ліття народження)	89
Ярослав Швягла. ГРИГОРІЙ СИДОРІК (до 70-річчя)	91
ВЯЧЕСЛАВ КУЦИНДА (до 60-річчя)	93
СЕРДЕЧНО ПОЗДОРОВЛЯЄМО!	94
ВАСИЛЬ АНТОНІВ (до 70-ліття від дня народження)	95

НА ЛІТЕРАТУРНІЙ НИВІ

Іван Красовський. ЗБІЙНИЦЬКИЙ ОТАМАН АНДРІЙ САВКА ...	97
НАШІ ДРУЗИ	
Анна Шпак. ПОЕЗІЇ	116
Роксолана Манчур-Бабій. ПОЕЗІЇ	120
ПАВЛО СТЕФАНІВСЬКИЙ (до 75-річчя від дня народження)	126
Михайло Слабошпидький. З ГОЛОСУ ЛЕМКІВСЬКОЇ ПАМ'ЯТІ ...	127

МИСТЕЦЬКА “ВАТРА”

Іван Красовський. З ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВА ЛЕМКІВЩИНИ	131
Андрій Тавпаш. VIII ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ	
“ДЗВОНИ ЛЕМКІВЩИНИ”	139
Андрій Тавпаш. XXIV ЛЕМКІВСЬКА “ВАТРА” В ЖДИНІ	140
Петро Когут. ВИСТАВКА МИСТЕЦТВА ЛЕМКІВ	142
Петро Когут. ЛЮБИ ЛЕМКІВЩИНУ	143
Ярослав Швягла. НИКИФОР	145
Петро Когут. СЛАВНИЙ МАЛЯР-ЛЕМКО “ПОВЕРНУВСЯ” В	
УКРАЇНУ	148
ВІДКРИТТЯ ПАМ'ЯТНИКА У САМБОРІ	151
Володимир Дрань. КАЛУСЬКІЙ “СТУДЕНЬЦІ” – 15 РОКІВ	153
Петро Когут. ЛЕМКІВСЬКА ПИСАНКА В “УКРАЇНСЬКОМУ	
ДОМІ У КИЄВІ”	156
Андрій Сухорський. ВІДКРИТО МУЗЕЙ ЛЕМКІВСЬКОЇ РІЗЬБИ	
ІМ. МИХАЙЛА ОРИСИКА	156
Петро Антонів, Ярослав Козак.	
СВЯТО ЛЕМКІВ У СЕЛІ БОСЬКО НА СЯНІЧЧИНІ	158
Марія Янко. МІЖНАРОДНИЙ ПЛЕНЕР МИТЦІВ	162
ПОСЬМІЙМЕ СЯ	163
ЗВЕРНЕННЯ ДО ВСІХ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЗОКРЕМА	
ВИХІДЦІВ З ЛЕМКІВЩИНИ	168
ЛЕМКІВСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ	169

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР на 2007 рік

Альманах

Упорядник Іван Красовський

Редактор *Петро Козут*
Відповідальний за випуск *Петро Гандяк*

Лемківський календар на 2007 рік / Упор. І.Д.Красовський. –
Л 44 Львів: НВФ “Українські технології”, 2006. – 176 с., іл.

ISBN 966-345-107-6

ББК 92.5

Підписано до друку 3.11.2006 р.
Формат 60x84/16. Гарнітура Academy. Ум.-друк.арк. 10,3.
Папір офсет. Друк офсет.

Видано НВФ “УКРАЇНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ”
м. Львів, вул. І.Франка, 4/1
тел./факс (0322) 72-15-52

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК-№ 789 від 29.01.2002 р.

